SOCIETATEA ROMÂNĂ DE LINGUISTICĂ
SERIA I. MEMORII, 4

NICOLAE DRĂGANU
Profesor la Universitatea din Cluj
Membru al Academiei Române

ELEMENTE DE SINTAXĂ A LIMBII ROMÂNE

LUCRARE POSTUMĂ

INSTITUTUL DE LINGUISTICĂ ROMÂNĂ

III 205404

BCU VASILE CENTRU UNIVERSITY LIBRARY

ELEMENTE DE SINTAXĂ A LIMBII ROMÂNE

BCU IAȘI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

BCU IASI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

SOCIETATEA ROMÂNĂ DE LINGUISTICĂ
SERIA I. MEMORII, 4.

ELEMENTE DE SINTAXĂ A LIMBII ROMÂNE

LUCRARE POSTUMĂ

0 000008 59212 BCU IAŞI

BUCUREŞTI
INSTITUTUL DE LINGUISTICĂ ROMÂNĂ
7, Str. Edgar Quinet, 7
1 9 4 5

BCU IAŞI CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

B. C. U. „M. EMINESCU"
IAŞI
Dr. 644582

BCU IASI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

CUVÂNT ÎNAINTE

Prezenta lucrare a regretatului Nicolae Drăganu *alcătueşte, împreună cu memoriul asupra* morfemelor *româneşti* ale complementului în acuzativ şi vechimea lor *(tipărit de* Societatea Română de Linguistică *în colecţia ei de* Studii, *Bucureşti, 1943)*, *şi* Istoria sintaxei, *opera lui postumă.*

Spre deosebire de celelalte două lucrări enumerate mai sus, prezentul volum, în forma în care se înfăţişează aci, realizează numai în parte planul iniţial al autorului, care intenţiona să dea o sintaxă a limbii române. *In vederea alcătuirii acestui tratat,* Drăganu *redactase o serie de capitole, dar nu pe toate: astfel,* sintaxa părţilor propoziţiei *şi* sintaxa frazei *sunt tratate numai în parte; iar din* sintaxa părţilor vorbirii *au fost redactate în vederea tiparului numai* prepoziţia, conjuncţia *şi* interjecţia.

Faţă de această stare de lucrări am intitulat lucrarea Elemente de sintaxă a limbii române, *acest titlu aparţinându-ne în întregime (*Drăganu *nu redactase pagina de titlu a cărţii; pe pagina 1 a manuscrisului său figurează, sus, cuvântul* sintaxă).

Intrucât printre hârtiile lui Drăganu *nu s'a găsit un plan al lucrării, iar paginile manuscrisului pe care îl publicăm sunt numerotate în continuare de autor, dela 1 încolo, am socotit că nu aveam dreptul să intervertim ordinea expunerii, deşi o altă ordonanţă a materiei s'ar fi impus, în unele cazuri.*

Faptul că fragmentele pe care le publicăm erau redactate pe curat, în vederea tiparului, probează că Drăganu *intenţiona să insereze în manuscrisul său, pe măsură ce le-ar fi redactat, celelalte diviziuni ale sintaxei.*

Pentru întregirea a două lacune, am recurs la notele dela Cursul universitar de sintaxă *al lui* N. Drăganu. *D-na* Pia

Gradea, *fiica regretatului autor, a redactat, în baza acestor note de curs, paragraful despre* complementul adverbial *şi a completat textul schiţat de autor cu creionul pe pag. 87 a manuscrisului său.*

Deşi copiate pe curat, în vederea tiparului, paginile pe care le publicăm ar fi căpătat, de sigur, unele modificări, dacă regretatul Drăganu *ar fi putut să îngrijească el însuşi publicarea lor. Astfel, menţionăm că la pag. 87 a lucrării (*complementul directiv) *se indică pagina, la autorii citaţi, pe când, în restul cărţii, această indicaţie lipseşte. Pentru a evita o inconsecvenţă, am suprimat aceste indicaţii*[1]).

D-na Pia Gradea *a redactat lista* prescurtărilor *aşezată de noi la începutul lucrării, în baza notiţelor rămase.*

Aducem pe această cale mulţumirile noastre D-nei Prof. N. Drăganu, *precum şi D-nei* Pia Gradea *care, pe lângă munca de redacţie amintită, a binevoit să revadă şi o corectură a cărţii.*

In felul acesta, socotim că ne-am îndeplinit pioasa datorie de a pune la îndemâna cititorilor o lucrare care, suntem siguri, va aduce reale foloase în domeniul încă atât de puţin cercetat al sintaxei limbii române.

SOCIETATEA ROMÂNĂ
DE LINGUISTICĂ

Bucureşti, martie 1944.

---

[1]) *D-na* Pia Gradea *ne comunică următoarele: «Lucrarea de faţă nu a fost utilizată de* N. Drăganu *pentru cursul universitar de sintaxă. Intenţiunea lui era de a face un* Curs *sau* Tratat de sintaxă *în mai multe volume, din care «*istoria sintaxei generale*» [manuscris pe care* Societatea Română de Linguistică *îl publică în colecţia de faţă, sub titlul* Istoria sintaxei*] trebuia să fie primul volum, «*Istoria sintaxei române*» al doilea, iar următoarele volume trebuiau să cuprindă* sintaxa limbii române *propriu zisă. Un material bogat este adunat şi în bună parte redactat şi din celelalte volume ale acestui curs. De acest material se folosea Drăganu pentru ţinerea cursurilor universitare de sintaxă, pe care le făcea, în mod obişnuit, repartizând materia pe doi ani. In afară de acest* Tratat *sau* Curs, *el se gândea să facă şi un* Manual elementar de sintaxă, *care să stea la îndemâna tuturor, şi care să fie mai mult o lucrare de popularizare. «*Elementele de sintaxă*» sunt fragmente terminate din acest* Manual. *Tocmai fiindcă era conceput pe aceste baze, manuscrisul «*Elementelor de sintaxă*» nu citează exemplele cu indicarea paginilor şi nu cuprinde nici trimiteri bibliografice».*

PRESCURTĂRI

A și **Ac.** = acuzativ.
C = complement.
D și **Dat.** = dativ.
fem. = femenin.
Gen. = genitiv.
masc. = masculin.
N. și **Nom.** = nominativ.
P. = predicat.
pers. = persoană.
Pl. și **Plur.** = plural.
Prov. = proverb.
S = subiect.
Sg. = singular.
Subst. = substantiv.

BCU IAȘI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

BCU IAȘI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

PROPOZIȚIUNEA

1. Limba este un mijloc de înțelegere între oameni prin cuvinte; căci între oameni se pot întrebuința și alte mijloace de înțelegere, ca, de pildă, gesturile (= mișcările brațelor sau ale mâinilor), mimica (= mișcările feței, gurii, ochilor, etc.), ș. a.

Cea mai mică unitate de limbă cu înțeles deplin se numește p r o p o z i ț i u n e.

Propoziținea exprimă o idee (gândire, sentiment, voință) alcătuită din două elemente principale: unul dela care pleacă gândirea, numit s u b i e c t; altul spre care se îndreaptă aceasta, care spune ceva despre cel dintâiu, numit p r e d i c a t: *Țăranul* (S) *ară* (P). *Domnul* (S) *a plecat* (P). *Bunicul* (S) *este bun* (P). Gândirea pleacă dela subiect și când acesta sufere lucrarea: *Creanga uscată se taie.*

Gândirea se prezintă în limbă:

a) nedespărțită în părțile sale sau n e a n a l i z a t ă: *Ah! Vai! Hai! Sst! Da. Ba*;

b) numai în parte despărțită în părțile sale sau s e m i a n a l i z a t ă: *Pleosc* (neanalizat) *o palmă*! (analizat);

c) despărțită în părțile sale sau a n a l i z a t ă: *Negru Vodă trece* (Alecsandri, *P. pop.*), *Limba dulce mult aduce* (Prov.). *Un freamăt trecu prin rândurile hoților* (N. Gane). *Sărăcenii era un sat fără de popă* (I. Slavici).

Propoziținea neanalizată este deci m o n o m e m b r ă (cu un singur membru); cea analizată, b i m e m b r ă (cu două membre); iar cea semianalizată, h i b r i d ă, adică și de una, și de alta.

Propoziținea monomembră este în realitate predicat. Subiectul ei nu este exprimat și este alcătuit de circumstanțele (împrejurările) în care vorbim, ori este indicat printr'un gest, mimică, etc. (*Ah!*, dacă m'am lovit la deget și mă țin de el, ca și *Ah, degetul!*, înseamnă: *Mă doare degetul!*).

Propoziținea bimembră este alcătuită dintr'o grupă de cuvinte (sintagmă) a s u b i e c t u l u i și alta a p r e d i c a t u l u i.

Subiect :

Limba [*dulce*] || [*mult*] aduce.

În grupa subiectului elementul principal este subiectul (*limba*), în cea a predicatului este predicatul (*aduce*). Subiectul și predicatul se numesc părți principale.

Celelalte (*dulce*, *mult*) numai determină ori completează înțelesul părților principale, deci pot să și lipsească, și se numesc părți secundare.

Propoziținea b membră formată numai din părți principale se chiamă propoziținne simplă; aceea care are și părți secundare se numește desvoltată.

Simple: *Nenea a adormit* (Brătescu-Voinești). *Satul nu se zărea* (M. Sadoveanu). *Vremea se răzbună* (C. Kirițescu).

Desvoltate: *În revărsat de zori, pe baltă lumina face minuni* (E. Gârleanu). *Un bătrân muncitor tăia odată lemne în pădure* (după Esopia).

Glasul clopotelor sfinte
Plânge fără de cuvinte,
Speriat,
Înviforat,
Peste sat împrăștiat
(G. Dumitrescu).

Unirea într'un întreg cu înțeles a două sau mai multe propoziținni se numește frază (propoziținne compusă): *Atunci... părăsiți de toți... intrarăm în casă...*, *iar Aliuță închise ușa cu zăvorul* (Gane). *De micuț îl dase Doamna la carte și când abia începuse tuleiele barbei să-i umbrească pielița copilărească, el vorbea pe de rost toate limbile de pe lume, ba încă înțelegea și graiurile tăinuite ale păsărilor și ale fiarelor* (Odobescu).

Zările de farmec pline
Strălucesc în luminiș,
Sboară mierlele 'n tufiș
Și din codri, noaptea vine
Pe furiș
(G. Coșbuc).

Părțile secundare ale propoziținnii desvoltate pot fi :

1. atribute, dacă determină un substantiv sau un nume considerat ca substantiv : *Prin înălțimile* **văzduhului**, *sboară cântând*

ale lor *doine*, **lungi** *șire* **de cocori** (Odobescu). *Și erau acolo* **niște** *viteji* (Alexandria).

2. complemente, dacă determină sau întregesc înțelesul unui verb, adjectiv ori adverb: *Feciorul de împărat destrună* **arcul** (Odobescu). *Sări* **capul**; *deschise* **ochii** *stinși* **și-i** *îndreptă ca niște* **sticle** *reci*, **asupra Leanii**; *bolborosi câteva* **cuvinte** *nedeslușite*; *mișcă* **în vânt cu gingiile albe**... (Delavrancea). **După Pași**, *Cozonac începu* **să curețe nuele**, *iar popa să împletească* **la lese** (Slavici). *Nevasta celui bogat era pestriță* **la mațe** *și* **foarte** *zgârcită* (Creangă). *Era mic*, *dar nu așa* **de** tot *mic* (Delavrancea). *Și copiii* **o** *despicară* [barba] **cam repede**, *că bătrânul strânse* **din ochi** (Delavrancea).

BCU IAȘI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

MIJLOACELE CU CARE EXPRIMĂM ÎNȚELESUL ÎN PROPOZIȚIUNE

Nu este de-ajuns să înșirăm oricum sunete, cuvinte, grupe de cuvinte și propozițiuni pentru ca acestea să aibă înțeles sintactic. Mijloacele cu care dăm înțeles sintactic propozițiunii și părților ei sunt:

1. *Intonația*, adică modularea sau variarea tonului în înălțime.

2. *Accentul*, adică modularea sau variarea tonului în tărie (intensitate) și lungime.

3. *Pauzele.*

4. *Tempo*, adică variarea iuțimii și încetinelii în exprimare.

5. Așezarea una lângă alta a propozițiunilor și a părților lor (*parataxa*).

6. Ordinea în care se urmează cuvintele, ca semne ale unor părți de propozițiune (*semanteme*), și propozițiunile (*topica*).

7. *Particulele de legătură* sau *cuvintele accesorii* (prepoziții, conjuncții, verbe auxiliare).

8. *Flexionarea cuvintelor*: *a*) arătându-se felul legăturii prin terminațiuni sau forme (*morfeme*) potrivite: *Dați calului ovăs*; *b*) făcându-se un *acord* (*congruență*) între ele: *bărbat bun, femeie bună.*

1. Intonația

Fie propoziținea monomembră, fie bimembră, ea este alcătuită dintr'un șir de sunete care nu se pot exprima toate deodată, ci numai pe rând (succesiv), în lungime, ca și imaginile la desfășurarea unui film.

Acest șir de sunete se poate modula în înălțime și în intensitate (tărie).

Modularea în înălțime se numește *intonație*.

Prin modulația în înălțime sau variarea intonației dăm deosebite înțelesuri aceleiași propoziții.

Propoziția bimembră *Ionel a sosit* poate fi afirmațiune dacă modulația se coboară spre sfârșit, după ce s'a urcat până la un punct la început :

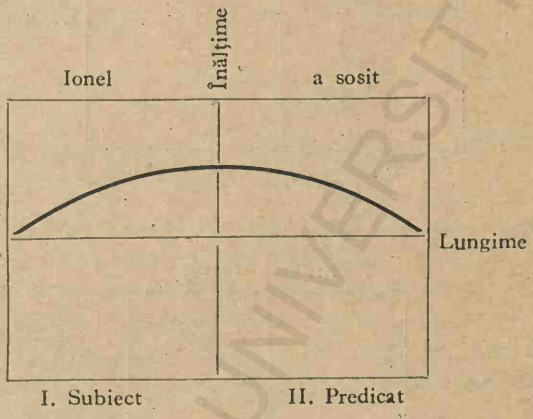

Tot afirmativ este și *El* ori *Da* coborît spre sfârșit :

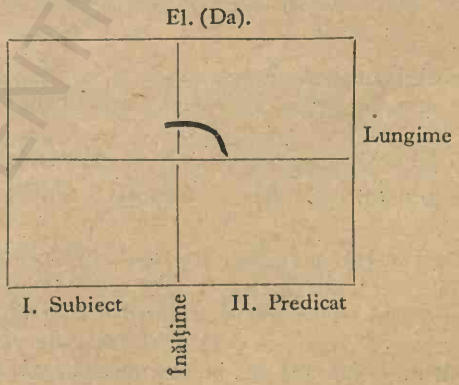

BCU IAȘI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Dar dacă modulația se urcă, avem a face cu întrebări :

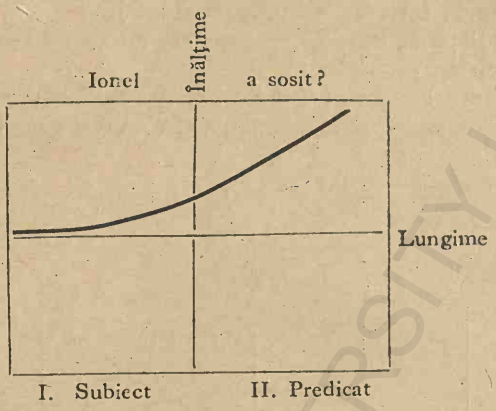

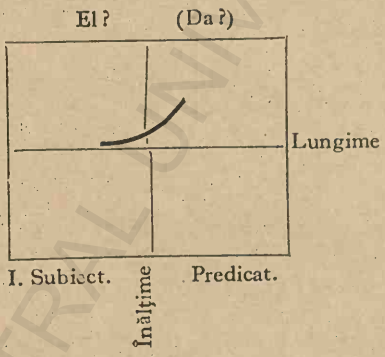

În general urcarea înseamnă că n'am terminat încă ceea ce avem de spus, înseamnă așteptare, curiozitate, iar coborîrea încheiere.

De ex. propoziținea *Ionel, bunul meu prieten, a sosit* se poate înfățișa din punctul de vedere al intonației astfel : /—/ /—/ /—\.

Urcăm tonul în partea finală a lui *Ionel*, fiindcă voim să continuăm, și-l facem pe ascultător să aștepte. Tot așa și tonul grupei de cuvinte *bunul meu prieten*. Dar coborîm sfârșitul propoziținii din *a sosit*.

Propoziținea redusă la o singură parte de propoziținе, exprimată printr'un cuvânt ori mai multe, numită *brahilogică*, deci scurtată

(greșit : *eliptică*) păstrează intonația părții de propoziție care o reprezintă.

În conversația :

— *Când ai cumpărat pălăria asta?*

— *Asta? Ieri.*

Asta? are tocmai intonația lui *asta* din propoziția completă : *Când am cumpărat pălăria asta,* [*întrebi*]*?*

În :

— *Da, a văzut-o și Lenuța.*

— *Care Lenuță?*

— *Lenuța, sora mea...*

(Brătescu-Voinești),

Lenuța, sora mea... are chiar intonația din propoziția completă : *Lenuța, sora mea a văzut-o* (/‾‾\ ‾‾\ ‾‾\).

În :

Ar trebui să-mi dai să cumpăr lemne, că înlemnim până mâine.

— *Cum?... lemne acum?... pe frigul ăsta?* (Delavrancea) cuvintele « *lemne acum?... pe frigul ăsta?* au intonația din « *Să cumperi lemne acum?... pe frigul ăsta?* » (/—/ /—/)

Intonația propozițiunilor brahilogice (scurtate) ne ajută deci să stabilim ce părți de propoziție sunt ele în propoziția completă din care ar putea face parte.

Să se observe intonația cuvintelor subliniate din următorul dialog : *Cuconul A...., ducându-se la Bacău cu nevasta d-sale, care dormea în trăsură, se văzu deodată oprit în mijlocul drumului. Bujor cu șase tovarăși îi ațineau calea...*

— « *Ce vreți?* », *întrebă boierul.*

— *Ca să știi ce vrem, cucoane, află că eu sunt Bujor.*

— **Bujor?**

— **Bujor!**

— *Am înțeles, adăugă boierul.* — *Iată punga, însă vă rog să nu-mi treziți nevasta.*

— *N'ai grijă, noi nu speriem femeile... Câți galbeni ai cu d-ta?*

— 150.

— **Numai?**

— **Numai!**

— **Cu zimți?**

— **Împărătești.**

— *Prea bine... Mulțumesc...*

(Al. Russo)

2. Accentul

A. În vorbire găsim variindu-se sunete sau, mai bine, silabe exprimate mai tare și mai slab, cu alte cuvinte, *accentuate* și *neaccentuate*, care dau propozițiunilor înfățișări deosebite.

Dar în propoziție nu avem în vedere sunetele și silabele ca atare, ci cuvintele ca semne ale unor părți din gândirea pe care o exprimăm, cuvintele cu înțeles propriu (*autosemantice*, numite de învățați *semanteme*).

Prin urmare v a r i a r e a a c c e n t u l u i sau r i t m u l în propoziție are în vedere accentuarea părților propozițiunii sau grupelor de cuvinte (*accentul sintactic*).

În general adică se poate stabili că nu toate cuvintele pot fi accentuate în propoziție, ci numai acelea care au înțeles propriu.

Particulele de legătură sau cuvintele accesorii (prepozițiile, conjuncțiile, verbele auxiliare) și formele de flexiune (numite de învățați *morfeme*), care exprimă numai legătura dintre cuvintele cu înțeles propriu, nu pot fi însă accentuate (decât doar în cântec, în poezia populară:

Lungu-i drumul Clújului,
Dar mai lung e-al dórului...).

Accentul servește pentru a releva sau a scoate în evidență o parte de propoziție. Zicem *Regele Cárol* când vrem să-l deosebim de *Regele Férdinand*, dar *Régele Carol* când vrem să-l deosebim de *Prințul Carol*. Să se compare și: *În țara orbilor cel cu un ochiu este împărát* cu *În țara orbilor cél cu un ochiu este împărat*; ori: *Tú mă îndemni să disprețuesc moartea?* cu *Tu mă îndemni să disprețuésc moartea?*; ori cu: *Tu mă îndemni să disprețuesc moártea?*

Partea de propoziție sau cuvântul care are accentul cel mai puternic în propoziție (frază) zicem că are a c c e n t u l p r o p o z i ț i u n i i (f r a z e i): *Într'o toamnă aurie am auzit múlte povești la Hanul Ancuței* (Sadoveanu). *Ei! Cé bine-mi pare că te văd! N'ai idée ce bine-mi pare!* (Brătescu-Voinești).

De obiceiu, cuvântul care are accentul propoziției are și tonul cel mai înalt.

B. Dar nu numai tăria cu care se rostesc cuvintele, ci și l u n g i m e a (c a n t i t a t e a) sunetelor din ele contribue la exprimarea înțelesului sintactic. Prin acest mijloc putem arăta în parte și ce simțim în momentul când vorbim. În: *Voi să vă lăfăiți și să huzuriți de căldură, iară eu să crăp de frig.* **Buuună** *treabă!* adjectivul *buuună*, deși este la gradul pozitiv, exprimă mai mult un fel de superlativ absolut (*foarte bună, tare bună*), în care se cuprinde și indignarea vorbitorului. Exemple de acest fel se găsesc foarte multe în graiul

viu, mai puține în scris : *După ce hoața de vulpe a aruncat o mulțime de pește pe drum,* **biniii..-șor!** *sare și ea din car... și începe a mânca, că* **taaare-i** *mai era foame* (Creangă). —**Măăă!...** *dă Dumnezeu noroace d'astea la brânzoi de-alde tine!...* (Brătescu-Voinești). **Buuun!** *Și de voie de nevoie, fac nuntă!* (L. Morariu). *Și poți să-ți iei ce ți-i mai drag din curte!* — **Biiine!** (L. Morariu).

3. Pauza

În exprimarea înțelesului sintactic are rol important și *pauza.* Ea servește ca organul de vorbit să se odihnească și să se pregătească pentru rostirea celor ce au să urmeze. Cu cât este mai mare importanța cuvântului sau grupei de cuvinte ce urmează, cu atât mai mult ne pregătim pentru rostirea lor și prin urmare cu atât mai mare este pauza ce o facem.

Cea mai mare pauză o facem de obiceiu între propozițiuni, dar nu este totdeauna pauză mare la sfârșitul oricărei propozițiuni. Pauze mai mici facem între grupele de cuvinte care alcătuesc părțile unei propozițiuni; și mai mici între însăși cuvintele.

Cele mai importante pauze sunt observate de toată lumea și arătate în scris prin semnele de punctuație : punct (.), punct și virgulă (;), virgulă (,). Dar multe, tot așa de importante, rămân fără să se însemne.

La un semn, || *un țărm de altul* | *legând vas de vas* | *se leagă* ||
Și în sunet de fanfare || *trece* | *oastea lui întreagă,* ||
Ieniceri, | *copii de suflet ai lui Allah* || *și Spahii* ||
Vin de 'ntunecă pământul || *la Rovine* | *în câmpii.* |||

(Eminescu)

Importanța pauzei este atât de mare, încât, dacă nu o observăm, putem schimba cu totul înțelesul propozițiunii. Când zic și scriu : *Toți patru, urmați de cei Doisprezece și de-un pâlc de Iudei uluiți de mirare, se întorc acasă,* « uluiți » sunt « Iudeii ». Dar când zic și scriu : *Toți patru, urmați de cei Doisprezece și de-un pâlc de Iudei, uluiți de mirare se întorc acasă,* « uluiți » sunt cei « toți patru ». De aceea, ca să poată fi înțelese în două feluri, oracolele (profețiile) celor vechi erau scrise fără punctuație. Astfel ele erau totdeauna adevărate. Să ne gândim numai la : *Ibis redibis nunquam in bello peribis* (= « Vei merge te vei întoarce nu vei muri niciodată în războiu », care se poate ceti și înțelege : *Ibis, redibis*; *nunquam in bello peribis* (= « Vei merge, te vei întoarce; nu vei muri niciodată în războiu ») și *Ibis, redibis nunquam*; *in bello peribis* (= « Vei merge, nu te vei întoarce niciodată; vei muri în războiu »).

Oricare ar fi semnul de punctuație prin care se notează, pauza poate exprima legătura dintre două părți de propoziție ori dintre două propoziții:

Toate s'au schimbat, numai părintele Trandafir a rămas precum a fost: verde... și harnic (I. Slavici). *Erau trei, sărmanii: doi copii și o mamă* (Depărățeanu). *Lăsasem în ajun undița acolo într'un tufiș... O caut: nimic* (Brătescu-Voinești). — «*Femeia, tot femeie*», *zise Lăpușneanu zâmbind, «în loc să se bucure, ea se sperie»* (C. Negruzzi). *Nu te uita... închide ochii... ochii fură... închide ochii!* (Delavrancea).

— «*Ce face?*» *întrebă Spancioc pe Stroici, care crăpase ușa și se uita.*

Întreabă de fiul său — zice că vrea să-l vadă — cere de băut — doamna tremură — îi dă paharul — nu vrea să-l ia!... (C. Negruzzi).

4. Tempo

În *tempo*, adică în felul cum variem iuțeala și încetineala în exprimare, se oglindește mișcarea sufletească care ne cuprinde în momentul când vorbim (vioiciune, veselie, curiozitate; oboseală, întristare etc.). Când suntem curioși, întrebarea noastră este grăbită și adesea o repetăm. Grăbită este și povestirea când interesul pentru sfârșit este mare, ori suntem într'o stare sufletească iritată: supărați, ori prea veseli. Exemple: *Da bine, soro, am auzit, am a-u-zit!* (Caragiale). *Ce bine ar vedea el d'acolo pomul de Crăciun!! Stă... și-și face în gând socoteli de om mare.* **Nu se poate să fie cânii deslegați acum când vine lume... Asta nu se poate! ce, să muște pe lume?** *Face câțiva pași în curte, trăgând cu urechea și neputându-și deslipi ochii dela lumina ferestrelor... Ocolește în vârful picioarelor casa... mai sunt câțiva pași... A ajuns!* **na! perdelele lăsate...** *ba nu,* **una e ridicată!** *Pășește binișor... binișor... Aaaa!!* **ce frumos! ce frumos!** (Brătescu-Voinești) [1]).

5. Așezarea una lângă alta a propozițiunilor și a părților lor (parataxa)

Este de ajuns numai să așezăm lângă olaltă două propoziții ori două părți de propoziție pentru ca să se ivească între ele o legătură sintactică.

Pentru copil *Tic-tac, ...buf!* înseamnă «Face — tic-tac» (= «ceea ce face tic-tac», «ceasul») «a căzut». *Mama,... hopa!* înseamnă «Mama s'a sculat de pe scaun», iar «*Hopa,... mama!*» înseamnă «Mama să se urce, să șadă pe scaun». Deci în câte trele

[1]) Am subliniat ce se spune mai iute.

cazurile se stabilește legătura obișnuită între subiect și predicat, ca și în *Vorba multă, sărăcia omului* (Prov. = « Vorba multă *este* sărăcia omului ») sau *Poezie, sărăcie*! (Eminescu).

Altă dată așezarea lângă olaltă nu înseamnă decât că înșirăm propoziții ori părți de propoziții de același fel în ordinea în care ne vin în minte : *Frunza crește, frunza cade, căprioara n'o mai roade* (Odobescu). *Puii ei erau : bălauri, șerpi, nevăstuici, ciuhurezi, șopârle...* (Ispirescu).

Uneori înseamnă urmarea : *Ai vândut pe Despot, m'ai vândut pe mine ; vei vinde și pe Tomșa* (C. Negruzzi) = « prin urmare, așa dar, deci vei vinde și pe Tomșa » altă dată antiteza : *Eu sunt boier mare ; ei sunt niște proști* (C. Negruzzi) = « Eu sunt boier mare, iar ei sunt niște proști ». *Apa trece, pietrile rămân* (Prov.) = « Apa trece, dar pietrele rămân », etc.

Dar, la felul acesta de a lega propozițiunile și părțile lor, se poate întâmpla ușor ca legătura să poată fi înțeleasă în mai multe chipuri : *Dai, n'ai* = « Dai, deci n'ai », ori : « Dacă dai, n'ai », etc.

Acest fel de a lega propozițiunile și părțile lor, prin pauză și așezarea lângă olaltă, este așa dar mai puțin clar decât legătura prin conjuncțiuni.

6. Ordinea în care se urmează cuvintele ca părți ale unei propoziții și propozițiunile ca părți ale unei fraze

Din punctul de vedere al înțelesului sintactic este de mare importanță ordinea în care sunt așezate părțile unei propoziții și propozițiunile care alcătuesc o frază. În orice limbă cu timpul s'a ajuns ca fiecare parte de propoziție să-și aibă locul său, oarecum fixat, numit l o c g r a m a t i c a l (de unii și l o g i c); de pildă : în limba noastră (și în altele) subiectul se așează înaintea predicatului, atributul după substantivul pe care-l determină (în alte limbi însă, de ex. în limba germană, înaintea substantivului), ș. a. m. d. : *Pletele lui albe și creț, parcă sunt niște ciorchini de flori albe* (Delavrancea). Când însă, din oarecare motive, vrem să scoatem mai în lumină o anume parte din cugetarea, adică din propoziția ce rostim, atunci așezăm acea parte altfel decât îi este locul gramatical în vorbirea obișnuită : *Parcă sunt niște ciorchini de* **albe** *flori* **albele** *și* **creț ele** *lui plete*. Tot așa : **A noastră** *e isbânda*! (Alecsandri), etc.

În general, este lucru firesc să ne grăbim a spune mai întâi ceea ce ni se pare mai important în momentul în care vorbim. De aceea, în fruntea propoziției punem de obiceiu cuvântul (sau expresia) care înseamnă partea socotită ca fiind cea mai importantă din gândirea noastră, partea care ne interesează sau ne mișcă mai mult, iar celelalte cuvinte urmează după acesta, adeseori fără să-și

poată lua locul lor gramatical : **Frumos** *Crăciun o să fie*! (Brătescu-Voinești). **Mult** *s'a ostenit părintele Trandafir în tinerețea lui* (I. Slavici). **De frică și de griji,** *bolia pe picioare* (Delavrancea). **Minuni în vremea noastră** *nu văd a se mai face*! (Alexandrescu).

Sus, peste plaiu
Tăcutul craiu
Al nopții reci,
Umbrind poteci
Se 'nalță 'n zări
(Șt. O. Iosif).

7. **Particulele de legătură sau cuvintele accesorii (prepoziții, conjuncții, verbe auxiliare, articol)**

O însușire comună a particulelor de legătură este că ele n'au nici accent, nici înțeles independent în propozițiune. Astfel ele sunt numai cuvinte accesorii și înțelesul lor se statornicește prin cuvintele sau propozițiunile pe care le leagă de celelalte; de aceea uneori putem exprima cugetarea noastră chiar fără a ne mai servi de aceste particule : legătura între cuvinte sau între propozițiuni se înțelege și fără ele. Compară : *Am văzut pe om* = « Am văzut omul » (cazul acuzativ) și *L-am bătut pe umăr* = « L-am bătut peste umăr » (arătând locul); *Tace și face* = « Tace, face » și *Poruncește-i și face* = « Poruncește-i, că face », adică « urmarea este că face »; *Tu știi că eu dorm iepurește* = « Tu știi, eu dorm iepurește »; *Vorba multă este sărăcia omului* = « Vorba multă, sărăcia omului ».

Prepozițiile se întrebuințează numai înaintea substantivelor sau altor cuvinte considerate ca substantive, puse într'anumit caz, pentru a forma atribute și complemente : *Târgul* **de vite** *cornace și de cai era* **în dricul lui** (Sadoveanu). *Cerbii* **dela munte,** *plecau a lor frunte... lupii* **din pădure,** *picau sub secure* (Odobescu). *Am cunoscut* **pe crudul** *Coriță, care bătea* **pe verii mei,** *de-i svânta* (Ghica). *Să-i legi* **pe țărani** *cot* **la cot** *și să le prăjești piepturile* **pe lângă foc,** *și vei vedea cum o să scoață* **la bani** [= « bani », « bani mulți », « mulțime de bani »] (Filimon).

Cât mac e vara prin livezi
Atâția ani **la miri** [= « mirilor »] *urez*
(Coșbuc).

Nori albi **din zare** *se ridică*
(Șt. O. Iosif)

Conjuncțiile leagă propozițiunile și părțile de propozițiuni, coordonându-le ori subordonându-le.

Când vorbim, de obiceiu n'avem în minte dela început tot ce spunem. Unele lucruri ne vin în minte în cursul vorbirii. Pe acestea le legăm de cele spuse cu ajutorul conjuncțiilor. Gândirile și părțile de gândire legate în acest chip sunt de cele mai multe ori de același fel.

Când legăm cu ajutorul conjuncțiilor propoziținni sau părți de propoziținne de același fel, zicem că le coordonăm: *Era un boier Nicolae Milescu Spătar, dela Vaslui de moșia lui, prea învățat* și *cărturar*, și *știa multe limbi*: *elinește, slovenește, grecește* și *turcește*; și *era mândru* și *bogat*, și *umbla cu povodnici înainte domnești, cu buzdugane* și *cu paloș, cu soltare, tot sârmă la cai*; și *lui Ștefăniță-Vodă îi era prea drag*, și-*l ținea prea bine*, și *tot la masă-l punea*, și *se juca în cărți cu dânsul*, și *la sfaturi* (Neculce). *Bătrânul a ieșit din pătură* și-*i e cald* și-*l ia cu fiori* (Delavrancea). Și *iar începe râsul* și *jocul* și *cântecele* (Delavrancea).

Mări, se vorbiră
Și *se sfătuiră*
Pe la apus de soare
Ca să mi-l omoare
Pe cel Moldovean
Că-i mai ortoman,
Ș'*are oi mai multe*
Mândre și *cornute*
Și *cai învățați*
Și *câni mai bărbați*!...

(Alecsandri, *P. pop.*).

Când subordonăm, conjuncțiunea fără înțeles independent despoaie de înțelesul său independent și propoziținnea pe care o subordonează, făcând-o să aibă un înțeles dependent de cel al propoziținnii de care o leagă, schimbând-o deci din propoziținne principală în secundară. De ex. în: *Nu te uita... închide ochii... ochii fură* (Delavrancea) avem numai propoziținni principale, așezate unele lângă altele. Aceeași gândire poate fi exprimată și astfel: *Nu te uita*, ci *închide ochii*, căci *ochii fură*. În forma din urmă, propoziținnea *ochii fură*, fiind legată prin conjuncția *căci* de propoziținnea *închide ochii*, și-a pierdut înțelesul independent și s'a schimbat în propoziținne fără înțeles independent, care arată numai cauza pentru care se cere să se închidă ochii.

La fel s'a născut propoziținnea secundară care exprimă timpul: **Cum cade** [*zăpada*], *se topește* (Delavrancea) din *Cade* [*zăpada*], *se topește*; cea care exprimă condiținnea în: *De aveam felia de pâine, sănătate bună, aveam ce mânca* (Delavrancea) din *Aveam felia de pâine, sănătate bună, aveam ce mânca.*

Verbele auxiliare ne ajută să întrebuințăm mai ușor numele pentru a exprima ceea ce de obiceiu putem exprima numai prin verb (timp, mod, persoană, etc.). În propoziținea *Trupul lui, o flacără* (Delavrancea) nu poate fi exprimat timpul și modul din pricina că predicatul este un substantiv. Dacă voim să le exprimăm, suntem nevoiți să întrebuințăm verbul auxiliar ca legătură (copulă) între predicat și subiect: *Trupul lui era* (*este, a fost*) *o flacără.*

8. Flexionarea cuvintelor

Cu ajutorul formelor de flexiune exprimăm două feluri de legături sintactice.

A. Prin exprimarea cazului, numărului, persoanei, timpului, modului, etc., arătăm că este vorba de subiect, predicat, complement ori atribut, deci care este funcțiunea sintactică a cuvintelor. Exemplul *Baba și fiică-sa pismuiau pe fata moșului, iară lui* [= «moșului»] *îi creștea inima de bucurie* (Ispirescu) are exprimate funcțiunile sintactice în felul următor: *Baba* și *fiică-sa* (= S în N Sg.); *pismuiau* (P în Imperfect, Indicativ, pers. 3 Pl.); *pe fata* (C în A Sg.); *lui, îi* (C în D Sg.); *creștea* (P în Imperfect, Indicativ, pers. 3 Sg.); *inima* (S în N Sg.); *de bucurie* (C de auză, Prep. cu Subst.).

B. Facem acordul numelor în gen, număr și caz, iar al verbelor în număr și persoană: **Bucățele** de hârtie *ridicate* de prin ogrăzi, se sbat ca niște *fluturi înspăimântați* (E. Gârleanu). Între *alte avuturi* ale *Sfântului Petre*, mai însemnată era o *herghelie* de *cai frumoși*, tot unul și unul: *negri* în păr, ca pana corbului și *iuți* ca focul, de mâncau nori (Nestor Ureche). La curtea caselor lui conu Mișu e **zarvă** *mare*. Pe *porțile deschise* nu *contenesc* **săniile** *încărcate* cu musafiri (Brătescu-Voinești).

VORBIRE NEREGULATĂ (ANORMALĂ)

Ca exprimarea cugetului să fie deplină, se cere ca atât cuvintele, cât și intonația și accentul să corespundă întocmai gândirii pe care voim să o exprimăm.

Altfel, vorbirea se abate dela regulele limbii, nu este întru toate corespunzătoare și completă, ci în unele părți ale frazei este greșită sau neregulată.

Abaterile dela regulele limbii se întâmplă din mai multe pricini:

1. Defecte ale organului vorbirii ori defecte sufletești (de ex. gângăvirea, nerăbdarea, pripeala ș. a.): *Și disperarea mea se învenina și mai rău, de câte ori mă întâlneam cu Gușoiu, care mă întreba cu un zâmbet în doi peri*: « *Te... te fa... fatem tu vi... violontelul?* » (Brătescu-Voinești).

2. Încercăm să imităm pe străinii care nu vorbesc bine românește: — *Bre, pui de ghiauri,* **voi dragi la mine**! (N. Gane).

3. În momentul când vorbim nu ne vine în minte cuvântul care trebue: *Atunci m'a luat ăsta, cum îi zice... ei*! *bată-l să-l bată, d'a ținut axisele Craiovei...* (Brătescu-Voinești).

4. În cursul exprimării ei, cugetarea, din deosebite cauze, se abate dela direcția începută, iar vorbitorul se încurcă, nu mai știe deslușit ce vrea și cum vrea să spună: *Iară* **Șvedul** *într'acea vreme au prins niște Tătari* **oamenii lui** (Neculce) = « Iară într'acea vreme oamenii Șvedului au prins niște Tătari ». *Străinii caută numai pre Domn să-l miluească și să-l cinstească, iară* **pre boierii** *ce sunt pribegi cu Domnul,* **într'o nimică sunt** (Neculce), unde scriitorul a scris mai întâi acuzativul *pre boierii...*, având în gând verbele precedente: *pe ei nu-i miluesc și nu-i cinstesc*, dar, în loc de aceasta, schimbând gândul, scrie mai departe: *într'o nimică sunt*, care nu se mai potrivește cu acuzativul *pre boierii...*, pe care-l scrisese, ci cu nominativul *boierii*, la care se gândește când își termină propoziținea. *Toată albina își apără căștioara și hrana* **lor** [scriitorul se gândește acum la *toate albinele*] *cu acele și veninul* **său** [revine la *toată albina*] (Ureche).

Dat-au Ştefan Vodă voie oştii sale să prade în trei zile cât **vor putea** *în Ţara Românească şi prădând* **oştenii adus-au** *multă dobândă* (Ureche), unde scriitorul începe cu un singular colectiv (*oştii*), cu care potriveşte verbul (*să prade*), care, de altfel, are aceeaşi formă şi la plural, continuă apoi cu un plural (*vor putea*), fiindcă se gândeşte acum la cei ce alcătuesc *oastea*, la *oştenii*, cu care termină. *Dar, fiindcă* **te întorci,... lasă-ţi** *butea să vie pe urmă şi* **aideţi** *cu noi* (Ispirescu); aici povestitorul, zicând *aideţi*, se gândeşte şi la însoţitorii persoanei, cu care vorbeşte. *Ce folos că* **citesc** *orice carte bisericească, dacă nu* **ştii** *a însemna măcar câtuşi de cât, e greu* (Creangă), unde cel ce vorbeşte se gândeşte întâiu la sine, şi de aceea spune *citesc*; apoi schimbă gândul, având în vedere pe toţi câţi sunt la fel cu el, şi astfel ajunge să spună mai pe urmă *ştii* (persoana II, una din formele cu care redăm în limba noastră ideea generală care se exprimă în franţuzeşte prin *on*, în nemţeşte prin *man*: *nu ştii* = *on* ne sait pas; *man* weiss nicht).

5. Fiind posibile în limba noastră două feluri de exprimare pentru acelaşi gând, începem cu unul şi continuăm cu celălalt: *Dacă Împărăţia ta* **voeşte** *să mă întorc cu sufletul în mine,* **să-mi dai** *o sută de corăbii cu bucate şi o sută cu carne* (Ispirescu). *Eu sunt, mai zise, cel ce* **V'am** *scăpat în războiu din mâna nelegiuiţilor ce se sculaseră să* **te** *răpue* (Ispirescu). *Şi d'acolo* **a** *'nceput ei a da dă după copaci în* **Ruşi** *şi* **Rusu' s'a** *întors* **ş'a** *prins v'o zece doozeci dă spioni d'ai Ungurului* (*Graiul nostru*).

Uneori luăm numai o parte dintr'o construcţie şi alta din cealaltă (contaminare sintactică): *Dar încă* **îi vom da** *pe fata mea* **după dânsul** (Ispirescu), în care gândul scriitorului a mers la două construcţii pe care le-a îmbinat, deci = « Dară încă *îi vom da* pe fata mea » şi « Dară încă *vom da* pe fata mea *după dânsul* ». *Împăraţii, de muriau la luptă de buzdugan, bine*; *iar de nu,* **li se uitau** *de zile* (Delavrancea), este o construcţie îmbinată din « *li se* uita » şi « le *uitau* de zile ».

6. Scriitorul anume nu voeşte să fie clar, ca să impresioneze tocmai prin această lipsă de claritate:

> Ai bănuit că *platoşa-i pătată*
> Pe care odihniseşi, *cu rachiu.*
> (T. Arghezi).

Cuvintele sunt aşezate anume într'un şir nefiresc (= « Ai bănuit că platoşa, pe care odihniseşi, e pătată cu rachiu »).

> *Tâmplele bat* mai fierbinţi
> Şi *ceasornicul* ore.
> (A. Maniu).

Se omite intenționat verbul *bate* după *ceasornicul*.

Păuni culorile năvălesc în priviri.

(Il. Voronca).

Scriitorul vrea să zică: «culori variate și strălucitoare, ca și acele ale păunilor, sunt privite cu nesațiu».

BCU IASI CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

BELȘUG ȘI SCURTIME ÎN VORBIRE

În vorbire, uneori rostim mai multe cuvinte decât trebue ca să fim înțeleși (p o l i l o g i e); altă dată, mai ales în conversație, când unele lucruri le cunoaștem din cele spuse mai înainte, ori din situația în care ne găsim, ne mulțumim cu mai puține (b r a h i l o g i e).

1. Se spune mai mult decât trebue, adică cu mai multe cuvinte decât sunt necesare pentru exprimarea gândului ce avem în minte : *Scris-au Vezirul, de al doile rând, la Craiul Șvedului să-i trimită alt om mai de treabă*; *zicând că* **dela acesta** *n'au putut nemică să cunoască* **din voroavele lui** (Neculce). Era de ajuns ori numai *dela acesta*, ori numai *din voroavele lui. Slujba cu care m'ai însărcinat* **o** *voiu împlini-***o** (Ispirescu). — *Ei! măi Ștefane și Smărănducă, mai rămâneți cu sănătate*; *că* **eu m'am** *dusu-***m'am** (Creangă).

— *Și de ce nu i-o arăți și lui*?

— **Că fiindcă** *dă cu pietre* = « [Nu i-o arăt], că dă cu pietre » sau « [Nu i-o arăt], fiindcă dă cu pietre ». (Brătescu-Voinești).

Propozițiunile de felul celor de mai sus se numesc p o l i l o g i c e (abundente, încărcate).

Ele sunt uneori formele uzuale ale limbii, adică formele obișnuite și socotite bune. Așa este întrebuințarea pronumelui în exemplele : **Pe Ena** *a dus-***o** *tatăl său la Iași* (Sadoveanu). **Smeului** *și* **fetei** *începu a* **li** *se părea că băiatul le sta în cale* (Ispirescu). *Nu-***l** *vezi tu* **pe Ghiță**, *că e mereu pe gânduri*? (Slavici).

Sunt provinciale și neliterare : **m'***am dusu-***mă**, **i-***am spusu-***i**, etc.

Observare. Aceste forme sintactice, care cuprind sau ni se pare că cuprind cuvinte de prisos, trebuie deosebite de r e p e t i ț i a i n t e n ț i o n a t ă, întrebuințată pentru a face vorbirea sau scrisul mai vioiu și mai expresiv: *Î n v r e m e a d e d e m u l t, pe când oamenii de pe lumea asta știau și puteau mai mult decât ce pot și știu cei de acum, pe când pruncul de trei zile îți număra numai într'o clipă toate stelele de pe cer și vedea cu ochișorii cum crește iarba câmpului și auzia cu urechile cum sfârâe fusele când toarce paianjinul... p e v r e m e a d e a t u n c i* trăia în plaiurile *Buzăului o împărătească tare și mare, pe care o chiema Doamna Neaga* (Odo-

bescu). *V r e a u să mergem, răspunse apăsat d-na Moroi, v r e a u fiindcă v r e a u...* (Delavrancea).

Repetiția verbului sau a interjecției exprimă uneori c o n t i n u i t a t e a acțiunii: **Se duce, se tot duce,** *zi de vară până 'n seară* **haida-hai** și **haida-hai,** *până ajunge la o covăcie* (L. Morariu). *Flăcăul nostru, ciuști! pe ușă în tindă, și* **dup-dup-dup** *pe scară în pod* (L. Morariu); alte-ori i n s i s t e n ț a ori g r a b a: **Du-te răpede! du-te răpede!** (Sadoveanu). *Cum nu!* **Poftim!, Poftim!** (Brătescu-Voinești); adeseori r u g ă m i n t e, a l i n t a r e, i u b i r e, m â n g ă i e r e, etc.: **Traistă, trăistuță,** *ian mai cobori din cuiu!* (L. Morariu).

Uneori repetiția întărește negația, exprimând î n d ă r ă t n i c i a, r e z i s t e n ț a: *Dar* **nu, nu-și bătea joc,** *vorbia serios* (Brătescu-Voinești). *Câte n'a făcut omul... de geaba! Cucoana,* **nu și nu!** *că i-i urît Grecul!* (Sadoveanu).

Repetarea adjectivului și a adverbului exprimă s u p e r l a t i v u l a b s o l u t: *un brădan de flăcău* **isteț-isteț** (L. Morariu) = «foarte isteț» sau «tare isteț»; *Atunci vorniceasa* **repede-repede** *iese în cerdac* (L. Morariu); uneori adjectivul și adverbul, repetându-se, primesc un sufix diminitiv (alintător): *o spânzurătoare* **nouă-nouță** (L. Morariu), *și* **cătinel-cătineluș** *se învârte* (L. Morariu).

Repetarea lui *mai* înseamnă «aproape», «era cât pe ce», «era gata»: *Și-i dă argatului un lemnișor* **mai-mai** *cât o surcică* (L. Morariu), *și* **mai-mai** *s'o apuce la refec...* (L. Morariu).

Slăbim afirmațiunea dacă o repetăm negând-o: *Când, pe la prânzul cel mare, numai iacătă-mă-s și eu de după dâmb, cu mâncarea sleită,* **veneam, nu veneam...** (Creangă) = «veneam încet, nu prea veneam».

2. Se spune mai puțin decât ar trebui într'o propoziție completă (adică dacă ar fi să rostim toate părțile propoziției): nu mai rostim (în răspunsuri) cuvintele care se înțeleg dela sine în întrebarea care ne-a fost pusă sau din situațiunea dată:

— *Dar unde te duceai, fine?*

— *La dumneata acasă, nașule* (Caragiale) [se subînțelege dela sine: «*Mă duceam* la dumneata acasă, nașule»].

— *Tată moșule, dar cocorii unde se duc când se duc?*
— *În țara cocorilor* [= «În țara cocorilor *se duc*»].
— *Da?* [= «Se duc în țara cocorilor?»] (Delavrancea).

— *Ce faci, popă?*
— *Lese* [= «Lese *fac*»] (Slavici).

— *Mă rog, nu s'ar putea să plătesc numai un trimestru?*
— *Cum să nu!*

(Brătescu-Voinești).

— *Dar ce-am auzit, țigane, că te-a închis?*
— *M'a, românico!*

(Pop).

— *Ei, oameni buni, cred că acum ați priceput.*
— *Priceput, cucoane!...*

(Creangă).

— *Bună ziua!*
— *'ţămesc dumitale.*
— *De unde calea și cărarea?*
— *Hei! De unde nu-i, unde îi: dela traistă goală, la viață ușoară.*

(L. Morariu)

Ajutor...! ajutor (= « Ajutor *dați-mi!* » sau « Ajutor *cer!* »).

Foc! (= « *A izbucnit* sau *este* foc! » ori *Dă-mi* foc! », după împrejurarea în care se produce exclamația și felul cum se rostește ea ca melodie sintactică).

Înainte! (= « Înainte *mergeți!* » sau « Înainte *să mergem!* », etc.).

În toate cazurile de scurtime în vorbă se exprimă numai ceea ce ni se pare absolut necesar ca să fim înțeleși, în cazul lui *Ajutor!*, *Foc! Înainte!* numai cuvântul cel mai important asupra căruia se concentrează întreg înțelesul propoziținii.

Propoziținile de felul acesta se numesc b r a h i l o g i c e (scurtate).

Observare. Unii le numesc greșit e l i p t i c e. Dar este vorba numai de o e l i p s ă a p a r e n t ă, care poate fi întregită ușor din cele ce se mai spun. E l i p s a este însă lăsarea neisprăvită a unei propoziținui sau întreruperea ei de către alt vorbitor, omisiunea sau curmarea de fapt și intenționată a unor cuvinte ale noastre sau ale altuia, care nu se pot întregi din cele spuse, ori, dacă încercăm întregirea lor, ea nu este niciodată sigură: *Acum mi se suprimase postul și m'a numit aici.* **Ale vieții!...** *Dar nu-mi e de mine! Bărbat, cu slujbă, cu alergătură, mai te distrezi, mai uiți...*, **dar nevastă-mea!...**, *iartă-mă, Doamne, și nu mă pedepsi!* (Brătescu-Voinești).

— « *Și voi tot ca acestea vreți*
« *A lumii slavă să aveți?*
— « **Strămoșii noștri...** — *Știu,*
« *Dar eu la vorba mea să viu:*
« *Ce faptă vrednică, voi ați făcut în lume?* »
— « **Nimica, însă noi...** ».
— « *Că numai de friptură voi*
« *Sunteți și bune* ».

(Donici)

FELURILE PROPOZIȚIUNILOR DUPĂ ÎNȚELES

După felul gândului cuprins în ele, deci după înțelesul lor, și după intonația pe care o au, propoziținile pot fi :

1. Expozitive, când exprimă observări, întâmplări, gândiri, judecăți :

Ah ! (= « Mă doare ! »).
Buf! (= « A căzut ! »).
Brr! *Ce frig e!*
Plouă!
Nu se vede!
Unii oameni sunt mincinoși.
Nu-i tot aur ce lucește.
Era odată o vulpe vicleană.
A fost odată ca 'n povești,
A fost ca niciodată
Din rude mari împărătești
O prea frumoasă fată
(Eminescu).

Ele constată ceva, sau arată, descriu, povestesc, afirmă ori explică, și, după forma în care fac acest lucru, pot fi pozitive, dacă este vorba de ceva sigur, pozitiv pentru cel ce vorbește : *Cerul s'a înnorat!* *Venim negreșit!*; dubitative sau potențiale, dacă e vorba de ceva nesigur, îndoelnic, posibil : *Eu aș zice să lăsăm cetatea aceasta* (C. Negruzzi).

Nemernic plug,
Eu aș putea
Să te distrug!
(G. Ranetti)

Un nechezat par'că îl chemă dincotrova (Gârleanu).

Cerul se va fi înseninat acum! *Tatăl tău poate nici nu știe de pățania ta. Mâine am putea veni.*

Rostind acest fel de propozițiuni, vocea se urcă mai întâi, apoi se coboară 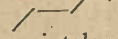 . Locul până la care se urcă vocea depinde de ordinea cuvintelor din propozițiune și de obiceiu este cel al cuvântului socotit ca fiind cel mai important, pe care-l întonăm pentru a-l scoate în evidență.

2. Interogative, când gândirea se exprimă în formă de întrebare. Ele cuprind dorința de a primi un răspuns. După răspunsul așteptat, sunt de două feluri :

A. Întrebări totale, când întrebarea noastră privește întreagă gândirea exprimată prin propozițiune, iar răspunsul se dă fie cu o propozițiune, fie cu *da* ori *nu* (*ba*) :

Dracilor, sunteți păgâni?
(Coșbuc).

I-ați biruit?... i-ați biruit?
(Nenițescu).

Ești bolnav? Da?
N'ai auzit clopotul? Nu?

Răspuns : *Sunt bolnav*; ori *Nu sunt bolnav* (*Da*; ori : *Nu*), etc. Intonația se urcă până la sfârșitul propozițiunii, fără a se coborî . Aceasta din pricină că întrebarea nu este completă. Completă ar fi : *Ești bolnav, ori nu ești bolnav?*, iar în acest caz întâiu s'ar urca, apoi s'ar coborî .

Dacă acest cuvânt e cel dintâiu în propozițiune și cuprinde mai multe silabe, urcăm vocea până la silaba accentuată a lui; dacă e de o singură silabă, începem propozițiunea de-a-dreptul cu tonul cel mai înalt din ea .

B. Întrebări parțiale, când întrebarea noastră privește numai o parte din gândire, iar răspunsul este o parte de propozițiune, de obiceiu un cuvânt :

— *De unde sunteți voi, mă?*
— *Dela Bordeeni, răspunse cel mare.*
(M. Sadoveanu).

Cine-a cunoscut,
Cine mi-a văzut

Mândru ciobănel
Tras printr'un inel?
(Alecsandri, *P. pop.*).

Când pleci?
— *Unde te duci?*
Pe cine cauți?

În acest fel de întrebări intonația coboară dela începutul propoziținii, unde avem tonul cel mai de sus, până la sfârșit (⌐¬) unde e tonul cel mai de jos. Semnul de punctuație al propoziținilor interogative este *?*

3. Imperative, când gândirea este exprimată ca poruncă, cerere, rugăminte, rugăciune, îndemn, sfat :

Aho, aho, copii argați,
Stați puțin și nu mânați
(Alecsandri, *P. pop.*).

Haide, intrați...! (C. Negruzzi). *Trageți hora, măi voinici*! (Alecsandri). *Să nu furi*! (Decalog). *Pleacă, Doamne, urechea ta și auzi-mă* (Psalm). *Abdul, deschide poarta*! (Alecsandri). *Dă-mi bani pe cal*! (Coșbuc). *Ia-l de pe capul meu*! (Creangă). *Vâră-ți mânele în mâneci, bine, — și grămădește-le sub barbă*! (Sadoveanu). — *Ci* **taci**, *Măria ta*! **Întinde-te**, *colea, pe fânul înflorit și moale, și* **să-mi** *spui drept care e mai dulce la oase : scaunul cu scumpetea sau fânul cu frumusețea ?* (Delavrancea).

Intonația în acest fel de propoziținuni are mișcări mai brusce decât în propoziținile expozitive. Când silaba întâia a propoziținii nu este întonată, începe cu o notă relativ joasă; apoi se urcă mult până la silaba întonată a unui anumit cuvânt, pentru a se coborî apoi cu atât mai tare. În propoziținile imperative înălțimea silabei celei mai întonate întrece înălțimea obișnuită în propoziținile expozitive : *Cără-te*! *Ucíde-l*! *Ia-ți catrafusele și ștérge-o*! (\ /\ /|).

4. Optative, când gândirea este exprimată ca o dorință :

Aș vrea să sbor, și rana din pulpă nu mă lasă! (Alecsandri).

Aș vrea la suflet să vă strâng,
Să râd de fericit, să plâng!
(Coșbuc)

Să trăești, Doamne, cu bine!
(I. U. Soricu).

Ah, dar'ar Domnul să-mi îndrept
Această mână ruptă!...

(Alecsandri)

Iarba rea din holde piară!

(Alecsandri)

Credeam că a umflat-o vântul..., *o*, **bată-vă norocul**, *cocoșeii moșului!*, *zise bătrânul* (Delavrancea).

Acum, **s'ajung** *împărat*, *și* **aș ști** *eu să fac cum e bine* (Delavrancea).

Melodia vorbirii în acest fel de propozițiuni se urcă până la cuvântul care exprimă dorința și care are tonul cel mai înalt, aproape așa de înalt, ca în propozițiunile imperative, apoi se coboară.

Modul întrebuințat este : optativul sau condiționalul, conjunctivul și imperativul.

Observare. Cele care au conjunctivul şi imperativul sunt la origine propoziţiuni brahilogice (scurtate): completive directe, cărora le lipseşte propoziţiunea principală în care se exprimă dorinţa (*Să trăeşti, Doamne, cu bine!* din *Doresc să trăeşti, Doamne, cu bine*, etc.).

5. Exclamative, când gândirea este prezentată ca o izbucnire a mirării, bucuriei, durerii, urei, etc. În fond, propoziţiunile exclamative nu sunt decât o formă particulară a celor expozitive, interogative, optative și imperative :

A!... bun îi! (Alecsandri).

Uf! că nu mai pot. Am obosit (Alecsandri).

Un fulger! — repede mă 'nclin...

(St. O. Iosif).

A revenit albastrul Mai!

(St. O. Iosif).

Meștere Manole, zidul rău mă strânge!

(Alecsandri, *P. pop.*).

Ah!, cui i-ar fi trecut prin gând

(Alecsandri).

O, pașă, cât de darnic ești!

(Coșbuc).

Cine poate spune ce ne-așteaptă ziua de mâine?!
Admirabil!
Foc!
Ninge!
Doamne!
Primăvara a sosit!

Intonația variază după gradul emoției și după felul propoziținni care stă la baza celei exclamative (expozitivă, interogativă, optativă etc.). Tonul se urcă până la silaba întonată a cuvântului celui ma important. Apoi coboară brusc: *Admirabilă-i pălăria asta*! *Pălăria asta-i admirabilă*! (⌒⌒).

Semnul de punctuație este: !

Observare. Uneori se poate constata o oarecare nepotrivire între forma și conținutul propoziținnii.

Propoziținni cu formă expozitivă au conținut imperativ: *Ai să duci îndărăt banii!* = « Du îndărăt banii! ».

Propoziținnea imperativă are înțeles expozitiv (imperativul = imperfect, perfect sau prezent istoric): *Și nici una, nici două îi pune traista în spate, apucă o jordie și* dă-i *și* dă-i (L. Morariu) = îi dă », « îi da » sau « îi dete ».

Adesepri întrebarea are înțeles expozitiv: *Cine-ar putea spune?* = « Nimeni nu poate spune ». *Credeți că-mi place acest lucru?* = « Nu-mi place acest lucru ». În cazul din urmă negăm prin întrebare, în cel dintâiu afirmăm.

Acest schimb de funcțiune se numește transpoziținne.

Toate felurile de propoziținni amintite mai sus pot fi:

1. Afirmative, când ceea ce exprimă prin subiect face ceva, are ceva, se întâmplă ori este cumva: *Lin vioarele răsună, iară cobza ține hangul...* (Eminescu). *Românii se 'ntoarseră triumfători în tabăra lor, încărcați cu prăzi bogate* (Bălcescu). *Zori de ziuă se revarsă peste vesela natură* (Alecsandri). *Zările de farmec pline strălucesc în luminiș* (Coșbuc). *Mare-i Domnul Dumnezeu*! (Alecsandri, *P. pop.*).

2. Negative, când ceea ce se exprimă prin subiect nu face, nu are ceva, nu se întâmplă ori nu este cumva: *Nu auzia, nu vedea...* (Odobescu). *Minuni în vremea noastră, nu văd a se mai face* (Alecsandrescu). *N'am chioară lăscaie* (Delavrancea). *N'avem tunuri*? (Gane). *Maică, nu mai plânge*! (Gane).

Șerpoaica cu ochii verzi
Să n'o vezi, să n'o visezi!
(Odobescu).

Împărate, luminate,
Nu-mi lua zilele toate!
(Odobescu).

Exprimăm o negație (o propoziție negativă) punând adverbul negativ (de obiceiu : *nu*) înaintea verbului predicativ (*Cine* **n'***a gustat amarul,* **nu** *știe ce e zaharul*).

Propoziținea monomembră negativă este adverbul *nu*, mai rar *ba* : *L-ai văzut?* Răspuns : *Nu!* ori *Ba!*

În propoziținea bimembră negăm de obiceiu cu adverbul *nu*. Putem nega și cu *nici* (*nice*) : **Nici** *te mai îndoi despre asta* (Creangă). **Nici** *că am să pot face din tine om ca toți oamenii* (I. Negruzzi).

Iar Manole sta
Nici *că mai lucra.*
(Alecsandri, *P. pop.*).

Mândruța... **nice** *bea,* **nice** *mănâncă*
Nici *trăește,* **nici** *nu moare.*
(Iarnik-Bârseanu, *Doine*).

Întrebuințând în aceeași propoziție mai multe cuvinte negative (*nu, nici, nimeni, nimic, niciodată, nicicând, nicidecum,* etc.), întărim negațiunea sau o facem mai expresivă : *Țăranul român nu e niciodată grăbit* (Regina Maria).

Nici casă, nici pădure, nici râu răcoritor
Nimic nu 'nveselește pe bietul călător
(Alecsandri).

Ah! da, niciodată n'am fost mai bine!
(Delavrancea).

Dacă punem negația înaintea altui cuvânt, sau a unei grupe de cuvinte, le negăm numai pe acestea, deci numai o parte din gândire : *Raiu aveți aici,* **nu** *altceva* (Brătescu-Voinești). *Să-mi faci bucate; ...să le găsesc* **nici** *reci,* **nici** *fierbinți, ci cum îs mai bune de mâncat* (Creangă). *El avea trei răni pe dânsul, și fierul unei săgeți țărănești îi rămăsese* **nu** *în față, ca să se poată mândri măcar, — ci în spate* (Iorga). *...O singură dată și-a deschis porțile fără luptă, ș'atuncea* **nu** *unui cuceritor străin, ci falnicului Domn al tuturor Românilor — Mihaiu Viteazul* (Vlahuță). *Ăsta* [cărturarul] *se gândea* **nu** *la sfat, ci că-i plăcea inelul împăratului* (Delavrancea). *Curată socoteală : crai împărat,* **nu** *om; acum ești om,* **nu** *împărat* (Delavrancea).

La conjunctiv adverbul negativ *nu* se pune între *să* și verb : *Să nu furi!* (Decalog). *Nu era colț de țară, care să nu fie amenințat* (Simionescu). *Și vezi, găina să nu fie prea mare...* (Delavrancea).

Între *nu* și verb se pot pune unele adverbe și formele neîntonate (atone, conjuncte) ale pronumelui personal și reflexiv : *Pâinea nu*

mai satură... picioarele nu **mă** *mai țin* (Delavrancea). *Așa nu* **se** *face treabă*! (Slavici). *Nu* **l**-*a durut un dinte măcar* (Delavrancea).

Dacă punem pe **nu** înaintea lui *să*, are înțelesul de «în loc» (în altă formă de exprimare conjunctivul poate fi înlocuit prin indicativ): *El, nu să-și caute de cale* [= «în loc să-și caute de cale» sau «nu-și caută de cale]», — *intră între ei să-i domolească* (Reteganul). *Madam Marghioala trăgea cu coada ochiului și, nu să tacă* [= «în loc să tacă» sau «nu tăcea», «nu tace»], — *începe...* (Nădejde).

În propoziții exclamative în care *nu* este precedat de *câte, unde*, negațiunea este lipsită de înțeles, adică nu neagă: *Câte nu știa el*! [= «Câte știa el!» sau «Multe știa el!»]. *Câte n'a făcut omul... de giaba*! [= «Câte a făcut omul!» = «Multe a făcut omul»] (Sadoveanu). *Și unde nu s'au adunat o mulțime de băieți și fete la școală...* (Creangă). Să se compare: «...*și unde-am croit-o la fugă spre Humulești...*» (Creangă).

Negațiunea *nu* împreună cu forma infinitivului scurt exprimă persoana a doua singular a imperativului prezent:

Stai, mândruța mea
Nu te speria!

(Alecsandri, *P. pop.*).

Găsim și unele abateri: *nu fă*! în loc de *nu face*!, după analogia imperativului afirmativ; *nu ai, nu fii* după analogia conjunctivului *să nu ai, să nu fii*: *Nu spera și nu ai teamă* (Eminescu) = «Nu spera și nu avea teamă».

PROPOZIȚIUNEA MONOMEMBRĂ

Propoziţiuni monomembre sunt în rândul întâiu interjecţiile, apoi vocativele, imperativele şi impersonalele, deşi acestea din urmă au forma flexionată.

1. Interjecţiile. Interjecţiile pot exprima înţelesuri foarte variate, afirmaţie, negaţie, îndoială, deosebite stări sufleteşti, îndemnuri, chiar să şi povestească şi descrie, dacă sunt onomatopeice, adică dacă imită sunetele din natură (*hm*!, *îhî*!; *a*!, *ah*!, *aş*!, *de*!, *of*!, *uf*!, *vai*!; *bâr*!, *hâş*!, *hăis*!, *ho*!, *prr*!, *ps*!, *pst*!, *ss*!, *sst*!; *buf*!, *hop*!, *sbrr*!; *scârţ*!, *tronc*!, *zvrr*!, etc.).

Ele, nefiind decât predicate, n'au înţelesul complet. Înţelesul lor atârnă de situaţie. Din pricina aceasta, pentru a se evita confuzia, adeseori sunt întregite cu părţi secundare de propoziţiune ori explicate prin propoziţiuni principale bimembre: *Bâzâiam la strană şi hârşti*! [= «furam», «ştergeam»] *câte un colac* (Creangă). *Şi hârşt*!, *îi tăie un cap*! (Ispirescu). *Pepelea*: «*Să ciocnim, jupâne*! *Noroc şi într'un ceas bun*!» — *Arvinte*: «*Amin*! (*bea...*) *A*!... *bun îi*!» (Alecsandri). *Scâârţ*! *Se deschide poarta şi intră, cine*?... *A*! *minunat*! *În sfârşit o să pot afla cine e figura asta nouă pe care o văd de vreo câtăva vreme în oraş* (Brătescu-Voineşti).

2. Vocativele. Şi vocativele pot avea deosebite înţelesuri, după împrejurările în care sunt spuse. Când citim numai: *Doamne*! *Dumnezeule*! *Petre*! *Stăpâne*! *Domnule*! *Drace*! *Surdule*! *Proasto*! şi nu cunoaştem în ce împrejurări au fost spuse aceste vocative, nu suntem lămuriţi în privinţa înţelesului lor deplin. Înţelesul vocativelor se lămureşte mai ales prin propoziţiunea care se leagă de ele:

— *Mămiţoo*! *Mam' maree*! *tantii*!

— *Ce e*? *Ce e*? — *sar cucoanele.*

— *Să oprească*! *sbiară şi mai tare Goe, bătând din picioare. Mi-a sburat pălăria*! *să oprească*!! (Caragiale).

Dar când apuca ursul piciorul vulpei, ea striga: «*Trage, nătărăule*! *mie nu-mi pasă, că tragi de copac...*». *Iar când anina cârligul de copac,*

ea striga: « *Valeu, cumetre!, nu trage, că-mi rupi piciorul!* » (I. Creangă).

Ionel! strigă *madam Popescu*: *Ionel, vin' la mama!... Ionel! Ionel! Ionel!! Du-te dincolo, mamă; spargi urechile dumnealui!...*

Ajunge Ionel! destulă dulceață, mamă; iar te apucă stomacul... Ionel! astâmpără-te, mamă!...

Ionel! mamă! ce ai? (Caragiale).

Vocativul poate fi articulat și nearticulat. Compară pentru singular:

Cântă, **cuce,** *când t'ei duce* (*P. pop.*).

« *Cum te chiamă,* **măi copile?** » — « *Ca pe tată-meu: Călin!* »
(Eminescu).

Mișcă, **băiete,** *mișcă!...* (Odobescu).

Doamne sfinte și părinte! (Alecsandri).

Umblă, **frate,** *să se 'nsoare* (Alecsandri, *P. pop.*).

Ce veste, frumoasa mea **doamnă?...** *O viteazul mieu* **soț!** (C. Negruzzi).

Cucule *cu pană sură,*
Ce tot cânți la noi pe șură (*P. pop.*).

Scoală, **fa Catrino!...** — Nu pot, **omule** » (Rădulescu-Codin).

Domnule Măria Ta! (*P. pop.*).
Doamne Dumnezeule! (*Pov. pop.*).
Domnul *mieu,* **Scumpul** *mieu,* **Puiul** *mieu,* **Îngerașul** *micu,* etc.

Vocativul în **-ule** (articulat) adeseori are înțeles pejorativ (cuprinde oarecare răutate, ironie, batjocură). Să se compare exemplele *sfinte cuvioase, cucernice, mărite, înălțate,* etc., cu *ticălosule, lacomule, strâmbule, tâlharule,* etc.

La plural vocativul are trei forme. Una este egală cu nominativul nearticulat:

Copii! *aduceți un ulcior*
De apă, de sub stâncă...
(Alecsandri).

« **Oameni** *buni!, an iarna bordeiu-mi arsese...* »
« **Oameni** *buni!, de-atunce în ticnă trăiesc* ».
(Alecsandri).

Hai, **frați,** *la năvală dați,*
Steagul v'apărați!

(*Cântec vechiu*).

Bărbați, frați și părinți! (*Faptele Apostolilor*, 22, 1).
Auziți, **băieți,** *ghinărarul poruncește să mergem la sat!* (Ghica). *Trageți,* **băieți,** *vârtos!...* (Gane).

A doua este egală cu dativul (din care s'a și desvoltat) :

Voinicilor, *zise, sunteți slobozi* (C. Negruzzi).
Acum socotiți, **fraților,** *de vreme că cei mari nu-și țin giurământul* (Neculce).
Dracilor, *sunteți păgâni?* (Coșbuc).
Tot așa : **Doamnelor** *și* **Domnilor, Copiilor, Cucoanelor,** etc.
În : «**Sărmanilor bărbați,** *sânteți buni de legat la gard...*» (C. Negruzzi) avem un vocativ egal cu dativul nearticulat precedat de un atribut articulat.

A treia are aceeași formă cu nominativul articulat :

O, bată-vă norocul, **cocoșeii** *moșului! zise bătrânul* (Delavrancea).

3. Imperativele. Prin ele îndemnăm la săvârșirea unei lucrări ființele cărora ne adresăm, întocmai ca și printr'o parte din interjecții. În loc să spunem *Sst!* putem spune și *Taci!* ori *Tăceți!* În loc să strigăm *Ho!* putem striga și *Stăi!* ori *Stați!* Deosebirea între interjecție și imperativ este numai că imperativul exprimă persoana căreia ne adresăm, în vreme ce la interjecțiune ea rămâne neprecizată. Altfel, ele sunt așa de apropiate ca înțeles, încât adeseori se confundă. Avem adică imperative ajunse interjecții (*blăm!, blem!* «să mergem» din lat. *ambulemus!, uite!* din *uită-te!*) și interjecții ajunse imperative (*haide!*, conjugat *haidem!, haideți!*).

Câteva exemple de imperative : *Du-te sănătos, că și eu nădăjduesc să mă întorc peste curând* (Ispirescu). *Sai, Catrină!... Nu te da, Gavrilă!... Diha, Martine!... strigau necontenit* (Gane). *Hauleo, liniștiți-vă!* (Creangă). *Ascultă-mă, știi dumneata unde e strada Pacienței?* (Caragiale).

Vin' tu, Mihule,
Vin', voinicule,
Să benchetuim,
Să ne veselim...

(Alecsandri, *P. pop.*).

— Constantine Brâncovene!
Nu-mi grăi vorbe viclene

(Alecsandri, *P. pop.*).

4. Impersonalele. Impersonalele se apropie de interjecții prin faptul că la origine sunt exclamații și au o singură formă. Ele sunt menite să numească un fenomen observat ocazional : *Tună!*, *Fulgeră!*, *Plouă!*, *Viscolește!*

Fiindcă aceste verbe s'au întrebuințat totdeauna în aceleași împrejurări, lângă ele se subînțelege totdeauna același subiect : fenomenul meteorologic corespunzător (*Tunetul tună! Fulgerul fulgeră!*, *Ploaia plouă!*, *Viscolul viscolește!* sau *Ceea ce se întâmplă — tună!*, *fulgeră*, *plouă*, *viscolește!*).

Ele pot fi înlocuite chiar cu subiectul lor în formă de exclamație : *Tunet!*, *Fulger!*, *Ploaie!*, *Viscol!* (= « Ceea ce se întâmplă este tunet, fulger, ploaie, viscol! »).

Ca impersonale sunt considerate și alte forme verbale întrebuințate pentru a exprima, într'o formă invariabilă, un fenomen al naturii, o împrejurare ori o stare organică sau sufletească : *se întâmplă*, *se cuvine*; *mi-e foame*, *mi-e sete*, *mi-e frig*, *mi-e cald*, etc. (acestea = « am foame », etc.); *mă doare*, *mă arde*, etc.

BCU IAȘI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

PROPOZIȚIUNEA BIMEMBRĂ

Oricare propoziţiune bimembră, fie simplă ori desvoltată (cea compusă nu este decât o serie de propoziţiuni simple ori desvoltate, iar cea contrasă este rezultată prin scurtare [= brahilogie] din cea compusă), se desparte în două părți sau grupe [= sintagme] principale: a subiectului și a predicatului.

Simplă:

Calul	*fuge.*
Poezie,	*sărăcie.*
Tu,	*aici?*
Plopul	*este înalt.*
Tu	*ai fost?*

Desvoltată:

Părintele Trandafir	*avea acum trei copii.*
Vorba multă,	*sărăcia omului.*
Episcopul	*era un suflet bun.*

În propoziţiunea simplă cele două grupe (sintagme) se reduc la părțile principale ale propoziţiunii: subiect (= substantiv ori altă parte de cuvânt considerată ca substantiv cu ori fără articol) și predicat (simplu ori compus). În propoziţiunea desvoltată ele cuprind și părți secundare, care determină pe cele principale și atârnă de ele. Părțile secundare sunt atributul și complementul.

1. Subiectul

Subiectul este partea principală dela care pleacă gândirea, aceea care numește ființa, lucrul sau faptul despre care se vorbește în propoziţiune: **Fata** *se întristă* (Delavrancea). **Mușunache** *se gândește*

puțin (E. Gârleanu). **Nenea** *a adormit* (Brătescu-Voinești). **Leana** *tace și înghite în sec* (Delavrancea). **Bombonel** *latră de bucurie* (E. Gârleanu). **Trupul** *lui, o flacără* (Delavrancea). *Un* **svon** *din sat în sat străbate* (Șt. O. Iosif). *Mare-i* **Domnul** *Dumnezeu*! (Alecsandri, *P. pop.*). **Domnu'** *i-acasă*? (Caragiale).

Iată vine **nunta** *'ntreagă* — **vornicel** *e-un grierel,*
Îi sar **purici** *înainte, cu potcoave de oțel*

(Eminescu)

Creanga *uscată se taie* (*Prov.*).

Subiectul se află cu întrebările *cine*?, *ce*? puse predicatului.

El se exprimă printr'un substantiv (articulat ori nearticulat) în nominativ sau prin orice parte de cuvânt considerată ca substantiv în nominativ (adjectiv, participiu, pronume, numeral, verb la infinitiv, particulă sau vorbă neschimbătoare, chiar și printr'un simplu sunet): **Scumpul** *mult dă*, **leneșul** *mult aleargă*. **Obraznicul** *mănâncă praznicul* **Om** *pe-aici nu umblă*. **Nepoftitul** *scaun nu are*. **Fiecare** *are câte un cusur*. **Ai noștri** *învinseră*. **Amândoi** *sunt silitori*. **Cei trei** *veniră*. **Mulți** *sunt chemați, puțini aleși*. **A munci** *nu este rușine*. **A fura** *este păcat*. **Cel de sus** *vede toate*. **Cei de jos** *sunt mulți*. **Pe** *este prepoziție*. **Că** *este conjuncțiune*. **Al** *este articol*. **Of** *este interjecțiune*. **B** *este a doua literă a alfabetului nostru*.

Observare. În legătură cu verbul *a fi*, *a exista*, etc., se poate întrebuința ca subiect un genitiv partitiv exprimat prin *de* și un substantiv în acuzativ: *De acești oameni există chiar la noi* (Stăncescu). Întrebuințarea însă este numai aparentă. Într'adevăr genitivul partitiv nu este decât atributul subiectului în nominativ rămas neexprimat (*unii, câțiva, fel, soiu*; în propoziții negative: *niciunul, nimic*, etc.; să se compare: *De acești oameni există chiar la noi* [*unii*]).

Se știe că în românește nu este nevoie să se exprime subiectul când este pronume personal, terminațiunile personale fiind de ajuns singure pentru exprimarea lui, întocmai ca și în limba latină: *De unde vii*? *Vin tocmai dela Plevna* (Alecsandri). *Și nu mai avem nici praf, nici merinde*? (C. Negruzzi). *Salut cu respect* (Brătescu-Voinești). *Când l-au scăldat, pe genunchi, pe piept se vedeau rotogoale de bani* (Delavrancea).

Îl exprimăm însă ori de câte ori vrem anume să apăsăm pe el sau să-l relevăm: *Nu* **tu**, *ci* **el** *mi-a făcut pozna asta. Și* **eu** *am crescut pe câmpul Bărăganului* (Odobescu). — **El** *e*! *N'a murit*!, *șopti Leana* (Delavrancea). « *Alexuc, săracu', are grijă de tata*: **el** *îi spală cămășile,* **el** *i le calcă,* **el** *i le cârpește,* **el** *îi face cafeaua neagră și ceaiu'* . . . » (Beldiceanu).

În special exprimăm pe cel de persoana a treia pentru a deosebi genul. **Ea** *l-a certat*, **el** *a tăcut*. — **El** *acu avea v'o zece pungi de bani din noaptea ceia*. **Ea** *l-a dat pe ușă afară* (Eminescu).

De obiceiu, în limba noastră nu se exprimă subiectul impersonalelor (cum se exprimă de ex. în franceză : *il pleut*, ori în germană : *es regnet*) : *Plouă, ninge, tună, s'a 'nserat, mi-e foame*, etc. Totuși uneori se simte trebuința de a-l exprima, anume pentru a-l determina : *A plouat o ploaie strașnică*, etc.

Observare. Când vrem să exprimăm o gândire generală potrivită pentru toată lumea, deci care ar trebui să aibă un subiect general sau nedeterminat (ceea ce se exprimă de ex. în franceză prin *on*, în germană prin *man*), întrebuințăm următoarele mijloace:

1. Pers. II sg.: *Ce ție nu-ți place, altuia* **nu face** (Prov.). **Bate** *fierul până-i cald* (Prov.). [*Părintele Trandafir însă, ca și capra în grădina cu curechi*]. *Când îl* **scoți** *pe ușă,* **îți** *întră prin gard...* (Slavici). ...*De* **treci** *codrii de aramă, de departe* **vezi** *albind Și* **auzi** *mândra glăsuire a pădurii de argint* (Eminescu).

2. Pers. III sg.: *Ale noastre sânt flori la ureche pe lângă cele ce* **spune** *în cărți!* (Creangă). — *Adică ce, nu te-ai mulțumi și c'o fată mare? — Da, dar la fată* **vrea** *zestre* (Delavrancea). *Pe ceilalți oameni când îi* **minți**, *te* **ia** *de guler și te judecă* (Delavrancea).

3. Pers. I plur.: *Adeseori* **suferim** *pentru alții* (Prov.).

4. Pers. III plur.: — *Dar pe tine cum te* **chiamă** *?* [se subînțelege: *oamenii*]. — *Nicușor a lu Ioniță...* (Brătescu-Voinești).

5. Pers. III sg. pasiv: **Se zice** *că nu este sat fără popă* (Slavici). *Creanga uscată* **se taie** *și în foc s'aruncă* (Prov.).

6. Se întrebuințează ca subiect substantivul *omul*. **Omul** *la mânie cade 'n nebunie*. **Spune-i** *orice*, **spune-i** *mereu, același lucru...* **omul** *crede, că* **omul** *e prost!* (Delavrancea).

2. Predicatul

Predicatul este partea principală spre care se îndreaptă gândirea, aceea prin care se spune ceva despre subiect.

Despre *țăran* se pot gândi și spune foarte multe lucruri. Când zicem însă *Țăranul ară*, cugetarea noastră privitoare la *țăran* se îndreaptă numai spre faptul că *ară*, pe care tocmai îl spunem despre el. *Un freamăt* **trecu** *prin rândurile hoților* (Gane).

Zările de farmec pline
Strălucesc *în luminiș*
Sboară *mierlele 'n tufiș*
Și din codri noaptea **vine**
Pe furiș
(Coșbuc).

Un haiduc **trecea** *prin crâng*
Singur — singurel cu dorul,

Păsările **ciripiau,**
Vesel **murmura** *izvorul*
(Iosif).

Părintele Trandafir **avea** *acum trei copii* (Slavici).
Pe buzele strechinii [= «strachinei»] **o lingură** (Delavrancea).
Ținteș **era** *dibaciu* **tunar** (Alecsandri).
Mulțimea copiilor, **averea** *Rumânului* (*Prov.*).
Popa e **omul** *dracului* (Slavici).
Era și drăgălaș — **bată-***l fericirea* — *puiu' de împărat*! (Odobescu).
Mai sunt de așezat jucăriile... (Brătescu-Voinești).
A fost *odată un moș...* (*Pov. pop.*).
A înșela pe altul **este a-ți face ție mai mult rău, este a ajunge om nevrednic.**
Tu, **în București**? Tu **ești acolo**?

Cum se vede din aceste exemple, predicatul poate fi exprimat printr'un singur cuvânt ori prin mai multe, deci printr'o grupă de cuvinte (sintagmă).

Cuvintele care pot fi întrebuințate pentru exprimarea predicatului sunt verbele, numele și adverbele.

1. Predicatul exprimat printr'un verb predicativ la unul din modurile personale (indicativ, conjunctiv, optativ și imperativ) se numește predicat verbal. El răspunde la întrebarea *ce face*? pusă subiectului.

Poate fi un singur cuvânt, deci simplu:

Negru Vodă **trece**
Cu tovarăși zece
(Alecsandri, *P. pop.*).

Haiducii mei
Doinesc toți trei
(Iosif).

*Stejaru-***avu** *dreptate*
(Alexandrescu).

Fierul **taie** *brazde lungi*
(Alecsandri).

Bat-*o cucul...* (Reteganul).

Poate fi o grupă de cuvinte (sintagmă), deci compus. Așa sunt toate timpurile compuse (cu verbele auxiliare *am, voiu* și participiul ori infinitivul): *am băut, am fost mâncat, voiu face, voiu fi*

făcut; optativul: *aș face, aș fi făcut*; conjunctivul: *să fac, să fi făcut, să fi fost făcut*; supinul: *de făcut*, etc.

A **fost** *odată ca 'n povești,*
A **fost** *ca niciodată,*
Din rude mari împărătești
O prea frumoasă fată

(Eminescu).

Aș vrea *să sbor, dar rana din pulpă nu mă lasă!*

(Alecsandri).

Așa e tineretul ista, bată-l **să-l bată**, *zise moș Bodrângă* (I. Creangă).

Dumnezeu **să ierte** *păcatele sale!* (Alecsandri). **Să trăiască** *Domnul Ștefan!* (Alecsandri).

Observare. Verbul este mai potrivit pentru a fi predicat pentru că poate exprima mai multe schimbări sau variații în mod, timp, stare a acțiunii sau aspect verbal.

Modul indicativ exprimă enunciația reală, conjunctivul și condiționalul sau optativul pe cea ireală sau potențială, îndemnul.

Imperativul exrpimă porunca, îndemnul, rugăciunea.

Indicativ. *Am rămas săraci! N'avem bani! Ni i-a luat toți Moțoc!* (C. Negruzzi). *Bolnavul s'a trezit și cere apă și pe fiul său* (Id.).

Condiționalul e întrebuințat ca: 1. Caz ireal: *Ar fi prost lucru un horn la casă* (Slavici). *Un sat întreg n'a pus oare mână la mână* (Creangă).

2. La optativ: *n'aș voi să spun* (Odobescu), *aș lucra.*

Conjunctiv. *Să fi sosit el oare? Când colo, ce să-i vază ochii* (Ispirescu). *Nevestei mele ce să-i spun* (Coșbuc). *Eu să lucrez și el să doarmă! Nu cumva să-ți iasă o dihanie înainte* (Creangă).

Dorința: *Să trăiți feciori de oaste!* (Alecsandri). *Să fii Măria Ta sănătos!* (C. Negruzzi). *Să-ți răsplătească Dumnezeu așa cum îmi plătești* (Coșbuc).

În locul imperativului: *Să nu te îndoiești Măria-ta!* (C. Negruzzi). *Acum de grabă să-mi aduci pe fata împăratului Roș* (Creangă). *Să nu-ți mai scape din gură astfel de vorbe nebune!* (C. Negruzzi). *Pune-o jos și să-i scoatem costița ceea* (Creangă).

Optativ. *Aș vrea să sbor, dar rana din pulpă nu mă lasă!* (Alecsandri). *Cum aș mânca carne din mielul acela al nostru!* (Ispirescu).

N. B. Uneori optativul se întrebuințează din modestie în locul indicativului: *Numai atâta ți-aș mai spune* (=îți spun) *ca de omul acesta să te cam ferești. V'aș ruga* (= vă rog) *ceva* (să-mi spuneți când sosește trenul).

Imperativul (voință, poruncă, îndemn, sfat, dorință, rugare, etc.): *Dă, Doamne, 'n lume o ploae cu spume!* (Alecsandri). *Nu te mai boci ca o muiere!* (C. Negruzzi). *Preacurată Fecioară nu mă lăsa să mă prăpădesc* (id.). *Ertați-mă oameni buni* (id.).

Stare a acțiunii. Orice verb exprimă o acțiune. Din punctul de vedere al duratei lor acțiunile pot să fie de două feluri: unele care țin mai mult, iar altele care țin mai puțin. Verbele care exprimă acțiuni de felul întâiu se numesc *imperfective*, iar acelea care exprimă acțiuni de felul al doilea se numesc *perfective*. Fie verbul perfectiv ori imperfectiv acțiunea lui (s t a t u u s a c t i o n i s) poate fi de trei feluri:

1. încă nu este sfârșită (actio imperfecta), iar în acest caz acțiunea poate să dureze (actio continua), să se repete (actio iterativa), lucru care se întâmplă la verbele imperfective, ori să țină numai un moment (actio momentanea), cum este la verbele perfective;

2. este sfârșită (actio perfecta) și

3. este pe punctul de a începe (actio instans).

Judecând acțiunea din punctul de vedere al vorbitorului, ea se poate petrece în trei raporturi de timp: prezent, trecut și viitor.

2. Predicatul exprimat printr'un nume predicativ se numește predicat nominal sau atributiv. El răspunde la întrebările *ce este?*, *al cui este?*, *cum este?*

Poate fi un singur cuvânt, deci simplu: **Toamnă!** = «E toamnă» (Em. Gârleanu). **Mititel, mititel** (= «E mititel, mititel»), *Mai lungă-i coada decât el* = «Acul» (Ghicitoare).

În astfel de cazuri legătura dintre predicat și subiect, când este exprimat și acesta, se face prin pauza dintre ele (notată, ori nenotată de scriitori), nu prin verbul ajutător de care nu este nevoie: *Poezie*, **sărăcie** (Eminescu) = «Poezie e sărăcie». *Popă fără sat*: **roată** *fără de car*, **jug** *fără de boi*, **căciulă** *pusă într'un vârf de par*! (Slavici) = «Popă fără de sat e tot atât cât o roată fără de car, etc.» *Când venia apoi iarna...* **vai** *și* **amar** (Slavici) = «era vai și amar». **Foișor** *într'un picior* = «Ciuperca» (Ghicitoare) = «E foișor într'un picior».

În prag muierea.

— *Nimic în ștergar?*

— *Nimic.*

— *Copaea* **goală**... (= «Copaea e goală» sau «Ai copaea goală»). (Delavrancea).

Poate fi o grupă de cuvinte, deci compus: *Iepele* **erau** *ale lui* (Creangă). **Al dracului să fii**, *cu tot neamul tău*! (Creangă). **A noastră** *e izbânda*! (Alecsandri).

Fie simplu, fie compus, predicatul nominal poate fi legat de subiectul său în două chipuri:

a) așezându-se lângă el și indicându-se legătura numai printr'o pauză în vorbire (în scris prin virgulă, două puncte, punct și virgulă, o linioară, mai multe puncte sau chiar nimic), deci prin paratax ă: *Poezie*, **sărăcie**! (Eminescu). *Trupul lui*, **o flacără**! (Delavrancea). *Țiganul*, **al naibii**!

b) printr'un verb ajutător (copulă): *Grui-Sânger ucigașul* **e regele** *pădurii* (Alecsandri). *Pupăza* **era ceasornicul** *satului* (Creangă). **Erau trei**, *sărmanii*! (Depărățeanu). — *Ș'a cui sunteți?* — **A lui Ion-a-Bălașei**... *răspunse cel mare* (M. Sadoveanu). *Partea mea* **e mai frumoasă** (Delavrancea). *Masa popii nu* **era mai bună** *decât casa* (Slavici).

Prin legarea predicatului nominal cu ajutorul verbului auxiliar putem să-i atribuim numelui predicativ funcțiuni pe care nu le are decât verbul (timp, mod, persoană, etc.). *Tata* **este** (**era**, **a fost**) *bătrân*. **Aș fi** *bucuros* **să fiu** *iarăși tânăr*!

Verbul auxiliar întrebuințat de obiceiu pentru a lega predicatul nominal de subiect este **a fi**. Dar în același scop se pot întrebuința, mai rar, și alte verbe, ceea ce se vede din faptul că atunci ele pot fi înlocuite ușor cu *a fi*: *a se afla, a se alege, a ajunge, a se arăta, a se chema, a deveni, a se face, a se găsi, a ieși, a se naște, a se numi, a (se) părea, a rămânea, a sta, a se ști, a trăi*, ș. a. *În apropierea bisericii* **se află** [= « este »] *o casă pustie* (Slavici). *La unele* **se arăta** [= « era »] *prea harnic* (Neculce). *Casă de oameni de treabă* **se cheamă** [= « este »] *asta*? (Creangă). *În partea dreaptă a părețelui* **se văd** [= « sunt »] *zugrăviți logofătul Ioan cu soția sa Margareta* (Odobescu). *Sărăcenenii* **au devenit**, *cu vremea, cei mai leneși oameni* (Slavici). *Acolo lângă izvoare iarba* **pare** *de omăt* (Eminescu). *Câtă vreme* **vor fi** *Sărăcenenii leneși, ei* **vor rămânea** *săraci și eu* **stau** *flămând* (Slavici). *Numai ochii bunicului* **au rămas** *ca odinioară, blânzi și mângâietori* (Delavrancea).

Observare. Verbul *a fi* poate forma singur predicatul, când are înțelesul de « a exista » sau « a se afla »:

Icoana stelei ce-a murit
Încet pe cer se sue,
Era *pe când nu s'a zărit*
Azi o vedem și nu e.

(Eminescu)

Venit-au roiuri de 'mpărați
Cu stemă 'n frunte și 'mbrăcați
Cum astăzi nu-s...

(Coșbuc)

Naiba să te ia, cârșmar,
Că păharu-i cât un cuiu:
Dacă-l pui la gură, — nu-i!

A fost *odată o babă bătrână, bătrână*

(Delavrancea)

Numele predicativ poate fi:

a) Substantiv în nominativ: *Vorba multă*, **sărăcie** (Prov.) **Toamnă!** (Em. Gârleanu). *Stăpâna* **era o zână** *'naltă, subțirică și drăgălașe și frumoasă, nevoie mare*! (P. Ispirescu).

Observare. Predicatul posesiv este numai în aparență exprimat printr'un substantiv în genitiv sau printr'un pronume posesiv precedat de artciol. Într'adevăr avem de a face cu o formă de vorbire scurtată, înțelegându-se totdeauna, alături de genitiv, de pronumele posesiv sau de numeralul ordinal.

substantivul întrebuințat ca subiect, deci un nominativ a cărui repetare s'a părut de prisos, cum ne arată articolul care se îndreaptă totdeauna după substantivul subiect în nominativ, nu după substantivul în genitiv din care ni se pare că face parte: *Casa este* **a lu Marcu** *Florii Cucului* (Slavici)= « Casa este *a* lu Marcu Florii Cucului [*casă*] ». *Iepele erau* **ale lui** (Creangă)= « Iepele erau *ale* lui [*iepe*] ». *Vede Dumnezeu* **al cui** *este colacul* (Zanne, *Prov.*)= « Vede Dumnezeu *al* cui [*colac*] este colacul ». *Ochii tăi să fie* **ai** *miei* (Iarnik-Bârseanu, *Doine*) = « Ochii tăi să fie *ai* miei [*ochi*] ». Predicat este numai articolul care ne reamintește substantivu neexprimat, iar genitivul este atributul acestuia.

b) Un pronume : *Colindătorii* **eram noi**, *gazdele* **erați voi**.

c) Un numeral : **Erau trei**, *sărmanii* : *doi copii și o mamă* (Depărățeanu).

d) Un adjectiv : *Masa popii nu* **era mai bună** *decât casa* (Slavici). **Era** *și* **drăgălaș**, — *bată-l fericirea — puiu' de împărat.* **Mândru** *ca strălucitul soare la amiazi*, **blând** *ca razele line și luminoase ale lumii*, **sprinten** *ca luceafărul sclipitor al dimineții și* **înțelept** *ca și întreaga tărie a cerurilor* (Odobescu). — *Săracu', ce* **bogat este**! (Delavrancea).

e) Nume verbal :

α) Adjectiv verbal : *Tinerețea* **este trecătoare**. *Muzica-i* **încântătoare**.

β) Participiu : *Nepotul prea puternicului Verde-Împărat ne-***a fi** **așteptând** *cu nerăbdare* (Creangă). *In câteva zile toți patru pereții* **erau lipiți** *și* **muruiți** (Slavici).

γ) Infinitiv : *A minți este a greși înaintea oamenilor și a lui Dumnezeu* (compară : *Minciuna este greșire înaintea oamenilor și a lui Dumnezeu*). *A cinsti pe altul* **este a se cinsti pe sine**.

δ) Supin : *Omul bun* **este de lăudat**. *Puține* **sunt de spus** *și multe* **de făcut**. *Apa* **este de băut**. *Banii* **sunt de cheltuit** *pe ce-ți trebuie* (cf. și *pentru cheltuit pe ce-ți trebuie*).

Observare. Se numește *supin* această construcție fiindcă are înțelesul supinului latin, arătând scopul. Totuși este vorba de o construcție cu totul deosebită de supinul latin, compusă din prepoziția *de* și acuzativul unui substantiv, construcție care poate însemna scopul și când substantivul are altă formă decât cea a participiului trecut (Să se compare: *Dau de mâncare* și *Dau de mâncat*).

3. Predicatul exprimat printr'un adverb ori printr'o expresiune adverbială alcătuită dintr'un substantiv cu prepoziție și așezată lângă subiect fără altă legătură decât pauza ori legată prin verbul auxiliar *a fi*, etc., se numește predicat adverbial sau circumstanțial. El răspunde la întrebările *unde, cum, dece, pentru ce este?*, etc., și se poate exprima :

a) Printr'un adverb : *Eu* **unde** *și tu* **unde**? (Alecsandri) = « Eu unde sunt și tu unde ești? ».

b) Printr'o expresiune adverbială alcătuită dintr'un substantiv cu prepoziție: *Tu,* **în București**? = « Tu ești sau te afli în București? » *Un bou* **în post mare**? *Drept cam ciudat vine* (Alexandrescu). *Îi părea că asta* **ar fi peste putință**. *Straturi în Sărăceni!* (Slavici).

BCU IAȘI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

ACORDUL PREDICATULUI CU SUBIECTUL SĂU

Cu toate că atât predicatul, cât și subiectul, sunt părți principale ale propoziției, totuși nici unul nu este cu totul independent de celălalt. Dimpotrivă, între ele este un raport strâns.

Predicatul trebue să se potrivească cu subiectul său în privința formei. Această potrivire laolaltă a lor se numește acord sau concordanță.

1. Predicatul verbal (fie verb predicativ, fie auxiliar sau copulă) se acordă cu subiectul în număr și persoană. Zicem: *Eu* **tac** — *Noi* **tăcem**. *Eu* **tac** — *Tu* **taci**. *Noi* **tăcem** — *Voi* **tăceți**. *Copilul* **tace** — *Copiii* **tac**. Variem deci formele predicatului verbal după numărul și persoana subiectului. *Bunicul* **stă** *pe prispă*... **Pletele** *lui albe și crețe par'că* **sunt** *niște ciorchini*... *Numai* **ochii** *bunicului* **au rămas** *ca odinioară, blânzi și mângâitori.*

— **Cine a trântit** *poarta*?

— *Credeam că* **a umflat-o** *vântul*... *O*! **bată-vă** *norocul, cocoșeii moșului,* **zise bătrânul** (Delavrancea). **Ei zboară** *pretutindeni alături* (Alecsandri). **Glumele** *acestea ușor* **se puteau** *întoarce în rău* (Gane).

Predicatul verbal se pune în persoana I ori II numai când subiectul este pronume personal de persoana I și II exprimat ori neexprima, în vorbire: **Plecat-am nouă din Vaslui** (Alecsandri). **Trageți** *horai măi voinici*! (Alecsandri).

Când avem mai multe subiecte, dintre care unul este pronume de persoana I, atunci predicatul verbal se pune în persoana I din plural:

« *Cât n'om fi morți,* **voi** *cinci* **și eu,**
Copii, tot înainte! »

(Alecsandri).

Eu *Carol* **și** *al meu* **popor**
Clădit-am *într'un gând și-un dor*

BCU IAȘI ACADEMY LIBRARY

În timp de lupte-al său regat
În timp de pace-al meu palat
(Alecsandri).

Selim și tu *'mpreună peri-veți amândoi*
(Alecsandri).

Predicatul verbal se pune în persoana III numai când toate subiectele sunt de persoana III :

Uruie *trăsuri și care,*
Tobe, trâmbițe **răsună**
(Șt. O. Iosif).

Colo jos, în vale,... nu **cresc** *numai sălcii și răchite.* (Slavici).

În astfel de cazuri predicatul, de obiceiu, se pune în persoana III din numărul plural :

Lăpușneanu și Bogdan **mergeau** *pe drum.* (C. Negruzzi).

Soarele și luna
Mi-au ținut *cununa.*
(Alecsandri, *P. pop.*).

Totuși, dacă subiectele coordonate se simt alcătuind o unitate, ori dacă unul din ele, care se găsește mai aproape de predicat ori este mai expresiv, atrage după sine forma predicatului, se poate pune și în singular : *Tânăr și bătrân* (= « toată lumea ») **era** *de față. În fața lor* **era** *crucea și evanghelia.*

Prin pomi **e** *ciripit și cânt* (G. Coșbuc).

Uneori și după pronumele relativ (după care am aștepta persoana III) se pune predicatul verbal în persoana I ori II, dacă se referă la un pronume de persoana I ori II :

Voi ce stați *în adormire,* **voi ce stați** *în nemișcare,*
N'auziți prin somnul vostru acel glas triumfător... ?
(Alecsandri)

După cuvintele de reverență (*dumneata* și *mata, dumnealui* și *dumneaei, dumneavoastră, dumnealor*; *Măria-Ta, Măria-Sa, Măria-Voastră, Înălțimea-Ta, Înălțimea-Voastră, Sfințiea-Ta,* etc.) se pune de obiceiu persoana corespunzătoare pronumelui posesiv : *Dumneata* (= « tu ») **ești** *om de treabă.* **Să trăiești,** *Măria-Ta* (= « tu »). *De ce plângi,* **Măria-ta** ? (Delavrancea).

Când însă vorbitorul vrea să apese mai ales asupra părții întâia din aceste expresii (*Domnia, Măria, Înălțimea,* etc.), atunci predicatul

se potrivește după acestea, deci se pune în persoana III, iar nu în persoana corespunzătoare pronumelui posesiv, adică în persoana II. În aceste cazuri, așa dar, se zice: **Înălțimea-Ta** sau *Maiestatea-Voastră* **s'a îndurat** *să-l ierte*. Ba uneori, chiar în aceeași vorbire, se pune predicatul când în pers. III, când în pers. II, după cum gândul vorbitorului este la partea I ori II a acestor expresiuni de reverență: *Dacă Împărăția-ta* **voește** *să mă întorc cu sufletul în mine*, **să-mi dai** *o sută de corăbii cu bucate și o sută cu carne* (Ispirescu).

Când subiectul este substantiv colectiv sau pozitiv, predicatul se pune în singular dacă mulțimea sau partea este considerată ca unitate: **Venia o ceată** *de fii de împărați și de boieri mari* (Ispirescu). *Un* **stol** *de turturele* **a întârziat** (Em. Gârleanu).

Se pune în plural dacă este considerat ca o colectivitate, în care gândul vorbitorului este îndreptat spre indivizii care o alcătuesc, nu spre ea ca un întreg: *Și unde nu* **s'au adunat o mulțime** *de băeți* [= «mulți băieți»] *la școală*... (Creangă). **Când** *de fete* [= «multe fete»] **aduc** *merinde* (Alecsandri). **O parte** *din Slavi, răznindu-se din gloata cea mare*, **se preling unii** *pe șes*, **alții** *se mistue în munți*... (Vlahuță) [Gândul merge nu spre *parte*, ci spre *Slavi*, din care *unii se preling*..., *alții se mistue*...]. **Erau o pereche** *de berze bătrâne, musafiri vechi la curtea boerească* (Sadoveanu) [Gândul merge spre *berze*, nu spre *o pereche*].

Acest fel de acord se numește acord sau concordanță (și construcție) după înțeles. El este obișnuit mai ales când după substantivul colectiv sau partitiv urmează un atribut în genitivul plural, mai ales prepozițional (*stol* **de** *turturele*, *cârd* **de** *fete*, *parte* **din** *Slavi*, etc.).

Dacă numele predicativ este substantiv, pronume și numeral fără moțiune în nominativ, se acordă numai în număr și caz: *Inul este plantă folositoare. Vulpea este animal sălbatic. Cântecul e mare mângâiere pentru oameni.* (M. Sadoveanu).

Când subiectul este un nume propriu în plural, de obiceiu verbul predicativ se pune în plural, dar numele predicativ rămâne în singular, dacă subiectul exprimă o unitate ori numele predicativ este substantiv cu înțeles colectiv: *Bucureștii sunt capitala țării* [exprimă o unitate]. *Paștile sunt sărbătoare* [același caz]. *Dacii au fost un popor viteaz* [colectiv]. Dar: *Carpații sunt munți înalți* [fiindcă *Carpații* sunt o catenă de munți].

Unii însă spun și: *Bucureștii este capitala țării. Sărăcenii era un sat fără popă* (Slavici). *Toancele e cataractul cel mai periculos de pe toată întinderea Bistriței.* (N. Gane). În aceste cazuri numele de oraș sau sat este socotit ca unitate, deci având înțeles de singular. Din aceeași pricină i se poate pune și articolul de singular: *Bucureștiul, Ploeștiul*, etc. Aceste forme însă nu sunt literare.

Când predicatul este un substantiv în genitiv sau un nume posesiv, verbul auxiliar, dacă este exprimat, se acordă cu subiectul în număr și persoană, iar articolul pus înaintea substantivului în gen, număr și caz: *Țiganul*, **al** *naibii* [Țigan]! *Casa era* **a** *bogatului* [casă].

— *Țiganii*, **ai** *naibii* [Țigani]! *Casele erau* **ale** *bogatului* [case].

Când, în vorbirea cu alții, ne socotim tovarăși ai altora, ca unul (neînsemnat) dintr'o mulțime la fel cu noi, atunci nu ne scoatem în evidență prea mult propria noastră persoană. Așa se explică întrebuințarea pluralului numit sociativ sau al modestiei.

— *Moș Ioane, vezi colo în ogradă la mine bolovanul cel mare?*

— *Îl* **vedem**, *cucoane* [adică: «îl văd eu și, odată cu mine sau ca și mine, îl văd și alții].

— **S'avem** *iertare, cucoane* [adică: «să am iertare și, ca și mine, să aibă oricine ar fi în locul meu»], **n'om pute(a)**... [adică: «n'oiu putea eu, cum n'ar putea nici ceilalți în locul meu»] (Creangă).

Din astfel de plurale s'au născut expresiunile *mulțămim*, *poftim*, *s'auzim*, ș. a.

Acest fel de plural îl întrebuințează adeseori scriitorii când nu vreau să pară că se laudă.

Sperăm că am făcut un bun serviciu culturii românești publicând această carte. Ca oameni, și noi am putut greși. Greșelile le vom îndrepta, cu grijă, la o nouă ediție...

Capul statului și autoritățile publice, ca reprezentanți ai întregii națiuni, ai tuturor cetățenilor statului, însă, dimpotrivă, întrebuințează pluralul (numit de maiestate sau maiestatic) tocmai spre a-și afirma cu mai multă tărie autoritatea: **Noi** *Carol, Regele tuturor Românilor*, **am decretat** *și* **decretăm**... **Noi**, *șeful judecătoriei de ocol*... **Noi**, *prefectul județului Ilfov*, **decidem**...

Când predicatul este adjectiv sau nume adjectival, acordul lui cu subiectul se face în gen, număr și caz: *Vântu-i* **liniștit** *acum*... (Coșbuc). *Oamenii erau* **evlavioși**; *icoanele sunt* **căutate** (Vlahuță).

Vesela, verde câmpie, acu-i **tristă, vestejită**
Lunca, bătută de brumă, acum pare **ruginită.**

(Alecsandri).

Când în frază sunt coordonate mai multe subiecte de diferite genuri, dacă vreunul din ele este de genul masculin, adjectivul sau numele adjectival se pune, de obiceiu, în genul masculin: *Moșul și baba erau foarte* **săraci**. *Băieți și fete erau* **prinși** *în horă. Ionel și Lia au fost* **lăudați** *de profesor.*

Dar se poate acorda predicatul cu subiectul și după înțeles, dacă vorbitorul se gândește la un cuvânt colectiv cu care cuprindem

laolaltă ființele ori lucrurile de care e vorba : *Boul, calul și vaca sunt ale noastre* [adică : *vitele* sau *animalele noastre*]. *Ghiocelul și viorelele sunt* **înflorite** [adică : «*florile* numite ghiocel și viorele *sunt înflorite*»].

Observare. Coordonarea subiectelor se face, ca de obiceiu, numai prin așezarea lor unul lângă altul și legarea prin pauză (*Tobe, trâmbițe răsună*) ori prin conjuncțiunea *și* (*Uruie trăsuri și care*). Pe baza înțelesului însă se consideră ca alcătuind mai multe subiecte și cuvintele care exprimă însoțirea cu ajutorul prepoziției *cu* pusă înaintea lor. De aceea adeseori după un subiect urmat de o astfel de grupă de cuvinte găsim predicatul nu numai în numărul singular, ci și în plural: **Vine** *și* **Harap Alb cu fata** *împăratului* (Creangă). *Atunci* **vine** *și* **împăratul cu o mulțime** *de oameni* (Creangă). **Ne-am sărutat, eu cu Grozea** (Rebreanu). *Apoi* **el, împreună cu fata se puseră** *în carâta smeoaicei* (Ispirescu). **Împăratul se afla** *la masă* **cu** *toți* **boierii și slujbașii** *împărăției* **și se chefuiau** (Ispirescu). Aceasta se întâmplă mai ales când înaintea prepoziției *cu* întrebuințăm și conjuncția *și* :

Pe-o largă și frumoasă vale
Mi se 'ntâlniră, *iată 'n cale*
Un dorobanț și c'un unchieș
Plecat de ani, albit și pleș

(Nenițescu)

Nu putem spune dacă este vorba de singular ori de plural în exemple: «*Dacă nu* **eram cu și cu Păsărilă**, *ce făceați voi?*» (Creangă) forma de singular și de plural fiind aceeași. **Era** *odată un biet creștin sărac și c'o droaie de copii mărunți* (Delavrancea).

ATRIBUTUL

Atributul (numit și complement determinativ sau substantival) este partea secundară de propoziţiune care determină sau completează înţelesul unui substantiv. *Petre* **Todosiicăi**, *crâşmarul* **nostru**, *aşă-i că ţi-a mâncat* **nouă** *sute de lei*? *Vasile* **Roibu din Bejeni** *mai pe-atâţia şi alţii câţi*? *Ruştei* **lui Valică** *şi Măriucăi* **lui Onofrei**, *găseşti să le dai şi să le răzdai*?... *Şi pentru băet n'ai de unde da*? (Creangă). *Târgul* **de vite cornace** *şi* **de cai** *era în dricul* **lui** (Sadoveanu).

Sămănătorii **harnici**, *cu sacul* **subsuoară**
Păşesc în lungul **brazdei**, *pe* **fragedul** *pământ*

(Alecsandri).

Atributul se află cu întrebările : *care*? *ce fel de*? *al cui*? *câţi*? puse substantivului care-l determină sau întregeşte.

După felul cuvintelor şi al formelor prin care este exprimat, atributul poate fi de mai multe feluri, şi anume :

A. Atributul substantival

Atributul substantival poate fi pus fie în cazul substantivului determinat sau în nominativ, când se numeşte **apoziţie**; fie în cazul genitiv; fie într'un caz cu prepoziţiune (prepoziţional). *Şi părintele* **Ioan** *umbla acum cu pletele* **în** vânt *să găsească* **alt** *dascăl, dar n'a mai găsit* **un** *bădiţă* **Vasile** *cuminte, harnic şi ruşinos ca* **o** *fată* **mare** (Creangă). *Icoana era chipul Sfintei* **Mariei Maicii** *Domnului* (Slavici). *Căruţa... sosește la locul* **de** întâlnire *al vânătorilor. Mai adesea* **acest** *loc e* **o** *cruce* **de piatră** *strâmbată de piua* **ei**, *sau* **un** *puţ* **cu furcă**, *adică* **o** *groapă* **adâncă** (Odobescu).

1. Apoziţia

Apoziţie se numeşte atributul substantival pus în acelaşi caz cu substantivul determinat, ori în cazul nominativ, fără de vreo legătură afară de pauză (notată prin virgulă) şi acord.

În același caz cu substantivul determinat : *În altă zi ne trezim că iar vine părintele la școală cu moș* **Fotea**, *cojocarul satului* (Creangă)..., *Icoana era chipul Sfintei Mariei*, **Maicii** *Domnului* (Slavici). *Să ne închinăm noului Domn ales de obște*, **lui Mihnea-Vodă** (Odobescu). *Ea se retrase în mânăstirea Cozia, unde găsi, trăind, pe mama lui Mihai Viteazul*, **pe Doamna Teodora**, *care se călugărise* (Carmen Sylva). *Doamna Elisabeta, însoțită de soțul ei*, **de Domnitor**, *a mers la spitalul militar din București* (Coșbuc).

În nominativ, când nu se face acordul : *O singură dată și-a deschis porțile fără de luptă, ș'atuncea nu unui cuceritor străin, ci falnicului Domn al tuturor Românilor* —**Mihai Viteazul** (Vlahuță). ...*Și așa au luat Ardealul în numele lui Dumnezeu și al Măriei Sale* **Împăratul** (Simionescu). ...*Ei sunt arcașii vrednici ai lui Ștefan* **Domn** *cel Mare* (Alecsandri). *Sosi vremea să se facă nunta lui Ilie*, **feciorul** *vornicului* **Pârvu** *Basarab, cu Ilinca* (Odobescu). *Să dăm examen dinaintea starețului Neonil*, **un bătrân** *olog, care ne sfătuia cu duhul blândeței* (Creangă).

Locul gramatical al atributului fiind după substantivul determinat, dintre două substantive puse alături cel de-al doilea trebue considerat ca apoziție.

În exemplul :

Domnul **Ștefan**, *viteaz mare, ce-a dat groază prin păgâni.*
Lăcaș sfânt creștinătății astăzi vrea să facă dar

(Alecsandri).

apoziție este *Ștefan*, care restrânge înțelesul general al lui *domn* la o singură persoană pe care o cheamă astfel.

Cazul este invers în :

...*Ei sunt arcașii vrednici ai lui Ștefan* **Domn** *cel Mare.*

(Alecsandri).

Aici *domn* restrânge înțelesul general al lui *Ștefan*, arătând că este vorba numai de *Ștefan* care a fost *Domnul cel Mare*.

Tot așa este *Ștefan* **Vodă** și *Vodă* **Ștefan**, etc.

Astfel sunt apoziții numele de familie, poreclele, titlurile și explicările puse lângă numele proprii : *Negru* **Vodă**, *Neagoe* **Vodă Basarab**, *Petru* **Rareș**, *Vasile* **Lupul**, *Vlad* **Dracul**, *Constantin* **Cantacuzino Stolnicul**, *Nicolai* **Milescu Cârnul**, *Gheorghe* **Păharnicul**, *Dimitrie* **Cantemir**, *Ienache* **Văcărescul**, *Mihu* **Copilul**, *Andrei* **Florea Curcanul**, etc.

Tot așa sunt apoziții numele proprii care determină un substantiv comun, restrângându-i înțelesul general : *Muntele* **Atos**,

Muntele **Negoiul**, *Poetul* **Eminescu**, *Sergentul* **Mătrăgună**, *Împăratul* **Traian**, *Mitropolitul* **Dosofteiu**, *Strada* **Lipscani**, *Orașul* **București**, etc.

Ca substantive, și prin urmare ca apoziții trebue considerate și adjectivele puse în urmă și prevăzute cu articolul enclitic : *Bogdan* **Orbul**, *Mihai* **Viteazul**, *Petru* **Șchiopul**.

Mărita-m'aș și eu **biata**,
Rufele de pat nu-s gata
(Jarník-Bârseanu, *Doine*).

Vai de biet Român, **săracul**,
Îndărăt tot dă ca racul!
(Eminescu).

Alexuc, **săracu'**, *are grijă de tata...*
(Beldiceanu).

Chiar și fără articol, dacă adjectivul este socotit cu o valoare nedeterminată sau generală : *Popa*, **biet**, *mereu slăbia* Jarník-Bârseanu, *Doine*) [probabil scurtat din *Popa*, *biet popă* sau *om*, *mereu slăbia*]. **Eu**, **biet**, *nici cărturar nu sunt*, *nici scriitor* (Ispirescu).

Din astfel de expresiuni *biet* a ajuns să se întrebuințeze ca apoziție invariabilă în : *Copiii*, **biet**, *ca copiii*, *nu știau ce să facă* (Ispirescu). *Ea*, **biet**, *își plecă urechea la rugăciunile cele viclene ale smeului* (Ispirescu).

Dar adjectivul este atribut dacă se pune înainte. Să se compare : **Săracul** *Român*, **Viteazul** *Mihai*, etc.

Cuvântul determinat de apoziție poate fi și un pronume personal : 1. tonic : **Elu**-*mi grăi*, **îngerul** (Codicele Todorescu). **Eu Carol** *și al meu popor* (Alecsandri); 2. aton : *Nu*-**l** *vezi tu* **pe Ghiță**, *că e mereu pe gânduri*? (Slavici). **L**-*am văzut venind din depărtări*, *din pustă*, **brațul** *curgător de canal* (Cora Irineu). **Le** *tot privesc* [*eu*], **țărancele** (Cora Irineu). În textele vechi poate fi vorba de o traducere din limba slavonă; în cele nouă, de o formă artistică proprie limbii române.

Pronumele personal nu este exprimat decât prin terminațiunile personale ale verbului : *Am trimis după doctor ; dar*, **săracul**, [= « el, săracul »] *era în cele de pe urmă minute* (C. Negruzzi).

Și nu pricep ce-i asta
Și nu știu, **biata** [= « eu, biata »]
(Coșbuc).

Sunt exemple în care predicatul precedă subiectului exprimat prin pronume, fiindcă asupra predicatului se îndreaptă în rândul întâiu gândul vorbitorului, pe acesta îl relevă : *Și s'a îmbolnăvit*

le *strașnic și a început a vărsa și a vărsat rânza. Și a luat-o* **ea** *și a spălat-o... și a înghițit-o* **ea** *ca să găsească pungile cu bani* (Eminescu).

În multe cazuri de acestea, în cursul vorbirii subiectul exprimat prin pronume nu i se pare vorbitorului destul de limpede, și-l precizează sau relevă cu ajutorul apoziției.

Apoziția poate fi: 1. nearticulată: *S'a găsi* **el ac** [= «el, ac»], *și de cojocul lui* (L. Morariu). *Erau* **ei**, **lăutari**, *cu fel de fel de fluere* (I. Pop Reteganul). *Dar nu mai sunt* **ele**, **fete**, *ci numai chiar la împăratul?* (I. Pop Reteganul); 2. articulată: *Și-a da* **el**, **spânul**, *peste om odată* (Creangă). *Știe* **ea**, **Smaranda**, *ce poamă de om ești* (Creangă). *Nu știau* **ei**, **ciobanii**, *de unde a căpătat el această putere* (Marian). *Cântă* **ele**, **paserile**... (Agârbiceanu). *Atunce Miron au zis*: «*Suntem* **noi Moldovenii** *bucuroși să se lățească Împărăția în toate părțile cât de mult...*» (Neculce).

Adeseori substantivul care reia subiectul în formă de apoziție este precedat de deosebite determinări, ale lui sau ale predicatului, de vreun adverb, mai ales de *și* care-l relevă și mai mult: *Veniau* **ele** *prin curte*, **multe javre** (M. Chirițescu). *A veni* **ea**, *și* **vremea** *aceea...* (Creangă). *A trecut* **el așa un răstimp** (Sadoveanu).

Uneori subiectul pronominal n'are același gen cu apoziția care-i urmează, de o parte din pricina că prin deasa întrebuințare pronumele de gen masculin a ajuns să facă aproape o unitate sintactică cu predicatul său, să se cristalizeze într'o formă neschimbată, neutră, de altă parte pentrucă vorbitorul, la rostirea pronumelui, s'a putut gândi să întrebuințeze alt cuvânt ca apoziție, dar și-a schimbat gândul în cursul vorbirii: **El** *venise atunce*, **vremea** *Troianilor de perit* (Moxa); scriitorul s'a putut gândi mai întâi să întrebuințeze cuvântul *timpul* în loc de *vremea*. *Mi-a spus* **el**, *baba...* (Contemporanul); scriitorul s'a putut gândi să întrebuințeze mai întâi cuvântul *băboiul*, pentru a-și bate joc de babă, apoi s'a putut răzgândi și în urmare a întrebuințat totuși pe *babă*. Tot astfel mai e: *Are să-l certe* **el** *preoteasa pe popa* (Pușcariu), *Ei las' bre că mi-a veni* **el**, *apa*, *la moară* (Vasiliu), pentru care să se compare: *mi-a veni el timpul* sau *ceasul*, etc.

Pronumele poate servi, și el, ca apoziție: 1. forma tonică: *Să știți că* **Domnul**, **el** *e* [*D*]*zeul nostru* (*Psaltirea Scheiană*). *Vecinul Nicolae*, **el** *numai a putut să-mi facă această poznă. Atunci Craiovisin spuse* **și el** *cât poate...* (*Graiul nostru*); 2. în forma atonă: **Pe Eva** *a dus-o tatăl său la Iași* (Sadoveanu). **Smeului** *și* **fetei** *începu a* **li** *se părea că băiatul le sta în cale* (Ispirescu).

Un caz special este întrebuințarea ca apoziție, în mod pleonastic sau fiind de prisos, a unei forme tonice de pronume personal pentru aceeași formă, dar atonă, și invers: *De* **i-a** *mai da* **lui** *nasul să mai miroase pe-aici, apoi las'!* (Creangă); forma atonă anticipă pe cea

tonică. *E* **ea** [= «pe ea»] *toată lumea* **o** *cinstește* (Codicele Voronețean); forma atonă reia pe cea tonică.

Amândouă formele pronumelui sunt atone: *Slujba cu care m'ai însărcinat* **o** *voiu împlini-o.* (Ispirescu).

Sunt provinciale și neliterare forme ca: **m'***am dusu-***mă**, **m'***am dusu-***m'***am*, **i-***am spusu-***i**, etc.

Apoziție poate avea și pronumele relativ *care*: *Au tălmăcit... Cântarea Cântărilor*, **care**, **tălmăcirea** *aceea, asemănare n'au primit* (*Biblia* a. 1688). *Ia mursa aceea și iute se duce de o toarnă în fântâna din grădina ursului*, **care fântână** (original: *care, fântână*, [nu grădină]) *era plină cu apă până în gură* (Creangă).

Adeseori apoziția este un pronume demonstrativ considerat ca substantiv: **care acesta** sau **care acela** (Odobescu, Iorga), ori un substantiv precedat de un pronume demonstrativ întrebuințat ca atribut: **Care acea bucurie** *pre urmă au venit în suspinuri și amar* (Neculce). **Care acest sat** (Uricariul).

În aceste cazuri apoziția servește pentru a preciza înțelesul lui *care*, care ar putea fi echivoc, dat fiind că are o formă neutră, atât pentru singular cât și pentru plural.

Tot așa s'au născut și formele articulate ale pronumelui relativ: *Vreau cuvânt* **carele** (= care acela») *să nu fie fost pe plăcerea Măriei Tale* (Antim Ivireanu). *Popilor carei* (= «care aceia») *slujesc* Coresi). *Gura* **carea** (= «care aceia»]) *grăește hulă* (Mineiul a. (1776). *Lăcașurile cele cerești, întru* **carele** (= «care acelea])... (*Mineiul* a. 1776). De asemenea și interogativele: **Carele** (= «care acela»] *este omul cela ce nu știi cetatea efeseiască*? (Cod. Vor.). **Carii** (= «care aceia») *ne asupresc pe noi, mișeii* (= «săracii») *au bogații*? (Varlaam).

Apozițiile au înțeles adjectival în expresiuni de felul celor următoare: *Țigan, negru ca fundul ceaunului*, cu **ochi aspizi** (= «veninoși ca de aspidă», specie de șarpe) (Mera). *Cai cu* **capetele coardă** (V. Cioflec). *Frumos se mlădie pe calul său* **graur** (Eminescu). *Purcelușii cu* **coada sfredel** (Eminescu). *Când trecea vreunul cu punga groasă, cu* **burta roată** (Agârbiceanu). *În cartea ce mi-ai dat-o e o* **pagină lipsă** (Pușcariu). *Se înalță* **glasuri gloate** (Pann).

Pentru înțelesul adjectival al apoziției în aceste cazuri să se compare expresiunile: *având* **oaste mai gloată** (M. Costin). *Avem casă grea și* **copilași cam gloată** (Antim Ivireanul); diminutivele: *Maica sfântă șade... Și din căerel, Lasă* **fir aurel** (Marian). **Perișoru-***i* **aurel Ca** *mătasa subțirel* (Alecsandri). **Aurică copilă**, *cântă-mi frunza verde, cântă-mi...* (A. Russo). *Șade Neagoe călare pe-un* **cal** *galben* **grăngurel**... (Marian); formele adjectivale: *Ține-te, cerbule, cu* **coarnele** *cele* **boure** (Neculce). *Are oi mai multe, Multe și cornute, Și cai învățați Și* **câni mai bărbați** (Alecsandri,

P. pop.) **Foaie** *verde***odoleană** (= « de odolean »), *Asta-i* **mândra, mândruleană,** *Țesătoarea pânzelor,* **Bărbata** *bărbatelor* (Jarník-Bârseanu, *Doine*).

Apoziția poate fi, și ea, determinată de atribute, alcătuind o grupă de cuvinte (sintagmă) : *La moartea părintelui ei,* **bunului Petru Rareș,** *Ruxanda rămăsese în fragedă vârstă* (C. Negruzzi). *Mâna mea nu mai poate ridica buzduganul ăsta,* **vechiul meu tovarăș, bunul meu prieten** (Odobescu). *Împăratul, crezând că singur,* **el dela el,** *a citit în mintea lor, se mânie foc...* (Delavrancea).

Mai ales în astfel de cazuri însă apoziția poate fi pusă și înaintea substantivului determinat și se recunoaște după faptul că se poate înlocui cu o propoziție secundară atributivă sau i se poate adăoga participiul prezent *fiind* : **Biet de tine!...** *nici tu n'ai fost făcut în ceas bun!* (Slavici). **Popor viteaz,** *Dacii rezistară cu ultima energie Romanilor învingători.* **Săracu',** *ce bogat este!* = « ce bogat este el, săracu'! » (Delavrancea).

Apoziția de un singur cuvânt sau s i m p l ă de obiceiu nu se desparte de cuvântul determinat prin niciun semn de punctuație; apoziția c o m p u s ă din mai multe cuvinte, dintr'o grupă de cuvinte (sintagmă), se închide între virgule.

2. Atributul substantival în genitiv (genitival)

Genitivul se poate exprima în mai multe chipuri :

1. Prin forma de genitiv nearticulată sau prevăzută cu articolul nehotărît : *Deodată auzii lovitura* **unui topor** *ce se înfipse în ușă...* (Gane). *Dar când ajunseră tocmai deasupra priporului de unde se văd, în poală, urmele* **unei cetăți** *de Uriași și brazda Vladnică a Troianului, Miclăuș stătu în loc mărăind...* (Odobescu). *Tăcuți, urcau Englejii la deal, cu pas regulat și cu aerul serios* **al unor oameni** *ce merg într'o gravă întreprindere...* (Gane). *Precum pe vremuri, fecioara din Orleans, subt inspirația Sfintei* **Madone,** *apucase drumul de sacrificiu..., tot așa fecioara dela Jiu simte că e chemată să joace un rol mai mare...* (Kiriței). *Fiecare stâncă poartă numele vreunui* **nenorocit,** *care și-a pierdut viața lângă dânsa...* (Gane).

2. Prin forma de genitiv articulată : *Numai așa a putut să scape de durerea ca să-și vadă către sfârșitul* **domniei** *Moldova lui ocupată de armatele leșești* **ale regelui** *Albert* (Simionescu). *În orice alt loc* **al Bărăganului,** *vânătorul nu află alt adăpost... decât umbra* **căruței** *sale* (Odobescu). *Un freamăt trecu prin rândurile* **hoților** (Gane). *O femeie de o mărinimie mișcătoare e vrednica soție* **a** *mult* **iubitului erou al poporului** *nostru,* **a lui Mihaiu** *Viteazul* (Carmen Sylva). *Irea omu* **ciocoiului a lu Anton** *Garohide* (Pop.), *O rudă* **a lu Anastasie** (Doc.), « *Domnica* **lu nimaia** » (Brătescu-Voinești), *Partea*

i *Ciolpănesc* (Doc.). *Era vesel vornicelul, fiindcă în curțile* **palatului** *îl așteptau... o sumă de*

boieri mari **ai oștilor**
puterea domnilor
și groaza dușmanilor

(Odobescu).

3. Prin prepoziționea *de* și acuzativul substantivului: *La mijloc* **de codru** *des* = « la un mijloc oarecare al unui codru des oarecare » (Eminescu). *Să fii totdeauna la mijloc* **de masă** *și la colț* **de țară** (Prov.) *La vreme de războiu...* (C. Negruzzi). *Vornic* **de Țara-de-jos** *sau Vornic* **de Țara-de-sus** (= « Vornicul Țării-de-jos » sau « Țării-de-sus »). *Iată 'n zori* **de zi** *Manea se trezi* (Alecsandri). *Aburi se așează pe vârf* **de munte** (Alecsandri). *Deodată începură a se deosebi tropote* **de cai** (Odobescu). *Trebue să fii la Paicu, în gura Bărăganului, sau la Cornățele, în miezul lui, ca să găsești câte o mică dumbravă* **de** *vechi* **tufani**, *sub care se adăpostesc turmele* **de oi** *la poale; iar mii și mii* **de cuiburi de ciori**, *printre crăcile copacilor* (Odobescu).

Atributul în genitivul format de prepoziționea *de* și acuzativul substantivului se întrebuințează mai ales când cuvântul la care se referă atributul rămâne nearticulat, deci exprimă ceva general, nedeterminat. Să se compare deosebirea dintre *La mijloc de codru des* și *La mijlocul codrului des. La mijloc de codru des* înseamnă « la un mijloc oarecare al unui codru des oarecare », iar *La mijlocul codrului des* înseamnă « la mijlocul știut al codrului des știut ». Totuși acest fel de atribut îl găsim întrebuințat și după substantive determinate: *În seara* **de** *Sân-Vasile, Ziua* **de** *Crăciun* (Teodorescu, *P. pop.*), *A treia parte* **de** *sat* (Gaster), etc.

4. Prin prepoziția *a* și acuzativul substantivului: *eu sunt maica* **a** *mulți* **coconi** (Moxa). *Grigoraș* **a Mărdăroae** (Doc.); *Să le lege de codițele* **a** *trei* **cai** *neînvățați* (Pop Reteganul); *el era censorul arbitrar* **a** *orice* **produceri** *intelectuale,* **a** *orice* **aspirări** *liberale* (Alecsandri); *a-tot-puternic, a-tot-țiitor*, etc.

Acest fel de genitiv îl au mai ales substantivele precedate de numerale nedeclinabile.

În graiul din Moldova și Ardeal prepoziția *a* înlocuește toate formele articolului *al, a, ai, ale*: *Alexandru cel Bun,* « *stăpânitor* **a** *toată Moldovlahia și* **a ținutului** *mării* » *o stăpânește* (Simionescu)·

Noroc bun!... Pe câmpul neted ies Românii
*cu-***a** *lor pluguri!*

(Alecsandri).

5. Mai rar, și mai mult popular, prin prepoziția *la* sau *dela* și acuzativul substantivului:

Prețul cel dintâiu **la galbăn** (= «al galbenului») *am pierdut* (Dosofteiu). *În dos* (sau *dosul*) **la căpiță** (= «în dosul căpiței») *durmia un om* (Pop.). *Că mila* **dela strein** (= «streinului») *E ca umbra dela spin* (= «spinului»), *Când gândești că te umbrești, Mai tare te dogorești* (Jarnik-Bârseanu).

Înțelesul atributului în genitiv este foarte variat și depinde nu numai de înțelesul cuvântului pus în genitiv, ci și de cel al cuvântului determinat.

El poate să arate.

1. posesorul, stăpânitorul: *Cămările* **lui Vodă** *au o înfățișare simplă* (Iorga). *Începusem și eu a mă rădica băețaș la casa* **părinților** *mei* (Creangă). *Izbânda* **lui Petrea** *Dascălul* (Gane). *Tăcutul craiu* **al nopții** (Iosif). **Al totului** *părinte* (Alexandrescu). *În dreapta o canapea și două jețuri între portretul* **bunicului** *și* **al bunichii** (Brătescu-Voinești). *Pasărea... lasă să-i pice din cioc pe oblâncul* **șelii voinicului** *o piatră de zamfir mare și frumoasă, limpede și albastră, întocmai ca seninul* **cerului** (Odobescu). *În depărtare... se profilează... movilele,* **a căror** *urzeală e taina* **trecutului** *și podoaba* **pustietății** (Odobescu). *Vornicul* **Țării-de-sus**, *vornicul* **Țării-de-jos**, *Pârcălabul* **Hotinului**, etc.

2. Originea, înrudirea, raportul de prietenie, serviciu, etc.: *Tustrei feciorii* **babei** *umblau în cărăușie* (Creangă). *Frații îmi spun cu spaimă că-i poznă cu mătușa* **lui moș Andrei**... (Creangă). Tot așa: *feciorul împăratului, fata babei, frățele mamei, sora tatei, prietenul lui Ionel, aprodul lui Vodă, vizitiul boerului*, etc.

3. partitivul, când determină cuvinte care arată o colectivitate (parte, mulțume, etc.) și se numește genitiv partitiv: *Banul este a suta parte* **a leului**. *O mare parte* **a soldaților** *muri pe câmpul de onoare.*

4. ființa sau lucrul dela care pornește acțiunea exprimată prin substantivul determinat și care ar putea servi ca subiect al unei propoziții cu un predicat verbal care ar exprima respectiva acțiune (genitiv subiectiv): *Mânia* **grădinarului** *trecu orice hotare* (Ispirescu). *Deodată auzii în depărtare urletul* **unui lup** (Alecsandri). Să se compare: *Grădinarul se mâniè. Lupul urlă.*

5. ființa sau lucrul asupra căruia se îndreaptă lucrarea exprimată prin substantivul determinat și care ar putea servi drept complement în acuzativ al unei propoziții cu un predicat verbal care ar exprima respectiva acțiune (genitiv obiectiv sau completiv): *Oștean a fost și sfântul Gheorghe și sfântul Dimitrie și alți sfinți mucenici, care au pătimit pentru dragostea* **lui Hristos**... (Creangă). *Acea crudă pierdere* **a singurului său copil** *îi sfâșiase amar inima* (Alecsandri). Să se compare: *Ei iubesc* sau *au drag pe Hristos. Ea își pierdu copilul.*

6. definește sau explică substantivul determinat: *Râul Vavilonului, Apa Iordanului, Valea Prahovei, Cetatea Hotinului, Codrul Cosminului, Țara Bârsei, Cheia Turzii, Pustiul Bărăganului, Regatul României, Luna lui Cuptor, Săptămâna patimilor, Neamul Tracilor, Virtutea modestiei*, etc. *Această strâmtoare, pe care locuitorii o numesc* **Vadul Călugărenilor**, *fu aleasă de Mihai Vodă spre a sluji de Termopile Românilor* (Bălcescu). *Dascalul Iordache clămpănia de bătrân și apoi mai avea și* **darul suptului** (Creangă).

Acest fel de atribut în genitiv, mai ales când se pune lângă nume geografice (de orașe, țări, râuri, etc.), ori care arată timpul, poate fi înlocuit cu o apoziție și se numește genitiv apozitiv. Să se compare: *Ne oprim pe prundul Ozanei, sub malul râpos, înalt, pe fruntea căruia stă, ca o coroană, fantastica ruină a Cetății* **Neamțului** (Vlahuță) și *Pe drumul ce duce către cetatea* **Neamț**, *pe la sfârșitul lui Septemvrie 1686, se vedea o oaste mergând* (C. Negruzzi); *Mănăstirea* **Argeșului** și *Altarul mănăstirii* **Putna**; *Luna lui Faur* și *Luna Faur* sau *Februarie*, etc.

Calică-i era haina, dar strălucia pe ea
Și crucea Sfântul Gheorghe și'a **României Stea**

(Alecsandri).

Observare. Prin repetarea substantivului în formă de atribut în genitiv exprimăm punctul final, gradul cel mai înalt: *capătul-capătului* («punctul final al capătului»), *frumoasa-frumoaselor* (= «cea mai frumoasă»). Tot așa sunt: *cântarea-cântărilor* (scris și: *cântarea cântărilor*), *în vecii vecilor, începutul-începutului, comèdia-comèdiilor, ocara-ocărilor*, etc.; apoi genitivele formate prin prepoziția *de* și acuzativul substantivului: *neam de neam, veci de veci*, etc. *Robul a răspuns așa, încet, din* **fundul-fundului** (L. Morariu). *Vânători de dropii din baștină, carii* **neam de neamul** *lor au rătăcit prin Bărăgan* (Odobescu).

Și înțelesul atributului în genitiv cu *de* este tot așa de variat. El poate arăta:

1. Posesorul, stăpânitorul: *Văduvei* **de** *un bogat* **negustător** (I. Văcărescu). *Cuiburi* **de ciori** (Odobescu). *Zăpada încărcase crengile* **de copaci** (Eminescu). *În prunduț* **de mare** *Sub raze* **de soare** (Teodorescu, *P. pop.*). *Sub poale* **de codru** *verde Mititel foc mi se vede* (Teodorescu, *P. pop.*). *La colț* **de grădină**... (Teodorescu, *P. pop.*). *Frunzuliță ruguleț Căpitane* **de județ** (Teodorescu, *P. pop.*). *Vornic* **de Țara-de-jos**, *Vornic* **de Țara-de-sus**, *Pârcălab* **de Hotin**, etc.

2. Originea, înrudirea, etc.: *Calul fiului* **de craiu** *începe a sări* (Creangă). *Fata cea mică* **de împărat** (Delavrancea). *Trec, mi se petrec Trei* fete **de Grec** (Teodorescu, *P. pop.*).

3. Felul sau soiul, determinat prin arătarea locului de origine: *Marfă* **de Paris**... *astăzi am deschis* (Alecsandri). *Aici se*

ţineau armăsari de Arabia (Filimon). *Să beau apă* de izvor (Ispirescu), *Un echipagiu* de Viena *venia înhămat de patru telegari roibi* (Creangă). *Sunt, paşă, neam* de Beduin (Coşbuc). *Români* de viţă *veche* (Alecsandri). *Vin* de Drăgăşani, de Odobeşti, de Cotnar, etc.

Pentru a arăta numai locul de origine, nu felul sau soiul, se întrebuinţează cazul cu prepoziţiile *din* şi *dela* şi acuzativul substantivului : *vin din, dela Drăgăşani, marfă din, dela Paris*, etc.

Observare. În poezia populară adeseori se omite *de : Frunză verde lăcrămioară, Frunza verde bob năut, Frunză verde bob şi linte, Frunză verde mărăcine, Frunză verde şapte brazi, Frunză verde lemn uscat*, etc., adică: *Frunză verde de lăcrămioară*, etc. Să se compare: *Frunză verde de mărar, Frunză verde de susasiu, Frunză verde de alună*, etc.

4. Materia din care este făcut lucrul numit de substantivul determinat : *Alături ardea o făclie* de ceară *galbenă* (Odobescu). *Fata scoate paharele cele* de argint (Creangă). *Şezură pe banca* de piatră *de lângă portiţă* (Eminescu). *Să-i cumperi cisme* de capră (Iarnik-Bârseanu). *Scoate din lada babei valuri* de pânză (Creangă).

5. Partitivul, după cuvinte care înseamnă o colectivitate (mulţime, parte, etc.) : *Fără strop* de lacrimă (Delavrancea). *Pe drum trecea un car* de lemne (Coşbuc). *Când* de fete *aduc merinde* (Alecsandri). *Nenumărate herghelii* de cai *ies din* ea (Creangă). *Vodă trimise o seamă* de pedestrime (Bălcescu). *Venia o ceată* de fii *de împăraţi şi de boieri mari* (Ispirescu). *Un stol* de turturele *a întârziat* (Gârleanu). *Erau o pereche* de berze *bătrâne* (Sadoveanu). *A treia parte* de sat (Gaster).

Partitivul se întrebuinţează regulat : *a*) după cuvinte care înseamnă o măsură : *o cupă* sau *un litru de vin, o ferdelă* sau *o mierţă de grâu, un cot* sau *un metru de pânză, un stânjen, lanţ, iugăr* sau *hectar de pământ, o bucată de pâine* sau *de loc*, etc. *Cerea mai mult de 15 pungi* de bani (Axente Uricariul).

Copii! aduceţi un ulcior
De apă *de sub stâncă*

(Alecsandri).

De aceea, cu toate că zicem *a umplea cu apă* alături de *a umplea de apă*, trebue să cerem *un pahar de apă, de vin*, etc., când vrem *un pahar plin de* sau *cu apă, vin*, etc. Dacă cerem *un pahar cu apă*, paharul poate cuprinde orice cantitate de apă. Nu trebue să ne temem de confuzia cu genitivul materiei (se se compare : *un pahar de sticlă*), ori cu al scopului (*un pahar de apă* = « un pahar pentru apă », etc.).

b) după numerale nehotărîte : ...*şi* de *cele* rele *nu aflară nimică la el* (Gaster). *Acel ofiţer a venit în chip de iscoadă ca să vadă ce* de oaste *este* (Axente Uricariul). *Şi n'o scrie cu cerneală*, Că de-aceea-*i*

multă 'n țară (Jarník-Bârseanu). *Umbla pe la casele oamenilor de cerșia câte una alta de-ale gurii* (Sbiera).

c) după numerale ordinale, și anume după pluralul lui *zece* și compusele cu acesta, după *sută*, *miie*, *milion*, etc., care, fiind substantive, sunt determinate de atribut : *douăzeci de bani*, *o sută de boi*, *o miie de oi*, etc. : *O miie* **de țechini** *primești?* (Coșbuc). Dar avem, mai rar, și construcția fără *de* : *Întrase în Moldova întovărășit de* **șapte mii spahii** *și de vreo* **trei mii oaste** *de strânsură* (C. Negruzzi).

În schimb singularul *zece* și compusele lui dela 11—19 se construesc fără *de* și acuzativul substantivului, întocmai ca numeralele dela 1—9. În privința aceasta ne deosebim de Românii din sudul Dunării care zic : *15 di dzăle*, *di ani*, etc.

Am aștepta să se spună *o sută doi bărbați*, nu *o sută doi de bărbați*. Totuși se întrebuințează și această formă : *Cel mai tânăr era de douăzeci și unul* **de ani** (Delavrancea).

d) Partitivă este și construcția *al-de*, *ai-de*, *ăi-de* : *Îl vedea lucrând, când la* **al-de-neica** *Burcilă, când la aleșii ori la fruntașii satului* (Ispirescu). **Ai de Achindin, Pigasie** *și* **Anempodist** *fură aruncați într'o groapă* (Dosofteiu). *Am mai văzut dăunăzi un cioflingariu* **de-al-de tine** (Creangă). Cu acordul greșit : *Cum îl* **văzură al-de gloatele** *venind teafăr... îl* **primiră** *cu mare bucurie* (Ispirescu).

Să se compare și : *cel* **dintâiu**, *cel* **de-al doilea**, etc.

6. Ca genitiv apozitiv arată denumirea, explică, definește : *Curtea-de-Argeș*, *Roșiorii-de-Vede*, etc. *Ne dase nume* **de curcani** (Alecsandri); să se compare : *Ne dase* **numele curcani**. *Băiatul meritase porecla* **de cioban** (Odobescu). *După războiul dela 1877, domnitorul României luă titlul* **de rege** (Tiktin).

Tot așa sunt : *într'o zi* **de Vineri** (să se compare : « într'o zi, Vineri »), *în ziua* **de astăzi** (să se compare : « în ziua astăzi »), *cuvântul* **de lene** (să se compare : « cuvântul lene »), etc.

Un caz special de genitiv apozitiv avem în exemplele : *Îi dau în mână hoțomana* **de căprioară** (Ispirescu) = « hoțomana, căprioara » = « hoțomana care este căprioara ». *Drăcoaica* **de babă** (Ispirescu). *Gloaba* **de cal** (Creangă). *Mie încă îmi spunea un hâtru* **dă moș** (Gaster). *O arătare* **de om** *băuse apa dela 24 de iazuri* (Creangă).

Acest fel de expresiuni sunt foarte dese : *Ce mai drac frumos de noră* (Coșbuc), *și-o sdreanță de vesmânt* (Coșbuc), *un giuvaer de flăcău* (Creangă), *o zgâtie de fată* (Creangă), *era un pui de ger* (Creangă), *hoțul de bărbat*, *șerpoaica de muiere*, etc. ; *o bunătate de fată* (Alecsandri), *o mândreață de fată* (Vlahuță), etc. ; *săracul sau săraca de mine*, *săracan de mine* = *săraca-mi de mine* (Iordan), *blăstematul de smeu*, *afurisitul de copil*, *ticăloasa de ea*, etc.

Ele cuprind o inversiune a cuvintelor și a funcțiunii lor : ceea ce ar trebui să fie în mod normal atribut, din pricina că se relevă, se

rostește mai întâi și primește ca atribut în genitiv cuvântul care ar trebui să fie determinat, nu determinant. De aceea interpretăm *hoțomana de căprioară* = *căprioara care este hoțomană*, nu *hoțomana care este căprioară*, deși din punct de vedere formal interpretarea din urmă ar fi cea corectă (să se compare și fr. *un fripon d'enfant* = *un enfant qui est un fripon*, etc.).

7. Menirea, scopul: *Să se aleagă 'n vale loc* **de mănăstire** *Și* **de pomenire** (Alecsandri, *P. pop.*). *Că-i iarbă* **de noi** *Și umbră* **de voi** (Bibicescu, *P. pop.*). *Că n'ai picior* **de nădrag** *Și nici cap* **de comănac** (Bibicescu, *P. pop.*). *El lua paraua* **de năfură** *a văduvei* (Al. Vlahuță). *Doamne sfinte, mai dă-mi zile* **de traiu** (Alecsandri).

Foarte des în legătură cu un abstract verbal: *Căruța sosește la locul* **de întâlnire** *al vânătorilor* (Odobescu). *Deschide-le aripă* **de apărare** (Odobescu). *Apoi tot mai am zile* **de trăit** (Creangă). *Fără loc* **de odihnit** (Zanne).

3. Atributul substantival în genitiv cu formă de complement în dativ (dativ adnominal)

În limba veche se întâmplă adeseori că nu se pune articolul înaintea genitivului care determină un substantiv nearticulat. Astfel atributul în genitiv are înfățișarea de dativ (și este numit de învățați și dativ adnominal). Într'adevăr, în multe cazuri el s'a născut dintr'un complement în dativ, pus de obiceiu după verbul *a fi*: *De aice, Lupul, fecior* (= «fecior al» sau «feciorul») **lui Gavriliță** *Vornicul, și alții... au alergat la Constantin Vodă* (Neculce; să se compare: «care-i era» sau «fiind fecior lui Gavriliță Vornicul»). *Ci Ungurii, văzând atâta stropșitură și nevoe* **țării**,... *li s'au supărat...* (Simion Dascălul; să se compare «a țării» și «pentru țară»). Tot așa: *Grigore Ureche, Vornic* **Țării-de-jos** (= «Vornic de Țara-de-jos» sau «al Țării-de-jos»); *Matei Basarab, Voevod* **Țării-Românești** (= «voevod al Țării-Românești» sau «pentru Țara-Românească»); *Paraclis* **Precestii** (= «Paraclis al Precestii»), etc. Chiar și forma de dativ format din prepoziția *la* și acuzativul substantivului: *Prețul cel dintâiu* **la galbăn** *am pierdut* (Dosofteiu). *În dos* (sau *în dosul*) **la căpiță** *durmia un om* (Pop.).

Observare. Unii afirmă că este vorba de atribut sau, mai bine, de apoziție legată cu adverbul sau conjuncția comparativă *ca* în expresii de felul celor următoare: *Spuiu domnie[i]-tale,* **ca mai marele** (= «mai marelui») *mieu, de ce-am înțeles și eu* (Doc. a. 1521). *Judecătoriul* **ca un Dumnezeu,** *nu poate să greșească* (Biblia a. 1688). *Lumea* **ca lumea,** *se uita curios după el* (Vlahuță). *Tătarii,* **ca dânșii,** *răutăcioși și foarte răzbunători,... îi deteră foc* (Marian). *Din Sătmar până 'n Săcele, Numai vaduri* **ca acèle** (Eminescu.) *Toate* **ca toate,** *dar cum de nu ți-a fost rușine să faci o faptă ca asta* (Tiktin).

Într'adevăr însă este vorba de o expresie scurtată, în care cuvântul legat cu conjuncția *ca* (= « cum») este subiectul în nominativ sau complementul în acuzativ al unei propoziții secundare comparative, iar predicatul neexprimat trebue întregit din predicatul exprimat al propoziției principale. Substantivul-subiect sau complement în acuzativ legat cu conjuncția *ca* este articulat dacă exprimă ceva determinat: *Moș Nichifor,* **ca** (= « cum ») **omul** *cu grija* [se suie...], *s'a suit în căruță și a început a scormoni în toate părțile* (Creangă): nearticulat, dacă exprimă ceva nedeterminat, general: *După aceasta încalecă fiecare pe calul său, spânul înainte,* **ca** (= « cum ») [încalecă un] **stăpân**, *Harap-Alb în urmă,* **ca** (= « cum ») [încalecă o] **slugă** (Creangă).

B. Atributul adjectival

Atributul exprimat printr'un adjectiv ori printr'un adjectival (pronume, numeral, articol, participiu trecut cu formă de adjectiv) se numește atribut adjectival.

În fund pe cer **albastru**, *în zarea* **depărtată**,
La răsărit, sub soare, **un negru** *punct s'arată!*
E cocostârcul **tainic**, *în lume călător*,
Al *primăverii* **dulce iubit** *prevestitor*

(Alecsandri).

Același *trup* **lung** *și* **subțire** *și* **drept**, **același** *păr* **tuns** *după* **aceeași** *modă* **muscălească**, *cu abia ici colo* **câteva** *fire* **albe**, *aceeași față* **suptă** *și* **smeadă** *cu ochi* **albaștri** *și* **blânzi**, *cu frunte* **largă** *și* **cinstită**, *cu profil* **osos** *și parcă* **încremenit**, *același port de haine* **negre încheiate** *cu îngrijire, și aceeași pălărie* **mare** *de pae, fără de care nici nu și-l poate închipui cine l-a cunoscut* (Brătescu-Voinești).

Un vânticel **fierbinte** *suflă printre copacii grădinei* (Gârleanu). *O liniște* **îngrozitoare** *înnecă codrul* (Vlahuță). *Frații* **mei** *au plecat să aducă pasărea* **măiastră** (Ispirescu).

Și cum vin cu drum de fier
Toate *cântecele pier;*
Zboară pasările **toate**
De **neagra** *străinătate*

(Eminescu).

Această *casă este înconjurată cu o pădure* **deasă** *și* **înaltă**, *unde stau* **toate** *fiarele* **cele mai sălbatice** *din lume* (Ispirescu). *După* **câteva** *zile de călătorie dete peste* **un alt** *om în gura căruia curgea apă* (Ispirescu). *Cele* **două** *nurori îi zic celei mai tinere...* (Creangă).

Cum se vede din exemplele de mai sus, atributul adjectival se acordă cu substantivul determinat în gen, număr și caz.

Sunt însă și cazuri când acordul nu este desăvârșit: *Cea mai scumpă petrecere a mea consista întru a mă sui pe capra unei trăsuri* **vechi** *și* **părăsită** (= « părăsite ») *sub o șiură deschisă din toate părțile* (Alecsandri). *Pe cea mai mare* [legătură] *...o dete fetei împăratului* **cea mai mare** (= « celei mai mari », Ispirescu).

Observarea 1. Adjectivul verbal terminat în *-oriu, -oare* înlocuește participiul prezent, având înțeles activ și arătând lucrarea ca o însușire durabilă a unei ființe sau a unui lucru: *Să ferece cu argint icoana* **cea făcătoare** *de minuni* (= « care face minuni ») (C. Negruzzi). *Nora cea mai mare tălmăci celeilalalte despre ochiul soacră-sa cel a toate* **văzător** (= « care le vede toate ») (Creangă). *Noaptea* **următoare** (= « care urmă »)... *îl luară și pe dânsul* (Ispirescu). *Moștenise dela tată-său o inimă bună,* **iubitoare** *de frumos și de adevăr* (Brătescu-Voinești). *E un flăcău voinic, bun, cu gene lungi, cu ochi* **sclipitori** (= « care sclipesc ») (Brătescu-Voinești). *Scoțând un răcnet* **înspăimântător** (= « care înspăimântă »), *se năruе în pragul ușii* (Brătescu-Voinești).

Totuși nefiind activ transitiv, el cere după sine atribut în genitiv (în exemplele de mai sus: *de minuni, a toate, de frumos* și *de adevăr*).

Lege-călcător, argintu-tăietor, înainte-mergător, etc. (= « călcător-de-lege, tăietor-de-argint », etc.), care se întâlnesc în limba veche sunt traduceri din limba slavonă, iar în aceasta din cea grecească.

Uneori acest adjectiv verbal are înțeles pasiv: *oi mulgătoare* (= « care se mulg »), *zile lucrătoare* (= « (în) care se lucrează »). *Și alte bucate mâncătoare* (= « care se mănâncă », doc. a. 1573).

Observarea 2. Participiul trecut arată rezultatul unei lucrări.

a) La verbele transitive are înțeles pasiv: *Mărinda* **ocărîtă** (= « care fusese ocărîtă ») *de părinții săi fu închisă zi și noapte în cămara casei lor* (Alecsandri). *Ostașii* **amețiți** (= « care erau amețiți ») *de beție făceau numai o slabă împotrivire* (C. Negruzzi). *Plângând îl netezește pe obrajii* **arși** (= «care sunt arși ») *de boală* (Vlahuță). *Deodată începu a curge din vițele* **tăiate** (= « care au fost » sau « fuseseră tăiate ») *niște sânge negru ca păcura* (Ispirescu).

O fântână lină,
Cu apă puțină,
Cu apă sărată,
Cu lacrimi **udată**.

(Alecsandri, *P. pop.*).

b) La verbele intransitive are înțeles activ: *Mămuca are la ceafă un ochiu* **neadormit** (= « care nu adoarme ») (Creangă). *Se trăgănează încet o jalnică grămadă de oameni* **înghețați** (= « care au înghețat ») (Alecsandri).

Vizitele cele mai **plăcute** (= « care plac »)
Sânt cele mai rar făcute (= « care se fac »).

(A. Pann).

Și acum slujnica **întrată** (= « care a întrat ») *în vârful degetelor ca să aducă apă, văzând că nu doarme, îl înștiințează* (Brătescu-Voinești). *Porți icoane din alte vremi* **trecute** (= « care au trecut ») (Brătescu-Voinești). *Și fiind om* **umblat** (= « care a umblat ») *prin străinătate și mai fiind și vânător, știe fel de fel de comedii* (Brătescu-Voinești). *Auzi dumneata să ia fată abea* **venită** (= « care abea a venit »), *fără un ban de zestre* (Brătescu-Voinești). *Toată lumea* **alergată** (= « care a alergat ») *dela balul Crucii-Roșî* (Brătescu-Voinești).

c) La verbele pronominale și reflexive păstrează înțelesul fundamental al verbului: *Mărinda* **pierdută** (= « care se pierduse », « era pierdută ») *printre popor se uita cu mirare la soldați* (Alecsandri). *Ca o oae* **rătăcită** (= « care s'a rătăcit ») *din turmă* (A. Pann).

Iară lupul **îndulcit** (= « care s'a îndulcit »)
Tot sugrumă...

(Speranță).

Cei trei frați
Crunți și **ne 'mpăcați** (= « care nu s'au împăcat »)
. . . . . .

(Alecsandri, *P. pop.*)

Participiul trecut al unui însemnat număr de verbe intransitive, pronominale și reflexive nu poate fi întrebuințat în funcție de atribut: *murit* (să se compare: *mort*), *uitat* (dela *a se uita* = « a privi »), etc.

Participiul trecut al unor verbe poate arăta o lucrare prezentă și cu sens general ori una în curs, care se petrece în același timp cu alta trecută (pe care o exprimăm de obiceiu prin imperfect):

Un stăpân **avut** (= « care are »), *când are,*
La mai mulți dă de mâncare

(Zane).

L'e destul că-s neam mărit
Dintr'un sânge **strălucit** (= « strălucitor »,
« care strălucește »).

(Mumuleanu).

Pe coaste verzi... se arăta câte-un sat **tăcut** (= « care tace », sau « care tăcea »). (Sadoveanu).

Mai mulți voinici se vorbiră să meargă împreună la pândă și să mântuească țara de un așa bălaur **înfricoșat** (= « înfricoșător », « care înfricoșează » sau « care înfricoșa ») (Ispirescu). *Ce* **nedeslușite** *lucruri* (= « lucruri care nu se deslușesc ») *știe el* (Brătescu-Voinești).

Tot așa sunt: *D-l Iorga este un bărbat* **cunoscut** (= « care se cunoaște ») *pentru erudiția sa; Dimitrie Cantemir a fost un bărbat* **cunoscut** (= « care se cunoaște » sau « care se cunoștea ») *pentru erudiția sa. N'are avere* **văzută** (= « care se vede » sau « care se vedea »), etc.

Observarea 3. Având forma adjectivală, și pronumele posesiv poate servi ca atribut adjectival:

Ce veste, frumoasa **mea** *doamnă?... O bunul* **mieu** *domn, viteazul* **mieu** *soț!* (C. Negruzzi).

Frații **miei** *cei mari au plecat să aducă pasărea măiastră* (Ispirescu).

Pe-al **nostru** *steag e scris unire.*

(A. Bârseanu).

Eu îi cunosc pe boierii **noștri**, *căci am trăit cu dânșii* (C. Negruzzi). *Sunt dascăl de atâți mari de ani, și nu mi s'a întâmplat ca vreun școlar până acum să-mi fi făcut rușinea ce mi-au făcut copiii* **tăi** (Ispirescu). *Îți făgăduesc că sabia* **mea** *nu se va mânji cu sângele* **tău** (C. Negruzzi). *Voiu merge ori cu voia, ori fără voia* **voastră** (C. Negruzzi). *A, voi ocărîți pe domnul* **vostru**! (C. Negruzzi).

Pentru persoana a treia avem două forme de pronume posesiv: sg. masc. *(al) său*, fem. *(a) sa*, plur. masc. *(ai) săi*, fem. *(ale) sale* și sg. masc. *(al, a, ai, ale) lui*, fem. *(al. a, ai, ale) ei*, plur. masc. și fem. *(al, a, ai, ale) lor*.

În limba veche, dar și astăzi, de obiceiu *său, sa, săi, sale* se întrebuințează când posesorul este subiectul propozițiunii (ca și în limba latină): *Dat-au Ștefan Vodă voie oștii* sale [= « a lui Ștefan Vodă »] *să prade în trei zile cât vor putea...* (Neculce). *Sigismund Bathori umpluse Europa cu plângerile* sale (= « ale lui Sigismund Báthori ») (Bălcescu). *El râdea, iar Moțoc... simția părul sburlindu-i-se în cap și dinții* săi (= « ai lui Moțoc ») *clănțănind* (C. Negruzzi). *El ședea înconjurat de boierii și căpitanii* săi. (C. Negruzzi). *Cotoșmanul se fălia cu bogățiile stăpânului* său (= « al cotoșmanului ») (Ispirescu).

Dar, când posesorul este altcineva, nu subiectul, se întrebuințează *lui, ei, lor: Iată un praf, pune-l în băutura* lui (= « a Domnului », « a lui Alexandru Lăpușneanu » ; C. Negruzzi). *Și luând-o în brațe o duse în apartamentele* ei (= « ale Doamnei Ruxandra; C. Negruzzi). *Strigătele* lor (= « ale mojicilor ») *se aud de aici* (C. Negruzzi).

Totuși această întrebuințare nu este avută în vedere consecvent nici de cei mai buni scriitori. Să se compare: *Întru auzul strigărilor* lui, *doamna cu fiul* ei (= « său »), *mitropolitul, boierii, slugile, întrară toți în odaie* cu: *Bolnavul s'a trezit și cere apă și pe fiul* său (C. Negruzzi). *N'avea nicio ticnă 'n casa* lui (= « sa») (*Graiul nostru*). *La mănăstirea Slatina, zidită de el, unde e îngropat, se vede și astăzi portretul* lui *și al familiei* sale (= « lui ») (C. Negruzzi). *Părul* ei *începuse a cărunți, dar trupul* său *era înalt, portul* ei *drept și falnic, ochirea-i strașnică și hotărîtă, capu-i căta mândru în sus, fără grijă și sfială* (Odobescu).

C. Atributul verbal

Dintre deosebitele forme verbale întrebuințate ca atribute pot fi considerate ca atribute verbale participiul trecut și adjectivul verbal în *-oriu, -oare*. Participiul trecut, având la origine și în general înțeles pasiv, nu poate fi întrebuințat decât ca atribut adjectival. Adjectivele verbale în *-oriu, -oare* și-au pierdut, și ele, înțelesul verbal activ transitiv, nu mai pot avea complemente în acuzativ ca uneori în limba veche, deci se întrebuințează tot numai ca atribute adjectivale. Câteva cuvinte rămase din participiul prezent latin se întrebuințează fie ca substantive (*părinte, plointe*), fie ca adjective (*fierbinte*). Nu se mai întrebuințează astăzi *cunoștinte* = « cunoscut » și *neștiinte* = « neștiutor », iar *viorint* = « vioriu » nu este formă verbală.

Rămân atribute verbale cele exprimate printr'un G e r u n d i u, un verb la I n f i n i t i v sau S u p i n cu prepoziția *de*.

1. G e r u n d i u l înlocuește în funcțiune participiul prezent, exprimând o lucrare activă în timpul prezent, de aceea este numit de unii și « participiu prezent ».

Pus lângă un substantiv întrebuințat ca subiect de obiceiu are funcțiune adverbială și exprimă timpul (« după ce..., când..., pe când..., în vreme ce... »), cauza (« fiindcă..., pentrucă... », etc.), modul (« așa că... »): *Întorcându-se* (= « când », « după ce

se întoarse ») *spuse băiatului că i-a găsit un loc unde să se bage argat* (Ispirescu). *Și viind* (= = « când veni ») *zâna îi dete de bău nițică apă vie* (Ispirescu). *Zânele se uitară cu jind la dânsul și ne mai* **având** (= « fiindcă n'avură ») *ce face se întoarseră acasă* (Ispirescu).

Exemplul din urmă ne arată că gerundiul își păstrează înțelesul activ transitiv, având complement în acuzativ exprimat printr'un infinitiv care-și are și el complementul său (*ce face*). Tot așa sunt :

Și bietul Ținteș căzu mort
Îmbrățișându-și tunul
(Alecsandri).

Argatul își cerea iertăciune, **spuind** (= « în vreme ce », « așa că spunea ») *că el a făcut ceea ce învățase dela stăpânu-so* (Ispirescu).

Gerundiul poate avea și altfel de complemente : *În cele din urmă dete și peste calul tatălui său, răpciugos, bubos și* **zăcând** [« în vreme ce zăcea » sau « care zăcea ») **pe coaste** (Ispirescu). *Atunci o înfiorare cuprinde pe fiul craiului,* **rămânând** (= « care rămase ») **uimit** *de spaimă și mirare* (Creangă).

Gerundiul are și înțeles de atribut : *Atunci se făcu o tăcere de se* auzia musca **zbârnăind** (= « care zbârnăia » sau « cum zbârnăia ») (Ispirescu).

De-odat' o schijă de obuz
Trăsnind [= « care trăsni »], *...mâncă-o-ar focul !*
Rătează capul lui Cobuz
Și-astfel ne curmă jocul
(Alecsandri).

Pe lângă un substantiv întrebuințat ca complement, mai ales lângă complementul în acuzativ, are funcțiune de atribut : *Se mai întoarse de se mai uită și în alte părți și zări, tocmai ce!, într'o depărtare* **licărind** *o lumină* (= « o lumină care licăria ») *ca o steluță* (Ispirescu). *Atunci o înfiorare cuprinde pe fiul craiului,* **rămânând** (= « care rămase ») *uimit de spaimă și mirare* (Creangă).

După analogia participiului trecut și subt influența limbii franceze, în care participiul prezent are moțiune, unii scriitori întrebuințează gerundiul ca atribut nu numai lângă un substantiv în funcțiune de complement, ci și lângă un substantiv în funcțiune de subiect, acordându-l în gen, număr și caz :

Altfel mâna-ți **tremurândă**
Bate-un cântec mort și viu
Ca furtuna **descrescândă**
Care muge a pustiu
(Eminescu).

(Să se compare fr. *tremblante*, etc.).

Brâne **șerpuinde** *de păsări călătoare*

(Odobescu).

Iară dacă se duse cu inima **tremurândă** *și mai auzi împăratul șiretenia cu florile, el se desvinovăți* (Ispirescu). *Și cu o mână* **tremurândă** *omul tae pe Țugulea* (Ispirescu).

2. Prepoziția *de* și Infinitivul verbelor exprimă aceleași raporturi ca și atributul substantival în genitiv (genitival). *Capul lui se muncia mereu cu ideea* **de a redobândi** (= «redobândirii») *tronul* (C. Negruzzi). *Această reîntoarcere de bună voie la sclavie, m'a făcut a cugeta mult asupra modului* **de a libera** *popoarele ce sunt sclave din născare, și m'am convins că precât e de neomenos faptul* **de a lipsi** *pe un om de libertate, pe atât e de necumpătat faptul* **de a libera** *deodată pe un sclav, fără a-l pregăti la fericirea ce-l așteaptă și a-l feri de neajunsurile unei libertăți pripite* (Alecsandri). *Noi am cam moștenit dela strămoșii noștri obiceiul* **de a glumi** (Odobescu). *Humuleștenii... au fericirea* **de a vedea** *lume de toată mâna* (Creangă). *Avea ciudata manie* **de a imita** *pe ministrul său* (Delavrancea).

Infinitivul își păstrează înțelesul verbal și poate primi tot felul de complemente:

Sunt două chipuri de a studia **artele** (Odobescu). *Ar scăpa de rușinea d'a cânta* **cu vioara** (Delavrancea).

În limba veche infinitivul mai avea forma lungă: *Și nu era* [oameni] *de* [*a*]*-i îngrupare* (= «îngropare» = «îngropa», «ca să-i îngroape») (*Psaltirea Hurmuzachi*). Pentru înțelesul final (= «de scop») să se compare atributul exprimat prin *de* și un substantiv abstract verbal născut din infinitiv: *...loc de mănăstire și* **de pomenire** (Alecsandri, *P. pop.*). *Deschide-le aripă* **de apărare** (Odobescu).

Dar acum abstractul verbal nu mai poate avea complement în acuzativ, deci nu-și păstrează înțelesul activ transitiv.

3. Supinul ca atribut arată destinația, menirea, și este exprimat de obiceiu prin prepoziția *de* și un substantiv abstract verbal cu forma unui participiu trecut: *Apoi tot mai am zile* **de trăit** (Creangă). *N'avea timp* **de pierdut** (Ispirescu). *Fiecare nație are o misie evangelică* **de împlinit** (Bălcescu).

Supinul poate fi exprimat și prin prepoziția *pentru* și un substantiv abstract verbal cu forma unui participiu trecut:

Arabale **pentru cărat** *marfă. Pușți* **de vânat** sau **pentru vânat** *iepuri.*

Supinul își păstrează înțelesul verbal și poate avea tot felul de complemente: *Găleată* **de scos apa** *din fântână. Fier* **de călcat rufele.** *Bani* **de cumpărat boi.**

D. Atributul adverbial

Atributul adverbial se poate exprima în mai multe chipuri:

a) Printr'un adverb: *Dar nu-i floarea câmpului Și-i* **chiar** *ochiul șerpelui* (Alecsandri, *P. pop.*), unde *chiar* a putut fi la origine adjectiv (= « curat »). *Avem* **chiar** *pene la picior* (Alecsandri). **Nici chiar** *popa nu te 'ntreabă* (Jarník-Bârseanu). *Marfa* **gata** *bani așteaptă* (Zanne). *Ori vinde... pe bani* **gata**, *ori pe datorie* (Uricariul). *Trecură prin altă pădure cu frunzele* **numai** *diamanturi și pietre nestemate* (Ispirescu). *Okèanos se plânge pe canaluri, El* **numa** *'n veci e 'n floarea tinereții* (Eminescu). *Cum e Turcul,* **și** *pistolul* (*Prov.*). *Au nu sunt* **și** *eu unsul lui Dumnezeu* (C. Negruzzi). *Măgariul... împărți vânatul și făcu 3 părți* **tocma** (= « egale ») (manuscris din sec. XVIII). **Nu numai** *oamenii, ce* (= « ci ») **și tocma** *îngerii sunt cuprinși de spaimă* (Varlaam). *Norul nevoințelor... celor împreună și usebite* (*Mineiul* a. 1776).

Acest fel de atribut se întrebuințează în mod obișnuit după abstractele verbale: **Petrecerea împreună** *ți-aduce voe bună* (*Pop.*). Tot așa: *sosirea acasă, tăierea-împrejur, rămânerea aici, mersul înainte, întoarcerea înapoi*, etc.;

b) Printr'un adverb precedat de prepoziție, mai ales de prepoziția *de*:

Odată cu omorul **de sus** *începuse uciderea și în curte* (C. Negruzzi). *Ședea Toma Alimoș, Boer din țara* **de jos** (Alecsandri, *P. pop.*). *Tabloul* **de mai sus** *vă părea poate depins* (= « zugrăvit ») *cu colori cam mohorîte* (Alecsandri). *Avea grijă să n'o audă din odaia* **de alăturea** *un credincios al împăratului* (Creangă). *Ridicați către sprâncene* **Cele mai de-asupra gene** (Barac). *Mihnea, fiul armașului se despărți, vânând fiarele sălbatice după obiceiul boeresc* **de pe-atunci** (Odobescu). *Sgomotul* **de-alături** *se auzi iarăși* (Delavrancea). *S'apropie ziua* **de-apoi** (Delavrancea). *Sfărămă Domnul cetățile* **de pe împrejur** (Cantemir).

Prepoziția *de* se întrebuințează și înaintea adverbelor compuse cu *de*: *Românii* **de dincoace** *și* **de dincolo** *de Dunăre*; *curtea* **de dinaintea** *casei*; *pivnițele* **de desuptul** *caselor*; *sunetul* **de departe**; *hotarul* **de dinjos**, etc.

c) Printr'un substantiv precedat de prepoziție:

Colo 'n zarea celor culmi,
La gropana **cu cinci ulmi,**
Ce răsar dintr'o tulpină
Ca cinci frați **dela o mumă**
Ședea Toma Alimoș,
Boer **din țara** *de jos*

(Alecsandri, *P. pop.*).

Căpitani, ostași **cu zale** *și* **cu platoșe** *de fier,*
Pe-ai lor cai sirepi stau mândri ca la semnul de răsboiu
(Alecsandri).

Multe fiare **din cei codri**, *mulți dușmani tineri, semeți,*
Drept în inimi, drept în frunte au simțit a lor săgeți
(Alecsandri).

Sfântă muncă **dela țară**, *izvor sacru de rodire!*
(Alecsandri).

Ce putea ea să știe, o biată fată **dela țară**?... (Gane). *El ne istorisi povești* **din o mie și una de nopți** (Gane).

Șerpoaica **cu ochii** *verzi*
Să n'o vezi, să n'o visezi
(Odobescu).

Și nimic, nici-o scrâșnire **din dinți**... (Delavrancea). *Bun sat și mare, oameni* **cu stare** *și* **cu socoteală** (Slavici). *Un sat «Sărăceni»* **pe o vale** *«seacă»: mai rău nu poate să sune însemnarea unui loc* (Slavici). *În satul* **fără câni** *umbli fără ciomag* (Prov.). *Pisica* **cu clopot** *nu prinde șoareci* (Prov.).

Cea mai întrebuințată prepoziție este *de*, cu care am văzut că se formează și atribute în genitiv. *De* se pune și înaintea atributelor formate cu alte prepoziții. Multe din prepozițiile compuse au pe *de* în partea lor inițială tocmai din această pricină (*din* = *de în*, *dela*, *despre*, *dintre* = *de între*, *dintru* = *de întru*, *de pe*, *de lângă*, *de pe lângă*, *de peste*, etc.). *Pentru mine lupta* **dela Războieni** *are mai mare interes decât cea* **dela Termopile** (Kogălniceanu). *Năravul* **din născare** *niciun leac pe lume n'are* (Prov.).

După abstractele verbale se pune de obiceiu prepoziția care s'ar pune pentru a forma complementul verbului din care derivă acestea: *O călătorie* **pe mare** sau *o călătorie* **cu vaporul**; *o lovitură* **în vânt**; *o înghițitură* **în sec**; *Întrarea-în-***biserică**; *neîncrederea* **în vorbele** *mincinosului*; *sosirea* **la celalt** *mal*, etc. (compară: *a călători pe mare* sau *a călători cu vaporul*; *a lovi în vânt*; *a înghiți în sec*; *a intra în biserică*; *a nu se încrede în vorbele mincinosului*; *a sosi la celalt mal*, etc.).

ARTICOLUL

Un soiu de atribut adjectival este și articolul.

Cuvântul nearticulat (cu articol zero) are un înțeles general și abstract:

Treceau **bărbați**, *treceau* **femei**,
Și uruiau **trăsuri** *pe stradă*,
Soldați treceau făcând **paradă**...

(Coșbuc).

Prin pomi e **ciripit** *și* **cânt**...
E **pace** *'n cer și pe pământ.*

(Coșbuc).

Umbre *cresc pe nesimțite*
Prin **grădini** *și prin* **livezi**

(Șt. O. Iosif).

Să dea Dumnezeu tot anul să fie **sărbători** *și numai o zi de lucru, și atunci să fie* **prasnic** *și* **nuntă** (Creangă).

De dreapta cui ascultă el,
Din **leu turbat** *făcându-l* **miel**?

(Coșbuc).

Că **pasăre măiastră** *nu vine pe aici, necum* **om pământean**. — *Merg ei* **cale lungă** *să le ajungă.* — *Nici tu* **sat**, *nici tu* **târg**, *nici tu nimica.* — *Dumnezeu să ușureze păcatele celui cu fântâna, că* **bun lucru** *a mai făcut* (Creangă). *Cu* **obrăjei** *ca doi bujori* (Eminescu). *Încalecă fiecare...*, *spânul înainte ca stăpân...* (Creangă).

Născut dintr'un pronume demonstrativ (lat. *ille*, *illum*, *illa*, etc.), azi articolul este un cuvânt fără înțeles independent, care are menirea să concretizeze, să determine și actualizeze înțelesul general și abstract al numelui nearticulat (Să se compare: *Din* **leu** *turbat făcându-l*

miel cu *Din* **leul** *turbat făcându-l* **miel**, sau : *Că* **pasăre** *măiastră nu vine pe aici, necum* **om** *pământean* cu *Că* **pasărea** *măiastră nu vine pe aici, necum* **omul** *pământean*).

Articolul este hotărît *și* nehotărît.

Articolul hotărît poate fi substantival (*omul, casa*) și adjectival (*Ștefan* **cel** *Mare, mânzul* **cel** *mic*).

Articolul substantival se poate alipi la sfârșitul substantivelor și adjectivelor, când se numește postpozitiv (enclitic) : *domn — domnul — domnului, domni — domnii — domnilor; casă — casa — casei, case — casele — caselor*; *O,* **viteazul** *meu soț* (C. Negruzzi). *Ce veste* **frumoasa** *mea doamnă?* (C. Negruzzi). **Scumpul** *mult dă,* **leneșul** *mult aleargă* (*Prov.*); ori înaintea lor, când se numește prepozitiv (proclitic) : *Pe-***al** *nostru* **steag** *e scris unire* (A. Bârseanu).

*Dar de-***ale** *vieții* **valuri**, *de* **al** *furtunei* **pas**
Abia conture triste și umbre-au rămas
(Eminescu).

Căpitani, ostași cu zale și cu platoșe de fier
*Pe-***ai** *lor* **cai** *sirepi stau mândri ca la semnul de război*
Al *Moldovei* **steag** *de fală fâlfăe falnic în cer...*
(Alecsandri).

BCU IAȘI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

ARTICOLUL SUBSTANTIVAL POSTPOZITIV (ENCLITIC)

Formele articolului substantival postpozitiv sunt următoarele :

a) Pentru masculine : Sg. Nom.-Ac. **-l, -le** : *codru — codrul, teiu — teiul, domn — domnul, munte — muntele*; Gen.-Dat. *-lui* : *codrului, teiului, domnului, muntelui*; Plur. Nom.-Ac. : *-i* : *codri — codrii, tei — teii, domni — domnii, munți — munții*; Gen.-Dat. : *codrilor, teilor, domnilor, munților*;

b) Pentru feminine : Sg. Nom.-Ac. **-a** : *casă — casa, bunică — bunica, parte — partea, stea* și *steauă — steaua, zi* și *ziuă — ziua*; Gen.-Dat. *-i* (în limba veche *-ei*; alipit la forma de Gen.-Dat. nearticulat) : *case — casei* (în limba veche *caseei*), *bunici — bunicii* (în limba veche *buniciei*), *părți — părții, stele — stelei, zile — zilei*; Plur. Nom.-Ac. : **-le** : *case — casele, bunici — bunicile, părți — părțile, stele — stelele, zile — zilele*; Gen.-Dat. *caselor, bunicilor, părților, stelelor, zilelor.*

Se articulează cu *-l* substantivele masculine terminate în *-u* plenison, semison și în consonantă (*codrul, teiul, domnul*).

Se articulează cu *-le* substantivele masculine terminate în *-e* (*muntele*).

La alipirea articolului se petrec unele schimbări în radicalul substantivelor terminate în *-u* semison și în consonantă.

Substantivele terminate în *-u* semison prefac înainte de articol pe *-u* semison în plenison (*teiul, pisoiul, smeul, oul*).

La substantivele terminate în consonantă înaintea articolului (ca de altfel înaintea tuturor encliticelor; să se compare : *văzut-am — văzutu-l-am, cu totului tot = « cu totulu-i tot »*, etc.) se ivește *u* amuțit sau dispărut din radicalul lui vechiu (*domnul, omul, patul*; în limba veche forma nearticulată era : *domn, om, pat*).

Substantivele terminate în *-u* plenison primesc articolul la radicalul nemodificat.

La plural *-i* semison se schimbă înaintea articolului în plenison (*domni — domnii — domnilor*; *ochiu — ochii — ochilor*; dar *teiu —*

teii — teilor = în rostire *teĭi, teĭilor*; *copii — copiii — copiilor* = în rostire : *copiĭi, copiĭilor*, etc.).

În vorbirea obișnuită *-l* dispare, iar articolul este exprimat numai prin *-u* plenison al radicalului (*codru, teiu, domnu*, scrise de unii și *codru', teiu', domnu*). Așa se rostesc de obiceiu și numele proprii de felul lui *Lupu, Codrescu, Munteanu*, etc.

La substantivele feminine, care se termină în *-ă, -à, -eà, -i* plenison și semison și *-e* (*casă, bunică, lampă, piatră, broască, harabà, steà, nueà, zi, Joi, vulpe, parte*) se petrec următoarele schimbări când li se alipește articolul postpozitiv :

Substantivele terminate în *-ă* pierd pe *-ă* dinaintea articolului *-a* cu care se contopește : *casă* + *a* = *casa, bunică* + *a* = *bunica*, etc.

Substantivele terminate în *-ea* și *zi* primesc articolul la forma lor *lungă* terminată în *-uă*, care se mai aude în unele regiuni : *steauă* + *a* = *steaua, nueauă* + *a* = *nueaua, ziuă* + *a* = *ziua*, etc. Articularea se face deci tocmai ca și în *măduuă* + *a* sau *măduvă* + *a* = *măduua* sau *măduva*. Totuși, deoarece avem și formele scurte *stea, nuea*, etc., ni se pare că adăugăm *-ua*, deci că intercalăm între cei doi *a* un *u* care ne ajută să-i rostim mai ușor, evitând hiatul (pastrărea gurii căscate la rostirea celor doi *a* care urmează unul după altul).

Substantivele de origine turcească terminate în *-à* fac forma articulată în *-àuă* după analogia celor terminate în *-eà* : *harabà — harabaua, sacà — sacaua*, etc.

Substantivele terminate în *-i* semison și în *-e* primesc articolul *-a* fără să sufere vreo schimbare în radical. Din unirea lui *-i* semison și *-e* final cu articolul *-a* se formează însă un diftong : *Joi* + *a* = *Joia, parte* + *a* = *partea, vulpe* + *a* = *vulpea, zare* + *a* = *zarea*.

Articolul feminin *-a* îl primesc și unele substantive feminine terminate în *-ă* : *pașă — pașa, pașale — pașalele*. Unele primesc articolul feminin la Sg. : Nom.-Ac. *popă — popa, vlădică — vlădica*, Gen.-Dat. *popii* sau *popei, vlădicii* sau *vlădicăi*; la Plur. articolul masculin : *popi* — Nom.-Ac. *popii* — Gen.-Dat. *popilor, vlădici* — Nom.-Ac. *vlădicii*, Gen.-Dat. *vlădicilor*.

Tată are forma articulată de Sg. Nom.-Ac. *tata*, dar și *tatăl*, Gen.-Dat. *tatii* sau *tatei* și *tatălui*.

Cum se vede din cele de mai sus, femininele au două forme de articol pentru Sg. :

a) *-a* pentru Nom.-Ac.

b) *-i* pentru Gen.-Dat. (în limba veche *-ei*).

Aceste forme se alipesc la forma nearticulată a cazului respectiv : (*o*) *casă*, (*unei*) *case — casei* (în limba veche *caseei*); (*o*) *bunică*, (*unei*) *bunici — bunicii* (în limba veche *buniciei*).

De aceea scriem cu doi *-i* substantivele care se termină la Gen.-Sg. nearticulat în *-i* : *bunică — bunici — bunicii, pâine — pâini — pâinii*, etc.

Au *e* în locul lui *i* al formei nearticulate :

a) Femininele terminate în *-ie* : (*o*) *vie*, (*unei*) *vii* — *viei*; (*o*) *arie*, (*unei*) *arii* — *ariei*, etc.;

b) În limba mai nouă unele feminine care au în radical un *oa* : *groapei*, *floarei* (să se compare [unei] *gropi*, dar și *groape*; [*unei*] *flori*), etc.; dar *moarte* — *morții*, etc.

Sunt și alte cuvinte care au amândouă formele : (*o*) *rană*, (*unei*) *răni* sau *rane* — *ranii* și *ranei*, etc.

La plural articolul feminin are tot două forme :

a) **-le** pentru Nom.-Ac.;

b) **-lor** pentru Gen.-Dat.

Și acestea se alipesc la formele nearticulate ale cazurilor respective : (*unele*) *case* — *casele*, (*unor*) *case* — *caselor*; (*unele*) *bunici* — *bunicile*, (*unor*) *bunici* — *bunicilor*; (*unele*) *nuiele* — *nuielele*, (*unor*) *nuiele* — *nuielelor*; (*unele*) *harabale* — *harabalele*, (*unor*) *harabale* — *harabalelor*, etc.

Substantivele ambigene se articulează la Sg. cu articolul masculin (*lemn* — *lemnul* — *lemnului*; *război* — *războiul* — *războiului*; *colț* — *colțul* — *colțului*), la Plur. cu articolul feminin (*lemne* — *lemnele* — *lemnelor*; *colțuri* — *colțurile* — *colțurilor*).

Deși, cum am arătat, vocativul nu e caz, ci propoziție monomembră, și el poate fi articulat și nearticulat.

Articolul hotărît concretizează, determină și actualizează, arătând că o ființă, un lucru sau o însușire sunt presupuse ca fiind cunoscute pentru interlocutor.

Sara pe deal **buciumul** *sună cu jale,*
Turmele-*l urc*', **stelele** *scapără 'n cale,*
Apele *plâng clar izvorând din fântână*

(Eminescu).

Sunt grei **bătrânii** *de pornit...*

(Coșbuc).

Și era **una** *la părinți*
Și mândră 'n toate cele,
Cum e **fecioara** *între sfinți*
Și luna *între stele*

(Eminescu).

Dar nu-i cum gândește **omul**, *ci-i cum vrea* **Domnul** (Creangă). **Paserea** *în cuibul ei piere* (Prov.). **Vorba** *dulce mult aduce* (Prov.). *Cu* **capul** *pe spate, cu* **privirile** *topite în depărtări străvezii,* **gândurile** *îl cuprinseră iarăși* (Gârleanu). **Chivuleasa**..., *ca* **femeia**, *a luptat* **cu inima**... (Delavrancea).

Să se observe deosebirea de înțeles între subiectele articulate și cele nearticulate din următoarele strofe ale lui Coșbuc :

Articolul nehotărît (*un*, *o*) concretizează și actualizează arătând unitatea, individul sau specia unei ființe, unui lucru și a unei însușiri presupuse ca fiind necunoscute pentru interlocutor.

A fost odată **un împărat** *și* **o împărăteasă**... (Pov.).

S'a întâlnit **un plug** *ș'***un tun**
Pe drumul **unui** *mic* **cătun.**
(Ranetti).

La ovreiu, în colț, e cântec :
Joacă **un băiat** *c'o* **fată**...
(Șt. O. Iosif).

În fiecare om este **o fiară** (Delavrancea). *Într'***o dimineață** *de toamnă pornim la vânătoare* (Gârleanu). **Un sat** « *Sărăceni* » *pe* **o vale** « *seacă* » : *mai rău nu poate să sune însemnarea* **unui loc** (Slavici). *Pe când iese dulcea lună dintr'***o rarişte** *de fag* (Eminescu). *Hoțul avea fața crudă, dar despreţuitoare* **a unui om** *ce nu-i vine să se puie la luptă cu* **un potrivnic** *așa de bătrân*... *Acest bătrân, ucis mișelește, a apărat* **o casă** *de creștin și era turc* (Gane). *Tocmai în ăst an se pusese* **o iarnă** *grea* (Delavrancea).

Din exemplele de mai sus se vede că determinările gramaticale (atribute, etc.) nu schimbă de loc punctul de vedere al vorbitorului în privința a ceea ce socoate cunoscut ori necunoscut pentru interlocutor. Găsim cuvinte nearticulate însoțite de determinări gramaticale (*leu turbat*, *pasere măiastră*, *cale lungă*, etc.), cuvinte articulate lipsite de determinări (*buciumul*, *stelele*, *apele*, *bătrânii*, etc.), cuvinte prevăzute cu articolul nehotărît cu și fără determinări (*un împărat și o împărăteasă*, *o dimineață de toamnă*, *un sat* « *Sărăceni* », *o vale* « *seacă* », etc.).

Punctul de vedere al vorbitorului în privința a ceea ce socoate cunoscut ori necunoscut pentru interlocutor rămâne liber și în construcția prepozițiilor cu substantiv în acuzativ, a lui *ca* urmat de substantiv, etc. (să se compare : *cu obrăjei ca doi bujori*, *ca stăpân* alături de *cu capul pe spate*, *cu privirile topite*, *Chivuleasa*..., *ca femeia* ... [dacă am spune *ca femeie* înțelesul n'ar mai fi același]).

Deoarece abstractul și generalul se exprimă obișnuit fără articol, în mod firesc am aștepta ca substantivele abstracte să nu fie articulate. Totuși și ele se articulează în cazul că sunt considerate cunoscute pentru interlocutor ca fenomene naturale, acțiuni, însușiri, etc., care se repetă sau se întâmplă în mod obișnuit. Alături de exemple ca : *Ați pus cu toții* **jurământ** *Să n'avem* **drepturi** și **cuvânt**, **Bătăi** *și*

chinuri, *când țipăm, Obezi în lanț când ne mișcăm* (Coșbuc). *Mi-a fost* **milă** *cum plângeau* (Coșbuc). *Apoi dă... unde-i* **vorbă** *nu-i* **mânie** (Creangă). *Încetul cu încetul vei găsi* **alinare** (Delavrancea). *În ochii lor stinși, pe fețele lor trase e* **spaimă** *și* **disperare** (Gârleanu), etc., găsim :**Moartea** *succede* **vieții, viața** *succede la moarte* (Eminescu). *Știe ce e* **năcazul** (Creangă). *Leșii n'au ținut* **învoiala** (Delavrancea). **Vestea** *se răspândise repede* (Gârleanu). Să se compare forma articulată cu cea nearticulată din exemplul : *Să fur* **mângăerile** *și* **mângăere** *să nu am* (Delavrancea).

Nearticulate am aștepta să fie și cuvintele care numesc materia (față cu părțile constitutive ale acesteia : elementul, unitatea, individul, partea). Totuși și ele se articulează dacă numesc materia într'o măsură și formă cunoscută pentru interlocutor față cu materia în măsură și formă infinită; deci nedeterminată pentru interlocutor. Nearticulat : *Împărați, pe care lumea nu putea ca să-i încapă, Au venit și 'n țara noastră, de-au cerut* **pământ** *și* **apă** (Eminescu). *În luna lui Septemvrie s'au pornit* **ploi** *grele...* (Muste). *Când văzuiu a lor mulțime, câtă* **frunză**, *câtă* **iarbă**... (Eminescu). *Au început a curge furnicile... câtă* **pulbere** *și* **spuză**, *câtă* **frunză** *și* **iarbă** (Creangă). Articulat : **Apa** *trece, pietrile rămân* (Prov.). **Ploaia** *cade 'n repezi picuri* (Coșbuc). **Frunza** *lin se bate În codru 'nflorit* (Alecsandri).

Să se compare forma articulată cu cea nearticulată din exemplul : *Eu știu ce știu eu : degeaba mai bați* **apa** *'n chiuă* (= « piuă ») *să s'aleagă* **unt**, *că nu s'a alege niciodată* (Creangă).

Înțelesul determinat și presupus cunoscut pentru interlocutor al substantivului concret poate să se rapoarte la individ sau la speță (suma indivizilor de același soiu). În cazul din urmă am greși dacă am crede că este vorba de un înțeles general. Într'adevăr este vorba tot de un înțeles determinat exprimat prin singularul substantivului concret în loc de pluralul lui. Să se compare : *Cine bate la poartă?* — **Om** *bun* (înțeles nedeterminat raportat la individ). **Femeia** *și-a întâlnit* **omul** [= « bărbatul »] (înțeles determinat raportat la individ). **Omul** *la mânie cade 'n nebunie* (Prov., înțeles determinat raportat la speță = **Oamenii** *la mânie cad în nebunie* »). Exemple : **Lupul** *își schimbă părul, dar năravul ba* (Prov.). **Pasărea** *în cuibul ei piere* (Neculce). *Că ce-i mai greu de ales decât* **omul** (Creangă). *Ferească Dumnezeu de bătaia* **orbului** (Creangă). **Turcul** (= « Turcii ») *...n'au dat veste Leșilor...* (Muste). *Și... a 'nceput ei a da... în Ruși și* **Rusu** *s'a întors ș'a prins v'o zece-doozeci dă spioni d'ai* **Ungurului** (*Graiul nostru*).

COMPLEMENTUL

Sunt două chipuri de a privi raporturile unui subiect cu lumea dinafară: subiectul este activ, adică lucrarea săvârșită de el poate avea efect asupra celor ce-l înconjoară (*Petru bate pe Pavel*); ori este pasiv, adică sufere sau, mai bine, primește dela ceea ce-l înconjoară o lucrare, care se îndreaptă spre el și are un efect asupra lui (*Pavel este bătut de Petru*).

La verbele care înseamnă *a primi*, *a suferi*, ori ceva asemănător, activitatea și pasivitatea (receptivitatea) se confundă în subiect (*Pavel capătă bătaie dela Petru*; în acest exemplu subiectul [*Pavel*] este activ, totuși el sufere efectul lucrării predicatului).

Când lucrarea exprimată printr'un verb trece dela subiect și are efect asupra unei ființe sau a unui lucru din afară de acesta, zicem că este activă transitivă sau are direcție activă transitivă: *Baba și fiică-sa* **pismuiau** *pe fata moșului* (Ispirescu).

Când lucrarea, deși este activă sau are direcție activă, nu trece, având efect, asupra unei ființe sau a unui lucru dinafara subiectului, zicem că este activă intransitivă sau că are direcție intransitivă: *Apa* **trece**, *pietrele rămân* (Prov.).

Când lucrarea vine dinafară și se îndreaptă asupra subiectului, care o primește, zicem că este pasivă sau că are direcțiune pasivă.

Observare. Direcțiunea lucrării se mai numește și formă verbală, gen verbal, sau voce.

Lucrarea pasivă se exprimă în două chipuri:

a) prin forma compusă din verbul *a fi* și participiul perfect: **E știut** *lucrul acesta*. **Mărit să fie** *Cel de sus*!

b) prin forma pronominală compusă din pronumele reflexiv și verb: **Se știe** *lucrul acesta*. **Se zice** *că nu este sat fără popă* (Slavici). *Satul* **nu se zăria** (Sadoveanu).

Forma pronominală compusă din pronumele reflexiv și verb mai poate exprima :

a) o lucrare activă transitivă la verbele pronominale care-și păstrează înțelesul reflexiv, ceea ce înseamnă că lucrarea pleacă dela subiect și se 'ntoarce iarăși și trece asupra lui : *M'am tăiat, S'a împușcat.*

Observare. Pluralul acestor verbe poate exprima reciprocitatea, sau că lucrarea se întâmplă împrumutat între două ori mai multe subiecte: *Din săbii* **s'au tăiat** [*unii pe alții*] (P. pop.). Se **bat** *cei mari și rabdă cei mici* (Prov.).

Nu o exprimă însă totdeauna. Să se compare: *Ne-am lovit* [putându-se înțelege: *unii pe alții*, ori: *noi înșine*]. *Ne îmbrăcăm* [putându-se înțelege: *noi înșine*, ori *unii pe alții*].

b) o lucrare activă transitivă ca direcție, dar intransitivă ca înțeles, la verbele pronominale, al căror înțeles reflexiv s'a întunecat. De ex. *Mă duc* înseamnă pentru noi acum « merg »; nu-i mai simțim înțelesul original de « eu mă duc pe mine »; *ne ducem* înseamnă « mergem », nu « ne ducem sau transportăm noi înșine sau unul pe altul ». Tot așa este : *Mă închin*, etc.

Oricare ar fi direcția acțiunii verbului, dacă acesta este întrebuințat singur, are un înțeles general, nedeterminat, ca și substantivul. Să se compare : *Țăranul* **seceră** și *Țăranu seceră* **grâu**.

Înțeles general sau nedeterminat au și adjectivele și adverbele întrebuințate singure. Să se compare : *Ștefan Vodă era* **aprig** și *Ștefan Vodă era aprig* **la luptă**; ori : *Numai eu eram* **departe** și *Numai eu eram* **departe** *de părinți și de-ai mei frați.*

Partea secundară de propoziție, care determină, lămurește sau completează înțelesul unui verb, adjectiv sau adverb, arătând ființa sau lucrul asupra căruia trece sau se îndreaptă lucrarea ori de care se leagă o stare, precum și circumstanțele (împrejurările) de loc, de timp, de mod, de cauză, de scop, etc., între care se săvârșește lucrarea sau se petrece starea, se numește complement: *Dușulescu s'a făcut* **frate** *la schitul Durău...*, *Nedelcu s'a ales* **un pungaș** *de rând...* (Vlahuță). *O ploaie rece...* **îi** *lovia* **fața** (S. Nădejde). *Care cum* **îl** *văzu* **pe unchiaș**, *începu* **să facă** *o* **gălăgie** *și* **să urle** (Stăncescu). *Ungurii... s'au sfătuit* **cu toții de s'au închinat Turcilor** (Gr. Ureche-Simion Dascălul).

Cât mac e **vara prin livezi**
Atâția **ani la miri** *urez*

(Coșbuc).

Acesta este trupul meu care se frânge **pentru voi** (Biblia).
Slugă credincioasă **stăpânului** *tău,* **peste puține** *ai fost pus* **peste multe** *te voiu pune* (Biblia).
Apoi tu **de-acestea** *să faci cu mine?* (Sbiera). *Împărații* **de muriau** *la luptă de buzdugan, bine, iar* **de nu,** *li-se uitau* (= «li-se uită» + «le uitau») **de zile** (Delavrancea).

Luna se leagănă **'n văzduh** (Creangă).
Ș'am uitat **a zice 'n frunză** (Jarnik-Bârseanu).
Mai merge el **înainte prin codru** (Creangă).

Iar ceilalți **pe vrute, pe nevrute,** *erau târîți* **pe această cale** (Delavrancea).

Sătmani! **de șese luni acum**
Ei merg **fără 'ncetare**
Pe-*un larg pustiu ce n'are* **drum**
Nici **adăpost,** *nici* **zare**
(Alecsandri).

De vrei să trăești fără de turburare în dregătoria *ta, fă* **lucruri** *vrednice* **de obrazul** *tău* (Antim Ivireanu). **La mânie** *era aprig, numai nu ținea* **mult** (Neculce).

A. Complementul verbului

Complementul verbal poate fi: 1. exprimat printr'un caz sau cazual, și anume: *a*) în nominativ sau nominatival (*Dușulescu s'a făcut* **frate**..., *Nedelcu s'a ales* **un pungaș**; *Soldatul muri* **chinuit**); *b*) în genitiv format cu *de* și acuzativul substantivului sau complement partitiv și respectiv (**De-acestea***să faci? Le uitau* **de zile**); *c*) în acuzativ sau acuzatival (*Îi lovia* **fața**; *Îl văzu* **pe unchiaș**); *d*) în dativ sau dativ (*S'au închinat* **Turcilor**; *Atâția ani* **la miri** [= «mirilor»] *urez*) și 2. circumstanțial, și anume: *a*) prepozițional (*Merg*... **prin codru,** *merg* **fără 'ncetare**) și *b*) adverbial (*Nu ținea* **mult**; *Muri* **departe**).

1. Complementul în nominativ (nominatival) sau predicativul

Complement în nominativ (nominatival) sau predicativ se numește predicativul nominal legat de subiectul său cu verbul copulativ *a fi*, precum și cu alte verbe întrebuințate în funcțiune copulativă (*a se afla, a se alege, a ajunge, a se arăta, a se găsi, a ieși, a se naște, a se numi, a (se) părea, a rămânea, a sta, a se ști,*

etc.), al căror înțeles ni se pare că-l întregește. Zic «ni se pare», pentrucă în acest caz elementul principal este numele predicativ, iar elementul secundar este verbul copulativ, care numai ne dă putință să-i atribuim numelui predicativ funcțiuni pe care nu le are decât verbul (timp, mod, persoană, etc.).

Să se compare : *Sânger ucigașul* **e regele pădurii** (Alecsandri) cu : *Sânger ucigașul*, **regele pădurii**. *În apropierea bisericii* **se află o casă pustie** (Slavici) cu : *În apropierea bisericii este* **o casă** *pustie*, sau cu : *În apropierea bisericii*, **o casă** *pustie*. *La unele se arăta* prea **harnic** (Neculce) cu : *La unele era prea* **harnic**, sau : *La unele*, *prea* **harnic**.

Exemple : *Tu* **ești Petru** (Biblia). *Pupăza* **era ceasornicul satului** (Creangă). *Partea mea e* **mai frumoasă** (Delavrancea). *Masa popii nu* **era mai bună** *decât casa* (Slavici). **Casă** *de oameni de treabă* **se cheamă** *asta*? (Creangă). *În partea dreaptă a părețelui* **se văd zugrăviți** *logofătul Ioan cu soția sa Margareta* (Odobescu). *Sărăcenenii* **au devenit**, *cu vremea*, *cei mai leneși* **oameni** (Slavici). *Câtă vreme* **vor fi** *Sărăcenenii* **leneși**, *ei* **vor rămânea săraci** *și eu* **stau flămând** (Slavici). *Ș'o lacrimă în ochii ei* **Nimic** *nu* **'nseamnă** (Coșbuc). *Numai ochii bunicului* **au rămas** *ca odinioară*, **blânzi** *și* **mângâietori** (Delavrancea).

Substantivul predicativ se acordă cu subiectul în număr și caz (nominativ); în gen numai dacă substantivul e mobil. Adjectivul predicativ se acordă cu subiectul în gen, număr și caz.

Nu trebue să ne scape din vedere ceea ce am arătat într'o notă de mai sus, și anume că predicatul posesiv este numai în aparență exprimatprintr'un substantiv în genitiv sau printr'un pronume posesiv precedat de articol. Într'adevăr avem de a face cu o formă de vorbire scurtată, înțelegându-se totdeauna, alături de genitiv, de pronumele posesiv sau de numeralul ordinal, substantivul întrebuințat ca subiect, deci un nominativ a cărui repetare s'a părut de prisos, cum ne arată articolul care se îndreaptă totdeauna după substantivul subiect în nominativ, nu după substantivul în genitiv din care ni se pare că face parte : *Casa este* **a** *lu Marcu Florii Cucului* (Slavici) = «Casa este *a* lu Marcu Florii Cucului [*casă*]». *Iepele erau* **ale** *lui* (Creangă) = «Iepele erau *ale* lui [*iepe*]». *Ochii tăi să fie* **ai** *mei* (Jarník-Bârseanu) = «Ochii tăi să fie *ai* mei [*ochi*].

2. Complementul partitiv și respectiv

1. Complementul partitiv arată că acțiunea atinge numai o parte din ceea ce ar putea să-i fie complement în acuzativ. El are forma atributului partitiv exprimat prin *de* și acuzativul substantivului și s'a născut așa că, din pricina scurtimii în vorbire, substantivul [*lucruri*, *vorbe*, etc.) sau numele substantival (*ceva*, *puțin*, *nimic*, etc.)

determinat de atributul partitiv și care ar fi trebuit să fie complementul în acuzativ a rămas neexprimat :

Îs trei fii a' lui Novac,
De trei ori țar' a prădat :
Pe-unde merg **d'acèle** [lucruri] *fac.*
(Bibicescu).

Copilul... după ce văzu că nu mai are **de nici unele** [nimic], *...se puse pe... plâns* (Ispirescu).

Tot așa sunt : *am de toate, am de gând* sau *de cuget*; *mânc de dulce* sau *de post*; *fac de-ajuns* sau *deplin* (să se compare și : *fac din de-ajuns*), etc.

Uneori se înțelege și final : *am, fac de mâncare*; *găsesc, am de lucru ; am de grijă, etc.*

Mai nouă este exprimarea complementului partitiv prin *din* (*dintru* înainte de vocală) și acuzativul unui substantiv : *Să mai stâmpăr* **din cea jale** (Jarník-Bârseanu).

2. Complementul respectiv arată cu privire la cine se întâmplă lucrarea : **De fata** *împăratului-Roș nici nu gândiți!* (Creangă). *Ia-ți un argat care să vază* (= « să îngrijească ») **de ei** (Ispirescu).

Complementul respectiv se întrebuințează după cuvinte și expresiuni care înseamnă « aducere-aminte », « uitare » : *Turnul acesta ne amintește* **de** *niște timpuri de barbarie* (C. Negruzzi) (să se compare : *Monumentele ce... aminteau poporului neasemuita* **glorie**... *a fericitului Traian*, Odobescu). *Copiii uită lesne* **de părinți**... (Nădejde). *Soarele și-a uitat* **de drum**... (Rădulescu).

Se mai întrebuințează și după cuvinte și expresiuni care înseamnă « a auzi », « a vorbi », « a întreba », « a ști », « a gândi », « a îngriji », etc. : *Am auzit...* **de bântuirile** *țării* (C. Negruzzi). *S'auzim* **de bine**! (formulă de salutare la despărțire = « dorim s'auzim *bine* sau știri bune despre voi ». *Tată-so nu mai voia s'audă* **de el** (Vlahuță). *Vizirul tot* **de bine** *îl grăia pe Brâncovanul Vodă* (Neculce).

Eu l'întreb **de sănătate**
El îmi dă cu pumnu 'n spate
(Jarník-Bârseanu).

Și **de plată** *nici gândește* (*Pop.*).

Uneori numai cu foarte mare greutate putem deosebi complementul respectiv de cel partitiv.

3. Complementul în acuzativ (acuzatival)

Complementul în acuzativ (acuzatival) arată ființa sau lucrul asupra căruia trece sau se săvârșește lucrarea exprimată printr'un

verb și răspunde la întrebările : *Pe cine? Care e lucrul pe care? Ce?* Astfel de complement cer verbele active transitive.

În limba noastră acuzativul se poate forma în deosebite chipuri :

1. Fără prepoziție : *Bate-voiu* **păstoriul** *și se va risipi turma* (Biblia). *Stoica deschise poarta* (Odobescu). *Domnițele îi sărutară* **dreapta** (Odobescu). *El vede-o* **păsărică** *pe jumătate moartă* (Alecsandri). *El scoate grabnic un* **pumnal**.

Nu cumva-i văzut
Pe unde-ai trecut
Un **zid** *părăsit...*
Meșterii grăbia,
Sforile *'ntindea,*
Locul *mătura,*
Șanțuri largi făcea

(Alecsandri, *P. pop.*).

2. Cu prepoziția *pe* sau *pre* : *Lăpușneanu... luase* **pe Moțoc** *de mână* (C. Negruzzi). *A! voi ocărîți* **pre domnul** *vostru!* (C. Negruzzi). *O dorință naște* **pe cealaltă**... *Un necaz naște* **pe celălalt** (I. Slavici).

O găsii c'o sucnă rea,
Pe cea bună *și-o cârpea*

(Iarník-Bârseanu).

3. Cu prepoziția *la* : *Începe a mânca* **la jăratic** *și a bea lacom* **la apă** (Creangă). *Vei vedea cum o să scoață* **la bani** (Filimon). *A mâncat* **la pere** (Gaster).

Observarea 1. Complementul în acuzativ (acuzatival) se numește de obiceiu, d i r e c t după limba franceză, unde acuzativul se leagă de verb fără prepoziție, deci direct. Pentru limba română însă numirea nu este potrivită, căci, cum arată exemplele de mai sus, ea are și acuzative prepoziționale. Acuzativul cu prepoziția *pe* s'a născut dintr'un complement circumstanțial local (să se compare: *Am bătut* **pe Pavel** și *Am bătut* **pe umăr**. *Am atins* **pe copil** și *Am atins* **pe obraz**, *Apăs* **pe cineva** și *Apăs* **pe ceva**) din trebuința de a deosebi complementul acuzatival de subiect, cu care cel dintâiu are aceeași formă.

Nașterea acestei forme s'a ivit atunci când celelalte mijloace nu ne-au mai ajutat deajuns să facem această deosebire.

Un mijloc de acesta era topica (așezarea cuvintelor), după care subiectului i se cuvine în mod normal locul întâiu, înaintea verbului, iar complementul ar trebui așezat după verb. Dar când vrem să relevăm complementul, se pune acesta înaintea verbului, iar subiectul pe urma lui.

Al doilea mijloc era întrebuințarea pronumelui personal *aton*. În limba veche era deajuns să se spună *Isusu lu cunoscu Pavelu*, ca să se știe că *Pavelu* este complement în acuzativ. Astăzi trebue să spunem *Isus cunoscu pe Pave l* sau chiar *Isus îl cunoscu pe Pavel*.

Confuzie între subiect şi complementul acuzatival nu se poate face dacă subiectul este de pers. I şi II, ci numai dacă este de persoana III. Propoziţiunea *Ţiganii i-au alungat copiii* poate fi interpretată diferit, după intonaţie şi pauză: *Ţigànii, i-au alungàt copiii* = « Pe Ţigani i-au alungat copiii »; *Ţiganii i-au alungat copiii* = « Ţiganii au alungat pe copiii lui ».

Propoziţiunea *Strigă servitorul*, mai ales dacă nu cunoaştem legătura cu cele de mai nainte, nu este limpede, căci nu ştim ce funcţiune sintactică are *servitorul*: de subiect, ori de complement acuzatival? Înţelegerea greşită este exclusă în forma: *Strigă pe servitor* sau chiar *Îl strigă pe servitor*.

Dacă din propoziţiunea *Nu-l vezi tu pe Ghiţă că e mereu pe gânduri?* (Slavici) am scoate pe *pe*, *Ghiţă* n'ar mai fi înţeles ca fiind complement acuzatival, ci ca vocativ, vocativul având în acest caz aceeaşi formă cu nominativul.

Observarea 2. Forma de acuzativ cu prepoziţia *pe* este echivalentă ca funcţiune sintactică cu forma de acuzativ articulat, întrucât şi articolul, ca şi prepoziţia *pe*, determină cuvântul la care se ataşează, concretizându-l sau individualizându-l. Să se compare: *Văzu* **pe om** = *Văzu* **omul** (pe care-l ştim), nu *Văzu* **om** (în general). *Cam înspre sară lăsă* **pe drumeţ** *singur* (I. Creangă) = « lăsă drumeţul singur ».

Observarea 3. Ca şi acuzativul cu *pe*, şi acuzativul cu *la* s'a născut dintr'un complement circumstanţial de loc, arătând că acţiunea o făcea subiectul stând sau petrecând un timp oarecare *la* sau « lângă » lucrul pe care-l privea aceasta. Cu timpul circumstanţialul cu *la* a fost simţit ca acuzativ şi a ajuns să însemne o cantitate mai mare.

4. Complementul directiv (indirect)

Complementul directiv arată persoana sau lucrul pentru care are valoare conceptul verbal, proces sau stare. Această valoare se raportă la inteligenţă, voinţă, sentiment, acţiune, etc. *Îţi făgăduesc că sabia mea nu se va mânji în sângele tău* (C. Negruzzi). *Rău nu-ţi voesc, Ci bine-ţi gândesc* (Pann). *Dă-mi, Doamne, ce n'am gândit, Să mă mir ce m'a găsit* (Prov.). *O palmă să-i daţi, Drumul să-i lăsaţi!* (Alecsandri, *P.pop*). *Căruia de aceşti doi vom lăuda? bogatului au săracului?* (Varlaam). *Par'că nu le venea a crede celor ce le auzea urechile* (Ispirescu). *Supuseră-se lui* [Is. Hs.] *îngeri şi slastele şi silele* (Ap. Vor.). *Şi i-au întrebat pre toţi, este cu voia lor tuturor să le fie domn* (Gr. Ureche-S. Dascălul). *Măcar că Laslău, craiul unguresc... era frate lui Olbricht* (Id., ibid.). *Ci Ungurii, văzând atâta stropşitură şi nevoe ţării... li s'au supărat, şi s'au sfătuit cu toţii de s'au închinat Turcilor şi au luat dela dânşii domni, ca şi în ţările noastre* (Id., ibid.). *Arătându-se prieten, au spus lui Despot Vodă cum Vişnoveţkii să gătească şi vine asupra lui* (Id., ibid.).

Uneori se arată persoana în interesul căreia se întâmplă acţiunea, care are folos sau pagubă din lucrare :

Ce-mi foloseşte mie acum viaţa, dacă am pierdut pe maică-mea? (Drăghici). *De care* [*înghetată*] *poftiţi? de alămâe?* « *Ba nu, că-mi strepezesc dinţii* » (Alecsandri). *Gândeşte că Măria Ta eşti prea-puternic şi că nişte săraci boeri nu-ţi pot strica* (C. Negruzzi).

Funcțiunea de dativ al interesului e secundară; originară e cea locală. Aceasta o dovedește și împrejurarea că prepoziția cu *ad* « spre » + acuzativul sau *la* + acuzativul a ajuns să înlocuiască dativul.

Substituirea pasivului în locul activului nu schimbă de loc cazul : *Pescarii... hotărîră... să ducă peștișorii la împărat și să-i facă cinste* (Slavici); cf. *să-i se facă cinste. Hai la mine, Hai, mătușa, ia vr'o cinste, Vr'un tulpan să-ți dau* (Speranță); cf. *să-i se dea vr'o cinste, vr'un tulpan*; *a da cinste cuiva* și *a i se da cuiva cinste.*

Raportul valorii este sensibil mai ales când îi opunem aceste construcții, pe cea cu acuzativ sau cea obișnuită după aceleași verbe :

a) Că așa este necredința, nu crede nimărui, nice scripturilor, nice tocma acelor ce înviu și din morți (Varlaam). *Ca să nu zici că am suflet rău, că nu-ți cred la năcaz* (Dulfu). *Boerii nu-l credeau pe Dimitrașco-Vodă, gândiau că ține cu Turcii* (Neculce). *Fapte bune care pot... să folosească oricărui cetitor* (Odobescu). *Cei mai iscusiți doctori... nu l-au putut folosi* (C. Negruzzi). *Nu oprireți lui* (Ccresi). *Lăsați pruncii și nu-i opriți pre ei* (Ev. 1894);

b) Mateiaș, craiul unguresc, bizuindu-se puterii sale și meșteșugului său, cu carele pre mulți din vecinii săi i-au surpat și i-au supus, carele de multe ori războaie cu Turcii și cu noroc izbândea... au trimis sol ca să i se închine Ștefan Vodă, ci Ștefan Vodă n'au priimit (Gr. Ureche - S. Dascălul). *Gruie, Gruie, fătul meu, Tu ești mâncat de robie, Nu mă pot bizui ție* (Șez.). *Fiind atât de mic în ce te bizuești?* (Dionisie Eclesiarhul). *Trăiau fără grijă bizuindu-se pe puterea cetățuei* (Bălcescu, M. V.).

Observare. A. 1. Complementul directiv poate completa un verb t r a n s i t i v fie el determinat și de un complement pasiv (direct), ori întrebuințat a b s o l u t, deci i n t r a n s i t i v. *Acesta au adusŭ pre Dan domn țării românești* (Biblia, 1688). *Ca să scapi de pedeapsă, alt chip nu e decât să te duci să-mi aduci pe fata lui Verdeș-împărat* (Ispirescu). *Va grăi omului cuvinte bune și le va grăi cu vicleșug* (Pravila Mold.). *Văd... că începi cu doamna B. și sfârșești cu doamna B. Așa dar de dânsa îți voiu vorbi* (C. Negruzzi). *Aceasta trebue să fie... vreo dumnezăoae, să nu ne fie frică a-i vorbi* (Mscr. sec. 18, Gaster). (Cf. și **a vorbi către cineva** sau **cu cineva**: *Satana când vede pre om că stă cu ruga și vorbește către D-zeu*, Mscr. 1654, Gaster). *Sfântul... în ceriu suindu-să vorbește cu toți sfinții* (Dosofteiu). *Tae câinilor frunză* (Prov.). *I-a dat un os de ros* (Prov.). *Sătulul nu crede flămândului. Fiecare popor caută a perpetua faptele ce pot să-i slujească la mărirea lui* (Conv. Lit., IX).

2. Un verb i n t r a n s i t i v: *În ce chip nu-și samănă fețe la fețe, așa nici inimile oamenilor sânt potrivă* (Biblia, 1688, Prov.). *Azi le sameni tuturor, La umblet și la port* (Eminescu). *Vai de mine, ce să fac? Care-mi place, eu nu-i plac ; Vai de mine, ce să fie? Cui plac eu, nu-mi place mie* (Jarnik-Bârseanu, *D.*). *Ce ție nu-ți place, altuia nu face* (Prov.). (Cf. și construcția a c t i v ă cu complement pasiv, fără complement directiv: *A plăcut-o și a cerut-o*, Basarabescu. *Eu, racule, nu te plac, că n'ai picior de nădrag*, Bibicescu 230).

3. Un verb pronominal și reflexiv: *Că am văzut steaua lui la răsărit și am venit să ne închinăm lui* (Ev. 1894). *Să nu te închini altui D-zeu* (Mărg.[2]). *Știi tu că nu mă împotrivesc ție niciodată* (Conv. Lit., IV; cf. și *La oști mari și regulate știți cât s'au împotrivit* [Grecii], Gaster, Chrest.). *Întru aciasta ne vom asemănă voao și vom lăcui întru voi, de vă veți face ca noi,* (Biblia, 1688). Dat. cu *la*: *La un țăran era un măgar Cu care el la toți* [= «tuturor»] *se lăuda* (Donici).

4. Un predicat nominal format cu o copulă: *Nu-i era drag a plăti* (Amiras, *Let.*[2], III). *Mi-e dragă ca ochii din cap* (Tiktin; cf. și: *ca sarea la ochi*). *Crescu un orz înfricoșat de-ți era dragă lumea să te uiți la el* (Ispirescu). *Pân' aveam și eu drăguță, Îmi părea noaptea micuță, Dar de când drăguță n'am, Paru-mi nopțile un an* (Jarník-Bârseanu, *D.*).

5. O locuțiune echivalentă cu un verb: *Fiecare colțuleț... îi aducea aminte de cele trecute* (Ispirescu). *Ia adu-ți aminte ce ți-am spus odată* (Creangă). *Păgânii își aducă aminte de Dumnezeu* (Biblia, 1688). *Venind spre țară* [*Ștefan Vodă*], *i-au eșit înainte frate-său Iliaș Vodă* (Ureche). *Stă voinicul la potică, Ciuma rea îi ese 'n cale* (Alecsandri). *Nu-i părea așa de rău după Ivan, care-i făcuse atâta bine* (Creangă). *La alți*[*i*] *le-ai făcut pe voie, Ție ți-ai făcut nevoie, La alți*[*i*] *le-ai făcut pe plac, Ție ți-ai făcut de cap!* (Jarník-Bârseanu, *D.*).

B. Pe lângă complementul directiv poate să stea, cum am arătat și se vede din exemplele date, și complementul pasiv: **O palmă** *să-i dați,* **Drumul** *să-i lăsați!* (Alecsandri, P. Pop.). *Ca să scapi de pedeapsă, alt chip nu e decât să te duci să-mi aduci* **pe fata** *lui Verdeș-împărat* (Ispirescu), iar pe lângă acestea și complemente partitive, respective, prepoziționale, mai ales după verbele pronominale, reflexive și după locuțiuni (cf. exemplele citate).

5. Complementul prepozițional

Vezi capitolul următor: *Prepoziția.*

6. Complementul adverbial

Complementul adverbial este o determinațiune care, cel puțin la origine, s'a pus lângă un verb pentru a exprima circumstanțele în care se săvârșește o acțiune și înainte de toate timpul, locul, cauza (scopul), modul (felul, chipul).

Complementul adverbial se poate prezenta în trei forme, adică poate să fie sau un simplu nume, sau un adverb sau un nume unit cu o prepoziție.

Delimitațiunea între complementul adverbial exprimat printr'un nume și acela exprimat printr'un adverb e greu de făcut. In adevăr, după originea lor, cel puțin cât li se poate recunoaște etimologia, adverbele nu sunt altceva decât forme ale unui nume ori combinații de prepoziții și de nume. *Astă-vară* e clar pentru oricare Român (*astă* + *vară*). Mai puțin clar e *astăzi*, din pricina neaccentuării lui *zi*, deși se recunosc ușor amândouă elementele (*astă*+*zi*). Și mai puțin clar e *azi* (*Azi poteca e urîtă, Face cotituri în drum*, Coșbuc), atât de puțin clar, încât nici filologii nu sunt de acord în privința părții întâi a cuvântului.

1. Complementul adverbial exprimat printr'un nume: **Astă-iarnă**, *era iarnă*, *Bătea vântul și ningea și badea la noi venea* (Iarnik-Bârseanu). *Oameni buni*! **an-iarnă** *bordeiu-mi-arsese* (Alecsandri). *Se vede că* **azi dimineață** *mi-a ieșit înainte vr'un popă* (Creangă). **Seara** *m'am culcat sănătos*, **dimineața** *m'am sculat bolnav. Până la una alta știi ce am gândit eu* **astă noapte**? (Creangă). *Când a fost* **astă-primăvară** *la mine*, *mi-a lăsat niște cărți* (C. Negruzzi).

2. Complementul adverbial exprimat printr'un adverb: **Ieri** *a nins. Plec* **îndată**. *A fost* **aici**! *Vorbește* **românește**! *Împărțiră* **frățește**. *S'au certat* **cumplit**.

Adverbele pot fi moștenite (*ieri*, *bine*, etc.), formate în latina vulgară (*aici*, *acolo*, etc.), în limba română (prin compoziție: *îndată*, *odată*, etc.); prin întrebuințarea adjectivului ca adverb (*rău*, *cumplit*, etc.); prin derivație (*românește*, *frățește*, etc.); împrumutate (*geaba*).

3. Acest complement se poate reda și prin expresiuni adverbiale născute dintr'o prepoziție + substantivul în acuzativ, genitiv sau și alte cazuri (vezi capitolul următor: *Prepoziția*).

Categoriile de sens ale complementelor adverbiale sunt următoarele:

Ele arată locul: *Din Hotin și pân la mare*, *Vin Muscalii de-a călare* (Eminescu). **Acolo** *fi-va altarul* (Alecsandri).

Timpul: **Ieri** *a nins.* **Mâine** *va ploua.*

Modul: *Mâța blândă zgârie* **rău**. **Mereu** *troianul crește.*

Cantitatea: (măsura, intensitatea [*foarte tare*, *puțin*, *prea*, *barem*, etc.]: **Mult** *am umblat. S'a mâniat* **foarte tare**).

Gradul (posibilitatea, aproximația [*doară*, *poate*, *abia*, *numai*, *singur*, *nici*, *cam*, etc.]) **Abia** *începuserăm a ne odihni puțin.*

Cauza se exprimă numai cu prepoziții.

PREPOZIȚIA

Deodată **pe** *vale s'aude un tropot* **de** *cal.* **În** *turn străjerul sună* **din** *corn. Bate cineva* **la** *poartă.* **De** *sus se deschide-o fereastră...* (Vlahuță). *Lumea s'a ascuns* **la** *răcoare,* **în** *fundul odăilor* **cu** *ferestrele oblonite* (E. Gârleanu).

Pe *Argeș* **în** *jos,*
Pe *un mal frumos,*
Negru Vodă trece
Cu *tovarăși zece...*
Merg **cu** *toți* **pe** *cale,*
Să aleagă **'n** *vale*
Loc **de** *mănăstire*
Și **de** *pomenire.*
(P. pop. din col. lui V. Alecsandri).

Pe-*un picior* **de** *plaiu*
Pe-*o gură* **de** *raiu,*
Iată vin **în** *cale,*
Se cobor **la** *vale,*
Trei turme **de** *miei*
Cu *trei ciobănei.*
(P. pop. din col. lui V. Alecsandri).

Dela *Nistru* **pân' la** *Tisa*
Tot Românul plânsu-mi-s'a
(Eminescu).

Mi se părea că... niște luciri scânteioase umblau **împrejurul** *meu* (C. Negruzzi). *Se adunase* **împrejurul** *lui Ivan tot satul* (Creangă).

Împrejuru-*i ca o roată,*
Șede argățimea toată
(Alecsandri).

Spânul se înfățișă **înaintea** *împăratului* (Creangă).

Miercuri **înainte de** *Dumineca Mare moș Nichifor desciocălase căruța* (Creangă).

Mireasa Viorica i-aștepta **'ndărătul** *ușii* (Eminescu).

În fața *noastră se 'nălța*
A Griviței redută,
Bălaur crunt ce-amenința
Cu *ghiara-i nevăzută.*
(Alecsandri).

Dacă am scrie cea dintâi propozițiune din exemplul întâi în forma *Deodată... vale s'aude un tropot...* raportul pe care mintea noastră ar dori să-l stabilească între *s'aude* și *vale* și între *tropot* și *cal* nu ar fi exprimat limpede, iar ideea (gândirea) întreagă ar rămânea neînțeleasă.

Raportul de înțeles dintre cuvintele amintite l-au stabilit vorbele *pe* și *de*, care se numesc *prepoziție*. În **pe** *vale s'aude* avem un raport de complement, iar în *tropot* **de** *cal* un raport de atribut.

Prepoziție este vorba neschimbătoare (= particula) întrebuințată pentru a exprima raportul dintre două cuvinte (un verb și un substantiv, două substantive, un adjectiv și un substantiv, etc.).

În propozițiune acest raport poate fi între atribut și substantivul determinat de acesta și între verb și complementul determinat de acesta.

Prepoziția nu are un înțeles hotărît. Înțelesul ei reiese numai din înțelesul celor două cuvinte pe care le leagă. Că n'are un înțeles hotărît se vede și din împrejurarea că uneori ne putem lipsi de ea. ă se compare: L-au ales **de rege** și *Întemeiară un stat puternic, alegându-și* **regi** *dintre Români* (N. Bălcescu), ori **De sus** *se deschide-o fereastră* și **Sus** *se deschide-o fereastră*, etc.

După cum diferă înțelesul celor două cuvinte pe care le leagă, diferă și raportul dintre ele, deci și înțelesul prepoziției Astfel, de ex., prepoziția *pe* poate exprima :

1. Locul (unde?, pe unde?, încotro?): *Pune piciorul* **pe prag** (P. Ispirescu). *Setilă căruia începu a-i țâșni apa* **pe nări** *și* **pe urechi**... (I. Creangă). *Dacă codru frunza-și lasă, Toți voinicii trag* **pe-acasă** (P. pop.).

2. Timpul (când?, pe când?, cât timp?): **Pe vremile** *acelea mai toate țările erau bântuite de războaie grozave* (I. Creangă). **Pe înnoptate** *m'am dus de-acasă* (B. Șt. Delavrancea). *Mă nenorocești* **pe toată viața** (I. Slavici).

3. Modul (cum?, în ce fel?): *Toate le făcea* **pe dos** (I. Creangă). *Basta a înaintat* **pe tăcute** (I. Slavici). *Incepu a face răutățile* **pe față**

(Al. Odobescu). *Se luptară* **pe capete** (P. Ispirescu). *Jură-mi-te* **pe ascuțișul** *paloșului tău* (I. Creangă). *Au fost vânduți cu grămada* **pe prețuri** *de batjocură* (I. Slavici). *Dai cinstea pe rușine* (I. Creangă).

4. Înaintea unui complement circumstanțial de loc și de timp exprimă ceva mai puțin determinat, aproximațiunea : *Ei se sfătuiră*, **Pe l'apus** *de soare Ca să mi-l omoare* (*P. pop.* din col. lui Alecsandri). *Pe la trei ceasuri*; *Pe la cântatul cocoșilor* (I. Creangă).

5. Complementul datival (în dativ) prepozițional : *Nu te mâniá* **pe lume**! (I. Creangă). *Iorgovan... era supărat* **pe toată lumea** (I. Slavici).

6. Complementul acuzatival (în acuzativ) prepozițional : *Boerii nu-l credeau* **pe Dimitrașco-Vodă** (I. Neculce; să se compare cu : *Nu crede nimărui*, Varlaam). *Au ales* **pre Ilie** *Logofătul, să-l facă domn în Moldova* (I. Neculce). *Când îi vedea-o că vine* [*iapa*], *să strigi numai pe dânsa* : « *ptru*! *ptru*! *iapa babei* » *și ea va sta* (I. G. Sbiera).

La fel se întâmplă și cu celelalte prepoziții. Prepoziția se numește așa pentrucă se pune totdeauna înaintea cuvântului împreună cu care alcătuește determinarea (atributul, complementul) altui cuvânt (substantiv, adjectiv, verb).

După forma lor și cazul pe care-l cer dela substantivul sau cuvântul socotit ca substantiv, care urmează după ele, cu alte cuvinte, după regimul pe care-l au, prepozițiunile sunt de două feluri :

1. Prepoziții propriu zise, cu formă neschimbătoare (particule) și care cer acuzativul : *Lăudați* **pe Domnul**! (Biblia). *Împărăteasa chemă* **pe bucătăreasă** (P. Ispirescu).

Că după *pe* și celelalte prepoziții de acest fel urmează acuzativul se vede din exemple unde, în locul unui substantiv, avem un pronume personal, care are forma de acuzativ deosebită de cea a nominativului : **Pe mine** *m'au apucat fiori reci de-a-lungul spinării* (B. Șt. Delavrancea).

Tot cu acuzativ se mai construesc prepozițiile : *a*, *cu*, *către*, *de*, *dela*, *fără*, *în*, *din*, *între*, *dintre*, *întru*, *dintru*, *la*, *lângă*, *peste*, *prin*, *pentru*, *printre*, *spre*, etc.

2. Prepoziții substantivale sau expresiuni prepoziționale, care, chiar și când sunt născute din adverbe (*înainte*, *îndărăt*, etc.), pot primi articolul și se schimbă în substantive după care urmează un atribut în genitiv (sunt articulate înaintea genitivului simplu ori prepozițional, format cu prepoziția *a*, nearticulate înaintea celui format cu *de*; la pronumele personal genitival = pronumele posesiv corespunzător) : *Spânul se înfățișă* **înaintea împăratului** (I. Creangă). *Miercuri* **înainte de Duminica** *Mare*... (I. Creangă). *Înaintea* **a** *trei împărați...*, *Îndărătul* **a** *patru cai învățați*, (Pov.). **Împrejurul lui Ivan**... **împrejurul meu** (C. Negruzzi). **În fața noastră** *se 'nălța*... (V. Alecsandri).

Prepozițiile pot fi simple (*a, către, cu, de, în, între, întru, la, pe*, etc.) și compuse din alte prepoziții (*din = de + în, dintre = de + între, dintru = de + întru, dela = de + la, despre = de + spre, pentru = pe + întru, printre = pre + între*, etc.), din prepoziții cu adverbe ori substantive, deci expresiuni prepoziționale (*înainte = în + ainte, înapoi = în + apoi, împrejurul, în fața*, etc.).

BCU IAȘI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

CONJUNCȚIA

1. *Erau trei sărmanii*: *doi copii* **și** *o mamă*
Și pâine... un singur codru 'ntr'o maramă
(Al. Depărățeanu).

Venea fel-de-fel de lume: **și** *mai proști* **și** *mai deștepți*, **și** *mai bogați* **și** *mai săraci*, *de toate soiurile* (M. Sadoveanu).

Frumos odor e Fulga **și** *'naltă i-e făptura* (V. Alecsandri). *Satul arde* **și** *baba se piaptănă* (Prov.). *Nu trecu mult* **și** *iată vine la împăratul un Țigan* (P. Ispirescu).

Mâncarea să fie **nici** *caldă*, **nici** *rece* (P. Ispirescu). *Nu fii falnic*, **nici** *face din țințar armăsar* (I. Creangă). **Nici** *cântam*, **nici** *râdeam* (V. Alecsandri).

Pică o sămânță dintr'un pom **ori** *dintr'o floare* (I. Al. Brătescu-Voinești). *Boerule, nu-mi ucide câinele*, **ori** *ucide-mă și pe mine odată cu el* (I. Al. Brătescu-Voinești). *Apoi de-acum* **ori** *să spun*, **ori** *să nu spun, că tot una mi-e* (I. Creangă). *Punga* **sau** *viața*! (Al. Vlahuță).

Această faptă eroică înfioară pe Turci, **iar** *pe creștini îi însuflețește* (N. Bălcescu). *Nu numai n'a miluit în viața sa pe nimeni*, **dar** *el lua paraua de naforă a văduvei* **și** *bucățica de pâne din gura orfanului* (Al. Vlahuță). *Toate semințiile sălbatice și spâne din răsărit... s'au lovit întâiu de Dunăre și de Carpați*, **deci** *și de neamul nostru* (M. Sadoveanu). *Parisul era încă ocupat de vrăjmași*, **deci** *toate armele franceze se porniră în spre dânsul spre a-l scăpa* (Al. Odobescu).

2. *Tu știi* **că** *eu dorm iepurește* (I. Creangă). *Eu cred* **că** *ce-i bine, nu-i rău* (I. Creangă). *Soarele*, **că** *e soare* **și** *nu poate încălzi toată lumea odată* (Prov.). *Rămâi cu noi* **căci** *ne zice gândul* **că** *vei peri* (P. Ispirescu). *Sta cu capul rezemat pe mână și se gândea* **cum să** *facă*, **ca** *toate* **să**-*i iasă în de bine* (P. Ispirescu). **De** *te-i coace*, **cât** *te-i coace Poamă dulce nu te-i face* (*P. pop.*). **Dacă** *te-ai băgat în joc, trebue să joci* (I. Creangă). **Când** *începu a vorbi Creangă, Eminescu încruntă sprânceana* (M. Sadoveanu). *Gura babei umbla* **cum** *umblă melița:*

că fata lui nu ascultă, că-i ușernică, că-i leneșă, că-i soiu rău... că-i laie, că-i bălaie (I. Creangă). *Budulea asculta cu mare băgare de seamă,* **deși** *nu înțelegea nimic* (I. Slavici).

Nu trecu mult **și** *văzu o fântână cu apă rece ;* **dar când** *voi* **ca să** *bea, calul iarăși zise* **să** *facă ce făcuse în grădină* (I. C. Fundescu). *Fata se gândi* **că, dacă** *va lua o ladă d'alea frumoasele, slujba ei nu făcea atâta,* **și** *mai aștepta până mai văzu* **că** *venea o cutie mică* **și** *necioplită* (P. Ispirescu).

Iar **după ce** *s'a săturat și s'a sculat dela masă, își făcu cruce* (S. Fl. Marian). **Pentru ca să**-*i încredințeze de adevăr, le arată degetul cel mic* (Șezătoarea). *Fata îngrijì de cal tocmai* **precum** *îi zise el* (P. Ispirescu).

Dacă ne uităm cu băgare de seamă la propozițiunile înșirate aici, vedem iarăși niște cuvinte mici, care au rostul să lege părți de propoziție (doi copii *și* o mamă; să fie *nici* caldă, *nici* rece; Punga **sau** viața!) ori propoziții de același fel (*Satul arde* **și** *baba se piaptănă*; **Nici** *cântam,* **nici** *rădeam,* **ori** *să spun,* **ori** *să nu spun*), ori deosebite (*Tu știi* **că** *eu dorm iepurește*; *Gura babei umbla* **cum** *umblă melița,* etc.) din aceeași frază.

Ele se numesc *conjuncții*. Funcțiunea lor se aseamănă cu cea a prepozițiunilor, de aceea unii le-au numit și « prepoziții de propoziție ». Totuși ele se deosebesc de prepoziții. Mai întâi ele nu sunt atât de necesare ca prepozițiile la stabilirea raportului dintre părțile de propoziție ori dintre propoziții. Pot lipsi, fiind înlocuite în vorbire cu o mică pauză, iarîn scris cu semne de punctuație (să se compare : *Satul arde* **și** *baba se piaptănă* alături de *Satul arde, baba se piaptănă ; Tu știi* **că** *eu dorm iepurește* alături de *Tu știi, eu dorm iepurește,* etc.).

Apoi conjuncțiile stabilesc raport de coordonare, adică leagă părți de propoziție și propoziții de același fel (principale ori secundare, vezi exemplele dela 1), ori de subordonare, adică leagă propoziții de feluri deosebite (principale și secundare, vezi exemplele dela 2), în vreme ce prepozițiile nu stabilesc decât raport de subordonare (atribut, complement). Conjuncțiile de felul întâiu se numesc coordonătoare, cele de felul al doilea subordonătoare.

În sfârșit prepozițiile se pot pune numai înaintea substantivelor, a echivalentelor acestora și a adverbelor, până când conjuncțiile coordonătoare se pot pune înaintea oricărui fel de parte de propoziție, exprimată prin orice fel de cuvânt, și înaintea oricărui fel de propoziție.

Dar că conjuncțiile au o funcțiune asemănătoare cu a prepozițiilor se poate vedea din faptul că sunt cazuri când unele se pot întrebuința în locul celorlalte (*Petru* **și** *Ioan merg la biserică* = *Petru* **cu** *Ioan merg la biserică*).

Ca și prepozițiile, și conjuncțiile pot fi: s i m p l e (*și, sau, ori, ci, iar, dar, de, să, când, cum*, etc.) și c o m p u s e (*ca să, pentru ca să, decum, precum, măcar că, așa dar*, etc.). Uneori nu se poate deosebi compoziția, și conjuncții compuse ni se par simple (*deși* = *de* + *și*, *deci* = *de-aci*, *deoarece* = *de* + *oară* + *ce*, *dacă*, *daca* = *de* + *ca*, ș. a.).

Nici înțelesul conjuncțiilor nu este hotărît. El variază după înțelesul părților de propoziție și al propozițiunilor pe care le leagă. Să se observe cei doi *și* din exemplul: *Erau doi copii* **și** (= «cu») *o mamă* **Și** (= «iar») *pâine... un singur codru 'ntr'o maramă*, ori: **Dacă** (= «*când*», «*după ce*») *vede lupul și vede că nu mai găsește nimic, își pune în gând una* (I. Creangă); *Avea învățătură, mă rog,* **dacă** (= «*căci*», «*fiindcă*») *era fată de împărat* (P. Ispirescu); *Prefăcutul doftor îi spuse că se va însănătoșa,* **dacă** (= «*în cazul că*») *se va scălda în lapte de iapă* (P. Ispirescu), ș. a. m. d., de unde se vede că *dacă* poate exprima timpul, cauza, condiția, etc.

Definiție: Conjuncția este o vorbă neschimbătoare (particulă) care unește două părți de propoziție, două propoziții sau chiar două fraze.

BCU IAȘI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

INTERJECȚIA

1. **A**! *știe el un loc de unde ar putea vedea...* (I. Al. Brătescu-Voinești). **Ah**! *dar'ar Domnul să-mi îndrept Această mână ruptă* (V. Alecsandri). — *Bine o fi de ei, Neghiniță, mamă?* — **Aș**, *binele focului* (Delavrancea). **Brr**! *da frig îi!...* (V. Alecsandri). **Ei**! *că nu e bine așa!* — *grăi iarăși preotul* (I. Slavici). — **Ei, ei**, *ce n'ar plăti un flăcău la bătrânețele noastre!* (Delavrancea). **Haha**, *fecior de lele!* — *răcnește moșneagul* — *de ișția mi-ai fost?* (Leca Morariu). **Hm**! *D'apoi cum? Numa dumniata ești acasă?* (Leca Morariu). — *Apoi* **dă**! *nu spun eu bine? zise cel mai mare* (I. Creangă). **Mă**!... *că rău mi-a mai mers astăzi!* (I. Creangă). — **Of**!, *mămucă,* **of**! *Mai bine taci și lasă-l în plata lui Dumnezeu!* (I. Creangă) — **Ptiu**! *trăsni-te-ar Dumnezeu și Maica Precista, de nebun!* (I. Al. Brătescu-Voinești). **Tiii**!... *ce frumoasă cățaveică am să fac nevestei mele din blana istui vulpoi* (I. Creangă). « **Valeu**, *cumetre! nu trage, că-mi rupi piciorul!* » (I. Creangă).

2. **Hai, măi**, *să cercăm și noi la firosoasa asta!* — *zic ei* (Leca Morariu). **Hait**, *la culcare* (I. Al. Brătescu-Voinești). *Apoi o ia la papuc și* **hai! hai! hai! hai!** *ajunge în sat la frate-său...* (I. Creangă). — **Nea** *potăi,* **nea**! *Ce turba a dat peste voi?* (Leca Morariu). *Apoi, strigă la boi:* **hăis**! *Joian,* **cea**! *Bourean* (I. Creangă). *Strigă la boi:* **Aho**! *Boii se opresc* (I. Creangă). *Neghiniță sări pe un cal și începu să strige:* **hi, hăi, hi, hăi**! (Delavrancea). **Hei**!, *la o parte strigă birjarul* (I. Al. Brătescu-Voinești). *Din vreme în vreme, când îl vede prin grădină, îl strigă:* « **pst**! *mă hoțule, vino 'ncoa!* » *și-i dă un ban* (I. Al. Brătescu-Voinești). *Când îi vedea-o că vine* [iapa], *să strigi numai pe dânsa:* « **ptru! ptru!** *iapa babei!* » *și ea va sta* (I. G. Sbiera).

3. **Buf**! *cade... în groapa cu jăratec* (I. Creangă). *Flăcăul nostru, cum se tâmplase a nu fi prost,* **ciuști**! *pe ușă în tindă, și* **dup-dup-dup** *pe scară 'n pod* (Leca Morariu), *Și* **hârșt**! *îi tăie un cap;* **hârșt** *și-i mai tăie unul* (P. Ispirescu). *Unde-i bine, nu-i de mine; unde-i rău,* **hop** *și eu!* (Pamfile). *Aud de-odată* **pâr, poc, hop**, *buzduganul pe masă*

și **țup** *în cuiu* (I. G. Sbiera). *După ce ajunse* [Țugulea] *acolo*, **zbârn**! *în sus*, **zbârn**! *în jos, întră* (P. Ispirescu). [Ea] *bägă cheia în broasca ușii, și întorcând-o nițel*, **scârț**! *ușa se deschise* (P. Ispirescu). *Numai ce ajunge la o răspântie și* **țup**! *cine-i iese în cale* (Leca Morariu). **Cucurigu**, *boieri mari, dați punguța cu doi bani*! (I. Creangă). *Și numai ce-o auziai*: «**Pu-pu-pup**! **pu-pu-pup**! [pupăza] *desdedimineața în toate zilele, de vuia satul* (I. Creangă).

Viața ne face să ajungem în deosebite împrejurări care stârnesc în noi simțiri felurite: de veselie, durere, dispreț, scârbă, îndoială, mânie, ură, etc. Pentru a ne exprima aceste simțiri, întrebuințăm un fel de propozițiuni nedespărțite în părțile lor, neanalizate, deci neînțelese de ascultător sau cetitor dacă acesta nu cunoaște împrejurarea în care le întrebuințăm. (*A*!, *Ah*! *Of*!, *Vai*!, *Valeo*!, *Aș*! *Ei*! *Brr*!, *Ha*!, *Haha*!, *Hei*!, *Hm*! *Ptiu*!, *Tiii*!, etc.). Ele sunt un fel de predicate, iar subiectul lor este împrejurarea în care sunt spuse

Dacă strig *Vai*! într'o cameră întunecată, cine mă aude nu poate ști ce vreau să zic.

Dar, dacă m'ar vedea că, în momentul când am strigat *Vai*!, mi-am dus mâna la ochi, ar înțelege că vreau să zic: « Vai — ochii! » = « Ochii au vai! » = « Ochii mă dor, căci la ei m'am lovit ».

Ca să înțelegem așa dar aceste propozițiuni neanalizate, trebue ori să cunoaștem împrejurările în care sunt spuse, ori să le explicăm prin propozițiuni sau părți de propozițiuni analizate: *Vai* — ochii! *Vai* de mine! *A!* = știe el un loc de unde ar putea vedea... *Brr !* = da frig îi!

Aceste propozițiuni neanalizate se numesc *interjecții*.

Altădată cu ajutorul interjecțiilor ne exprimăm voința: îndemnuri, porunci, etc. (*Hai*!, *Hi*! *Ho*! *Nea*! *Pst*!, *Ptru*!, etc.).

În sfârșit foarte adeseori întrebuințăm interjecțiile pentru a imita sunetele și sgomotele din natură (*buf*!, *ciuști*!, *dup*!, *hârșt*!, *hop*!, *pâr*!, *poc*!, *zbâr*!, *zbârn*!, *scârț*!, *țup*!, *cucurigu*!, *po-pu-pup*!, etc.).

Definiție: Interjecțiile sunt niște propozițiuni nedespărțite în părțile lor, cu forma unor vorbe invariabile, cu care exprimăm simțiri, voințe, ori imităm sunete și zgomote din natură.

VORBIRE DIRECTĂ, INDIRECTĂ ȘI SEMIDIRECTĂ (INDIRECTĂ LIBERĂ)

Putem reproduce în trei chipuri gândirile și prin urmare cuvintele noastre și pe-ale altora.

1. « *Așa e tineretul ăsta, bată-l să-l bată* », *zise moș Bodrângă*,... « *aveți dreptate, băeți*; *acum vi-i vremea* » (I. Creangă). — *Iară argații au zis* : « *bun vis ai visat, giupâne*; *că cum om sosi la Iași și la Suceavă, cum om vinde peștele tot* » (I. Neculce).

2. *Moș Bodrângă zise că așa e tineretul, că au dreptate băeții, că acum li-i vremea*; sau : *Moș Bodrângă zise că așa ar fi tineretul, că ar fi având dreptate băeții, că acum le-ar fi vremea.— Dar de mult îi spusese, că nu îi prieste cârlanului altă mână decât a stăpânului* (I. Slavici).

3. *Așa e tineretul ăsta, bată-l să-l bată, zise moș Bodrângă*,... *au dreptate băeții, acum li-i vremea. — Sufletul ei era gata să se înduioșeze, părerea de rău era gata s'o copleșească, dar simțind umilința ce i s'ar fi adăugat numaidecât*..., *ea își înalță capul, cutezătoare și disprețuitoare* [zicându-și, sau gândind în sine] : *Nu, nu se va târî după el, cerșindu-i iertare o viață întreagă*!... (I. Agârbiceanu).

Căci nu vruse Dumnezeu s'o trăsnească de sus, ori să asmuțe fiarele codrilor asupra-i ca să-i sfâșie inima în bucăți și să-i crănțăne capul în dinți, să nu mai fi ajuns la așa ceas de blestem, să vadă cum i se prăpădește și i se scufundă 'n hăul dușilor pe veci, comoara ei de mângâere, lumina cea mai sfântă a zbuciumatelor ei zile... *Și ea, să stea cu brațele cruciș la piept, să se uite, și să n'aibă nicio putere*... *nicio putere*... *Cerule neîndurate*!... *Așa se văicărea cugetul ei, în junghiurile desperării* (Vlahuță).

În cazul întâiu avem vorbire directă (stil direct), în al doilea vorbire indirectă (stil indirect), în al treilea vorbire semidirectă (stil indirect liber).

Vorbire directă se numește reproducerea cuvintelor cuiva întocmai cum au fost spuse de el, în formă de propoziție principală, deși aceasta ține locul unui complement în acuzativ.

Vorbire indirectă se numeşte reproducerea cuvintelor cuiva în formă de propoziţiune secundară.

Vorbire semidirectă (indirectă liberă) se numeşte reproducerea spuselor cuiva în formă indirectă, dar de propoziţiune principală, cu păstrarea stării sufleteşti şi a felului de a vorbi al vorbitorului (exclamaţii, intonaţii, interogaţii, etc.).

Vorbirea se anunţă sau arată printr'o propoziţiune cuprinzând un verb care înseamnă *a zice* sau ceva asemănător (*a zice, a spune, a vorbi, a grăi, a cuvânta, a striga, a face, a începe, a adăuga, a sfârşi, a răspunde*, etc., între care, la vorbirea indirectă, trebue înşirată şi forma *cică* = *zice că*), *a gândi* sau ceva asemănător (*a gândi, a cugeta, a socoti*, etc.), ori printr'un alt cuvânt echivalent ca înţeles cu un astfel de verb (*vorba ceea, povestea cântecului*, etc.).

Exemple: *a*) «*Ia poftim de încalecă pe Bălan, jupâneasă*», *zise părintele de tot posomorît* «*să facem pocinog sfântului Nicolai cel din cuiu*» (Creangă). *Ghiţă se întoarse spre oameni şi mai adause*: «*Ce ştiu eu cât vor fi mâncând oamenii lui*!?» (Slavici). *Calul îi răspunse*: — «*Aici suntem pe moşia unei scorpii, soră cu Gheonoaea*» (Ispirescu). *Şi când era gata a o lovi cu a doua săgeată, strigă ea*: — «*Stăi, Făt-frumos, că nu-ţi fac nimic*» (Ispirescu). *Vorba ceea*: «*Lasă-l, măi*!» — «*L-aş lăsa eu, dar vezi că nu mă lasă el acum*!» (Creangă). *Apoi uşa dela tindă se deschide şi Stoica intră înăuntru. A*!... *Văru' Culai*!», *făcu el, dând cu ochii de Pleşea* (C. Sandu). *S'a spus de mult şi de mulţi*: «*Cine sapă groapa altuia, cade însuşi într'însa*» (*Pop.*). *Ş'apoi nu ştii că este o vorbă*: «*dacă-i copil, să se joace; dacă-i cal, să tragă, şi dacă-i popă, să citească*...» (Creangă). *Povestea cântecului*: «*Fămă, Doamne, val de tei, Şi m'aruncă 'ntre femei*!» (Creangă).

Dacă propoziţiunea, care anunţă sau, mai bine, care arată vorbirea, cuprinde un verb activ transitiv, vorbirea are funcţiunea sintactică de complement în acuzativ sau acuzatival (*Calul îi răspunse*: — *Aici suntem pe moşia unei scorpii*...»); dacă este verb pasiv, are funcţiunea sintactică de subiect (*S'a spus de mult şi de mulţi*: «*Cine sapă groapa altuia, cade însuşi într'însa*»); dacă este substantiv sau predicat substantival, are funcţiunea de atribut (*Ş'apoi nu ştii că este o vorbă*: «*dacă-i copil să se joace*...»).

b) *Era o zi frumoasă în Dumineca aceea şi plăeşii spuneau că n'au mai apucat aşa primăvară de vreme de când îs ei* (Creangă). *Până şi Vodă ci-c'ar fi tras odată în gâzdă la Ciubuc*... (Creangă). *Se zice că nu e sat fără popă* (Slavici).

c) *Iară Petriceico Vodă au rămas numai singur, numai cu Hăbăşescul Hatmanul şi cu casa lui, şi au început a plângere şi a blăstămare pe Miron* [Costin], *şi pe alţii, şi a dzicere*: *la ce l-au adus* (I. Neculce). *Nu mai erau rugăminţi, nu mai erau sfaturi, era o ameninţare hotărîtă*: «*Să se întoarcă numai Andrei şi ştie ea bine că nu le va mai face*

casa de ruşine » (Agârbiceanu). *Grigore Stolnicu simte un gând stupid invadându-l* : « *Să ridice palma uşor, uite aşa, uşor şi plisc! să turtească musca jucăuşă, urmându-i besmeticul sabat* » (Cezar Petrescu).

Dar nu! *Să 'ntoarne numai Lioara. De ar veni,*
Căci mamă-sa va face şi tot va rândui
Din nou pe seama dânsei; *să nu mai fie fată*
Aşa de mult frumoasă şi-atât de desmerdată
Ca ea!

(G. Coşbuc).

În urma brahilogiei (scurtimii în vorbire) verbul din propoziţiunea care ar trebui să anunţe sau să arate vorbirea, nu este exprimat : *Dar el tot cu bunătate* : — « *De unde nu-i, de-acolo nu se varsă, fiilor, însă mai multă băgare de seamă nu strică* » (Creangă).

Foarte adeseori se întâmplă aceasta mai ales la vorbirea semidirectă (indirectă liberă) : *Şi mai face doi paşi, strângându-şi la piept paltonul lung şi larg, făcut dintr'o scurteică veche a mă-si, în care parcă e un lăutar... Ferestrele sunt prea sus... degeaba! A! ştie el un loc de unde ar putea vedea, d'acolo de pe prispa unde mănâncă boierii vara! Acolo, a văzut el prin crăpăturile ulucilor, sunt ferestrele jos. Da, dar câinii!!!* (Brătescu-Voineşti). *Tot sufletul i s'a urcat în ochii care privesc cu nesaţiu... Cum sclipeşte beteala! Uite şi lumânăricile aprinse! Şi ce de jucării! Trâmbiţe, tobe, păpuşi! Uite şi nişte iepuraşi albi, mici şi drăguţi...* (Brătescu-Voineşti).

Cuvântul sau propoziţiunea, care anunţă sau arată vorbirea, poate să-i preceadă acesteia, să fie inserat în mijlocul ei, ori să-i urmeze. La mijloc se pune între virgule; la sfârşit urmează după virgulă.

În cele două cazuri din urmă propoziţiunea care anunţă sau arată vorbirea are topica inversă, adecă părţile ei sunt aşezate în serie inversă (întâiu predicatul, apoi subiectul, etc.). În cazul întâiu se poate întrebuinţa topica inversă numai dacă predicatul este relevat : *Şi au zis atuncea Ştefan Vodă* : « *Sărace Purice, de oiu scăpa eu, şi tu atuncea ţi-ei schimba numele, din Purice, Movilă* » (I. Neculce).

a) Anunţarea sau arătarea vorbirii precedă : *Miron Logofătul, şi cu frate-său Velicico Vornicul, îi zicea lui Cantemir Vodă la masă* : « *mai des cu păharele, Măria Ta, şi mai rar cu orânduelele ; că birul ţărei este iertat dela Poartă, şi-i vrea să-ţi dai Măria Ta seamă odată, şi nu-i putea*» (I. Neculce). *Şi au zis atuncea Ştefan Vodă* : « *Sărace Purice, de oiu scăpa eu, şi tu atuncea ţi-ei schimba numele, din Purice, Movilă* » (I. Neculce). *Greuceanu cuvântă cu glas voinicesc* : — « *Fie, Mărite împărate, chiar de aş şti că voiu peri, tot nu mă voiu lăsa până nu voiu duce la capăt bun sarcina ce îmi iau de bună voia mea* » (Ispirescu).

b) Este inserată în mijlocul vorbirii : « *Stăpâne* », *mai zice calul*, « *acum e timpul când se dă demâncare fiarelor pădurii și sunt adunate toate în curte, să trecem* » (Ispirescu). « *Așa-i, fata mea* », *răspunse bătrânul*, « *bătrânețele sunt un dar neobișnuit, și pentru aceea omul nu cere mult dela ele. Dară tu, care ești tânără, trebue să aibi nădejdea tinereților* » (Slavici).

c) Urmează, mai ales dacă vorbirea este scurtă : « *Ce să fie acolo?, ziceau oamenii alergând care de care din toate părțile* (Creangă). *Bine că te găsesc, Costane, — bine că nu te-ai culcat încă* », — *grăi bătrânul apropiindu-se de dânsul* (Slavici).

La vorbirea directă, ceea ce se spune din cuvânt în cuvânt, cum a fostspus, se cuprinde între ghilimele (ghilemete) : « *Las', mamă, că lumea asta nu-i numai cât se vede cu ochii* », *zicea bădița Vasile mângâindu-o* ; « *și în oaste trăește omul bine, dacă este vrednic* » (Creangă).

Mai rar se întrebuințează ghilimelele în vorbirea semidirectă. Să se compare dintre exemplele de mai sus : *Nu mai erau rugăminți, nu mai erau sfaturi, era o amenințare hotărîtă* : « *Să se întoarcă numai Andrei și știe ea bine că nu le va face casa de rușine* » (Agârbiceanu), și : *Andrei își duse mâna la frunte, și-și plimbă de câteva ori palma apăsat de-a-lungul ei* [zicându-și] : *Nu cumva era un vis tot războiul ăsta, un vis din care el nu se putea deștepta* ? (Agârbiceanu).

Din neatenție, iritație, etc., adeseori ni se întâmplă să începem cu un fel de vorbire și să continuăm cu altul.

În exemplul : *Atunci Craiovisin spuse și el cât poate, zice* (= « zise ») « **eu tai** (= voiu tăia ») *până* **o trece** *sângele de mine 'n sus, și cât* **o ajunge** *sabia mea 'n sus, și atunci* **moare și el** [= « mor și eu » = « voiu muri și eu »] (*Graiul nostru*), se trece din vorbire directă în indirectă.

În : *Mai apoi de toate rugăm pre cetitorii ceștii cărți să nu ne giudece numaidecât, până nu* **vor socoti** *izvoadele și* **veți afla** [= « vor afla »] *pre ce cale am îmblat* (Noul Testament, a. 1648), se trece din vorbire indirectă în directă.

De asemenea și în : *Spânul neputându-le strica hatârul, cheamă pe Harap Alb de față cu dânsele, și-i învoi aceasta, însă cu tocmală ca în tot timpul ospățului să stee numai la spatele stăpânului său și nici măcar* **să-și rădice** *ochii la ceialalți meseni, că de* **l-oiu vedea** [= « va vedea »] *obrăznicindu-se, acolo pe loc îi și* **taiu** [= « va tăia »] *capul* (Creangă). *Zmeii l-o și 'ntrebat dacă* **nu vrea** *să se puie argat la ei, peaiește trei zile,* « **să ne grijești** *caii* **și să ne ascuți** *săbiile,* **c'avem** *nacaz cu împaratul roșu că vrea numaidecât să iee pe sora noastră* » (A. Vasiliu).

c) În exemplul : **Se petrec** *poate, gândea el, lucruri mari în țara Moldovei, pe care încă nu le* **cunoștea** [= « *Se petrec* poate », gândea el, « lucruri mari în țara Moldovei, pe care încă nu *le cunosc* » + « *Se petreceau* poate, gândea el, lucruri mari în țara Moldovei, pe care

încă nu le *cunoștea*] (Sadoveanu) se trece din vorbire directă în vorbire semidirectă (indirectă liberă).

În : *Da ea de colo,* **vai de ea și de ea,** *că-i bolnavă de moarte și nu știe în cât i-a sta, că* **iacă** *de când s'o dus el de-acasă,* **ea tot bolnavă o fost** (A. Vasiliu) se începe cu vorbire semidirectă (indirectă liberă) pentru a se continua cu indirectă și a reveni apoi, etc.

Două treceri în același timp avem în exemplul : *Tare s'a apucat Sărdariul* **că nu știe nimică, cu mare giurământuri** [= vorbire indirectă] : *și cum să hie el amestecat la unele ca acele spre răul* **stăpânului său**? [= vorbire semidirectă (indirectă liberă)], *zicând « cine a fost, Doamne, mai crezut la Măria Ta și cinstit* **ca mine** *și* **m'ai scos** *den obiale, și din sărac* **m'ai îmbogățit**? » [= vorbire directă] (Miron Costin).

Uneori se ia dintr'un fel de vorbire numai câte un cuvânt sau mai multe, timpul, modul, persoana, etc., pentru a fi trecut în altul.

În exemplul : *Nece unul de avutul său... nu grăia că* **al mieu** *ieste* (Coresi) am aștepta să se fi spus *al său* în loc de *al mieu. Al meu ieste* e luat din vorbirea directă.

În : *Grijì însă bine de sfatul dat de socru-său, ca să nu uite nimic din ceea ce* **va vedea** (I. Pop-Reteganul), am aștepta să se fi spus : *să nu uite nimic din ceea ce* **văzu** sau **a văzut.** *Va vedea* a fost luat din vorbirea indirectă sau semidirectă (indirectă liberă) : « **să grijască,** *ca să nu uite nimic din ceea ce* **va vedea** », care-i corespunde vorbirii directe « **grijește,** *ca să nu uiți nimic din ceea ce* **vei vedea** ».

În : *Când îl văzu fata, mai că leșină de bucurie, dară iarăși trase de seamă și mulțămi oamenilor frumos, apoi îi întrebă, că pentru binele acesta mare, ce i-au făcut ei, ce vor pofti? că* **uite,** *tatăl său le va da orice, că e împărat puternic și bogat putred* (I. Pop-Reteganul), *uite* este luat din vorbirea directă, în cea indirectă prezentarea acțiunii este de prisos.

În : *Seara, când ajunse Pahon acasă, i se întunecă lumea înaintea ochilor, mai căzu ca lovit de trăsnet, văzând numai bordeiașul cel sărac în locul curților* **de azi dimineață** (I. Pop-Reteganul), cuvintele *de azi dimineață* sunt luate din vorbirea directă : « *am căzut ca lovit de trăsnet, văzând numai bordeiașul cel sărac în locul curților* **de azi dimineață** ». În vorbirea indirectă am aștepta : « *din dimineața acelei zile* ».

Tot așa este *aici* în loc de *acolo* în exemplul :

Și făcu feciorul un foc mare, mare, din vreo treizeci de stejar . de cei mari și după ce trecu focul tot, apoi vânturâ spuza cu pălăria de pe jar ș'aduse calul **aici** (I. Pop-Reteganul).

În : *Era o zi frumoasă în Dumineca aceea și plăeșii spuneau că n'au mai apucat așa primăvară de vreme de când* **îs** *ei* (Creangă) timpu prezent al lui *îs* este luat din vorbirea directă (= « de când **suntem**

noi »), deși persoana acesteia s'a schimbat în persoana a treia. Forma corectă ar fi « *de când* **erau** *ei* ».

Dacă transformăm vorbirea directă în indirectă, subiectele și pronumele posesive de persoana I și II le punem în persoana III, imperativul îl înlocuim cu conjunctivul, indicativul uneori cu condiționalul, exclamațiile (interjecțiile, vocativele, etc.) le omitem ori le înlocuim cu nominative, dative și acuzative, iar intonația, după caz, o schimbăm în cea a propoziținii completive, subiective ori atributive. Dacă o transformăm în vorbire semidirectă (indirectă liberă), se schimbă numai persoanele I și II în III și timpul, vocativele în nominative, dative ori acuzative, încolo aproape nu se fac schimbări.

Exemple : *Copila s'a pus pe un plâns cu amar zicând* : « *nimeni, vai, nu se mai gândește* **la mine** ; **mor** *părăsită de toți!* » [vorbire directă] = *copila s'a pus pe un plâns cu amar, zicând că nimeni nu se mai gândește* **la ea** *și că* **moare** *părăsită de toți*, sau : *că nimeni nu s'ar mai fi gândind* **la ea**, sau chiar : *că nimeni nu se mai gândia* **la ea** [vorbire indirectă] = *Copila s'a pus pe un plâns cu amar* : *nimeni, vai, nu se mai gândia* **la ea** *; muria părăsită de toți!!* » [vorbire semidirectă sau indirectă liberă).

El [*Petru Rareș*] *au zis* : « *să fie carele cu pește, cu boii cu tot,* **a voastre** *; și veniți după mine să vă fac cărți de scuteală, să nu dați nimic în zilele* **mele** » (I. Neculce) [vorbire directă] = *El a zis că să fie carele cu pește, cu boii cu tot,* **ale lor** ; *și să vie după el, să le facă cărți de scuteală, să nu dea nimic în zilele* **lui** [vorbire indirectă] = *El a zis* : *să fie carele cu pește, cu boii cu tot,* **ale lor** *; și să vie după el să le facă cărți de scuteală, să nu dea nimic în zilele* **lui** [vorbire semidirectă sau indirectă liberă].

Atunci calul îi zise : « *ține-te, stăpâne, gata, că iată se apropie Gheonoaea* » (Ispirescu) [vorbire directă] = *Atunci calul îi zise că să se țină stăpânul gata, că se apropie Gheonoaea* [vorbire indirectă] = *Atunci calul îi zise : ție-se stăpânul gata, că iată vine Gheonoaea* [vorbire semidirectă].

« *Ia poftim de încalecă pe Bălan, jupâneasă* », *zise părintele de tot posomorît,* « *să facem pocinog sfântului Nicolai cel din cuiu* » (Creangă) [vorbire directă] = *Părintele zise de tot posomorît, că să poftească să încalece jupâneasa pe Bălan, să facă pocinog sfântului Nicolai cel din cuiu* [vorbire indirectă] = *Ia poftească să încalece jupâneasa pe Bălan, zise părintele de tot posomorît, să facă pocinog sfântului Nicolai cel din cuiu* [vorbire semidirectă sau indirectă liberă].

Și întrebările se deosebesc în directe, indirecte și semidirecte (indirecte libere).

a) D i r e c t e sunt întrebărilei n formă de propoziținе principală. Ele se pot deosebi în două grupe. Unele sunt adresate direct persoanei

sau persoanelor întrebate: *Cine-i ucis* (Alecsandri). *De unde vii străine?* (Alecsandri). *Dar ce rang ai, voinice?* (Alecsandri). *Ce vre să faci aici, măi omule?* (Creangă). *De vânzare ți-e găinușa ceea măi băiete?* (Creangă). *Nici noaptea să nu mă pot odihni de incotele voastre?* (Creangă). *Adeveritu-s'au vorbele mele?* (Creangă). Altele sunt reproduse sau citate în formă de propoziție principală car alcătuește complementul altei propoziții principale al cărei predicat înseamnă *a întreba* sau ceva asemănător (*a întreba, a știrici, a descoase, a căuta, a spune*, etc.). Ca și la vorbirea directă propoziția principală de care atârnă întrebarea reprodusă sau citată, și prin urmare, în cazul că scriem corect, pusă între ghilemele (ghilemete), poate să preceadă, să urmeze întrebării ori să fie inserată în aceasta. *Dar ia spuneți-mi, rușinea unde o puneți?* (Creangă) = scris corect: *Dar ia spuneți-mi: « rușinea unde o puneți? ». Acum să-mi spui tu cine ești, de unde vii și încotro te duci?* (Creangă). *Dar vorba ceea: Poți opri vântul, apa și gurile oamenilor?* (Creangă). — *Măi tartore, nu mânca haram și spune drept, tu ești Gerilă?* (Creangă). *Ei, vornice Moțoace..., spune, n'am făcut bine că m'am mântuit de răii aceștia și am scăpat țara de o așa râie* (C. Negruzzi). — *Și ce vrei?, întrebă Lăpușneanul zâmbind* (C. Negruzzi). — *Ei pus-ai toate la cale? întrebă el, viind grabnic...* (C. Negruzzi).

b) Indirecte sunt întrebările în formă de propoziție secundară dependentă de o propoziție principală al cărei predicat înseamnă *a întreba* sau ceva asemănător (*a întreba, a știrici, a descoase, a căuta, a spune*, etc.). Ca și la vorbirea indirectă, și aici propoziția principală poate să preceadă, să urmeze întrebării ori să fie inserată în ea. Întrebarea indirectă poate fi legată de propoziția sa principală printr'o conjuncțiune, ori nu, după nevoie.

Nu este legată prin conjuncțiune: *Soacră-sa cum îl vedea, De Vidra îl întreba, Unde au lăsat pe Vidra* (Alecsandri).

Este legată prin conjuncțiunea: *Ș'apoi când este la adicătelea, te-aș întreba că ce fel de zăticneală ai putea să întâmpini din pricina asta?* (Creangă). *Ei întrebară dacă n'a fost Sămădăul pe-acolo* (Slavici). *El le-o povestit toată pătărania ș'o zis că nu s'ar putea răpezi careva la curtea zmeului să-i spuie împărătesei să vie până la dânsul?* (A. Vasiliu). *Te întreb că ce-ai zis? Mama m'a descusut că de ce au plâns?*

Este greu de tras însă un hotar între ceea ce numim vorbire indirectă și întrebare indirectă, care se pare că nu există, cum ne arată exemple ca: *Acum ori c'a fi trăit calul, ori că n'a fi trăit, aceasta mă privește pe mine, numai vreau să știu, dacă mi-l dai ori ba* (Creangă). *Ia să fie un antal cu vin, ori cu rachiu, și să vezi atunci ar ședea carul stricat atâta timp în mijlocul drumului?* (Creangă). *Spune-mi cu cine te 'nsoțești și-ți voiu spune cine ești* (Prov. pop.). Și 'ntr'un caz, și într'altul, avem a face cu propoziții secundare completive. Atât

numai că în cazul întrebării, verbul de care atârnă secundara înseamnă *a întreba*, iar altădată nu.

De aceea după propoziţiunile interogative indirecte de obiceiu nu se pune semnul întrebării.

c) Semidirecte (indirecte libere) sunt întrebările în formă de propoziţiune principală, dar care ne sunt spuse de scriitor, nu de vorbitor : *Ea îşi înalţa capul, cutezătoare şi dispreţuitoare* [zicându-şi, sau gândind în sine] : *Nu, nu se va târî după el, cerşindu-i iertare o viaţă întreagă*! *De ce n'a venit, de doi ani, o singură dată acasă, de ce nu i-a scris*? *Este ea aşa de vinovată cum o credea bătrâna*! (Agârbiceanu). *Andrei îşi duse mâna la frunte, şi-şi plimbă de câteva ori palma apăsat de-a-lungul ei* [zicându-şi] : *Nu cumva era un vis tot războiul ăsta, un vis din care el nu se putea deştepta*? (Agârbiceanu). *În urma urmelor ajung la chilia de către miazăzi. Aici stau locului şi se întreabă* : *Să intre*? *Să nu intre*? *Ar intra, se tem că cine ştie ce o fi acolo*?... *N'ar intra, dar nu-şi pot stăpâni dorul de a şti, că oare ce e acolo. De ce să nu intre* (I. Pop-Reteganul).

În privinţa intonaţiei nu este nicio deosebire între cele trei feluri de întrebări.

BCU IAŞI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

BCU IASI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

TABLA DE MATERII

Pag.

Cuvânt înainte 5
Prescurtări 7
Propoziţiunea 9
Mijloacele cu care exprimăm înţelesul în propoziţiune 12

1. Intonaţia: 12. Accentul: 16. 3. Pauza: 17. 4. Tempo: 18. 5. Aşezarea una lângă alta a propoziţiunilor şi a părţilor lor (parataxa): 18. 6. Ordinea în care se urmează cuvintele ca părţi ale unei propoziţiuni şi propoziţiunile ca părţi ale unei fraze: 19. 7. Particulele de legătură sau cuvintele accesorii (prepoziţii, conjuncţii, verbe auxiliare, articol): 20. 8. Flexionarea cuvintelor: 22.

Vorbire neregulată (anormală) 23
Belşug şi scurtime în vorbire 26
Felurile propoziţiunilor după înţeles 29
Propoziţiunea monomembră 36
Propoziţiunea bimembră 40

1. Subiectul: 40. 2. Predicatul: 42.

Acordul predicatului cu subiectul său 49
Atributul 54

A. Atributul substantival: 54. 1. Apoziţia: 54. 2. Atributul substantival în genitiv (genitival): 59. 3. Atributul substantival în genitiv cu formă de complement în dativ (dativ adnominal): 65. B. Atributul adjectival: 66. C. Atributul verbal: 69. D. Atributul adverbial: 72.

Articolul 74
Articolul substantival postpozitiv (enclitic) 76
Complementul 81

A. Complementul verbului: 83. 1. Complementul în nominativ (nominatival) sau predicativul: 83. 2. Complementul partitiv şi respectiv: 84. 3. Complementul în acuzativ (acuzatival): 85. 4. Complementul directiv (indirect): 87. 5. Complementul prepoziţional: 89. 6. Complementul adverbial: 91.

Prepoziţia 89
Conjuncţia 95
Interjecţia 98
Vorbire directă, indirectă şi semidirectă (indirectă liberă) 100

BCU IAȘI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

MONITORUL OFICIAL ŞI
IMPRIMERIILE STATULUI

IMPRIMERIA NAŢIONALĂ
BUCUREŞTI, 1945

BCU IAŞI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

BCU IASI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

I. 25062 / 3x 66

EINAR MUNKSGAARD, 6, NØRREGADE, COPENHAGUE

BULLETIN LINGUISTIQUE, publié par A. ROSETTI. Tome I. 1933. In 8°, 124 pages 20 fr.
Oome II. 1934. In 8°, 250 pages . . . . . épuisé
Tome III. 1935. In 8°, 196 pages . . . . . 40 fr.
Tome IV. 1936. In 8°, 208 pages . . . . . 40 fr.

Tome V. 1937. In 8°, 270 pages . . . . . 50 fr.
SOMMAIRE: A. GRAUR, Sur le genre neutre en roumain. A. ROSETTI, A propos de l'interprétation des graphies doubles dans les textes écrits. J. BYCK, L'emploi affectif du pronom personnel en roumain. A. ROSETTI, Sur quelques particularités du traitement de l'*e* latin en roumain. A. ROSETTI, Sur l'origine de l'*-d* au participe roumain. J. BYCK, „Désagréable" comme moyen de renforcement. A. GRAUR, Notes d'étymologie roumaine. A. GRAUR, Corrections roumaines au *REW*. Enquêtes linguistiques du Laboratoire de phonétique expérimentale de la Faculté des Lettres de Bucarest, V. VALLÉE DE L'ALMAJ, par D. SANDRU. MÉLANGES: LEO SPITZER, L'expression *a făgădui marea cu sarea*. JERZY KURYŁOWICZ, A propos des temps composés en roman. A. ROSETTI, Classification des voyelles roumaines. GR. NANDRIȘ, Sur la postposition du pronom personnel en roumain. DISCUSSIONS: A. GRAUR, Autour de l'article postposé. A. GRAUR et A. ROSETTI, A propos du traitement des groupes lat. *ct* et *x* en roumain. A. ROSETTI, Sur dr. *jupân*. A. GRAUR, Notes sur quelques mots d'argot. COMPTES RENDUS: GUNNAR GUNNARSSON, Das slavische Wort für Kirche A. ROSETTI). INDEX DES TOMES I-V, par C. RACOVIȚĂ.

Tome V. 1938. In 8°, 272 pages . . . . . 60 fr.
SOMMAIRE: A. GRAUR et A. ROSETTI, Esquisse d'une phonologie du roumain, IORGU IORDAN, Notes de toponymie roumaine. A. GRAUR, Les verbes « réfléchis » en roumain. C. RACOVIȚĂ, L'article en russe. A. GRAUR, Notes d'étymologie roumaine. Enquêtes linguistiques du Laboratoire de phonétique expérimentale de la Faculté des Lettres de Bucarest, VI. District de NĂSĂUD, par D. SANDRU, MÉLANGES: LEO SPITZER La famille de mots *mattus* en roman.— Quelques parallèles turcs pour des phénomènes syntaxiques roumains. C. RACOVIȚĂ, Notes sur le bilinguisme. A. ROSETTI, Sur le problème de la syllabe.—A propos de l'origine de l'*-d* au participe roumain. A. GRAUR, Sur le thrace *-ikos*. DISCUSSIONS: LEO SPITZER, *Vino el tata*.—Remarques sur *Bulletin Linguistique*. V. A. ROSETTI, Sur le traitement de lat. *c* devant voyelle antérieure en roumain. A. GRAUR. Encore sur le neutre roumain. NÉCROLOGIE: OVIDE DENSUSIANU, N. TRUBETZKOY (A. R.). LJUBOMIR MILETIĆ (C. R.). MATHIEU NICOLAU (A. G.). COMPTES RENDUS: M. KREPINSKY, Influence slave sur le verbe roumain (A. GRAUR). D. CARACOSTEA, O problemă de versificație românească (A. ROSETTI).

Tome VII. 1939. In 8°, 196 pages . . . . . 60 fr.
SOMMAIRE: ALF LOMBARD, Le futur roumain du type *o să cînt*. IORGU IORDAN, L'emploi du datif en roumain actuel. EUGEN SEIDEL, Zu den Funktionen der Vergangenheitstempora im Rumänischen. HARRY A. ROSITZKE, Remarques sur la durée des voyelles accentuées du roumain. C. RACOVIȚĂ, « Travail » et « souffrance ». A. ROSETTI, Sur la définition du phonème. A. GRAUR, Contributions à l'étude des noms de personne en roumain: 1. Les noms en *-oiu*; 2. Les noms en *-u*; 3. Les noms en *-ulescu*. A. ROSETTI, Sur les causes de la diphtongaison spontanée. A. ROSETTI, Slavo-romanica: I, La diphtongaison de l'*e* initial en roumain; II. Le traitement des diphtongues à liquides du slave méridional en roumain. A. GRAUR, Notes d'étymologie roumaine. J. BYCK, Études de syntaxe et de stylistique roumaines: 1. L'accord du verbe avec l'objet; 2. *Ca acela* en fonction de qualificatif; 3. Le datif en fonction de locatif; 4. *Cu tot* „avec". MÉLANGES: LEO SPITZER, Addition à *vino el tata* (*BL*, VI, 239 s.). A. GRAUR, Alternance vocalique et désinence.—Alternance vocalique provoquée par la dérivation.—Roum *ia* et *ea* — phonologiquement identiques?—Réflexions étymologiques dues à l'évolution sémantique.—*tre-o* en fonction négative.—Le pronom personnel en fonction verbale.—Calque et étymologie populaire.—Notes sur le bilinguisme. DISCUSSIONS. A. GRAUR, Sur le rhotacisme.—Sur quelques formes de pluriel.—*A mînca la stînu*. A. ROSETTI, Sur le traitement des groupes lat. *ct* et *x* en roumain. NÉCROLOGIE: NICOLAS DRĂGANU (A. R.). COMPTES RENDUS: L. GÁLDI, Les mots d'origine néo-grecque en roumain à l'époque des Phanariotes (A. GRAUR). DIMITRIE MACREA, Palatalizarea labialelor în limba română (A. ROSETTI).

Tome VIII. 1940. In 8° 183 pages . . . . . 8 Cour. dan.
SOMMAIRE: EUGEN SEIDEL, Zu den Funktionen des Artikels (vorzugsweise an rumänischem, französischen, englischen und deutschen Material). Mit einem Exkurs über das Čechische. IORGU IORDAN, Les dénominations du « crâne » d'après l'*Atlas linguistique roumain* (I, carte 7). INGEBORG SEIDEL-SLOTTY, « Hypertrophie » der Pronomina im Rumänischen. C. RACOVIȚĂ, Sur le genre personnel en roumain. A. ROSETTI, Slavo-romanica. III, Sur dr., *rus.* *sutь* « cent ». IV, Le *cumătru cumătră* « compère, commère ». V, Sur le traitement de v. sl. *-ĭ* en roumain. C. RACOVIȚĂ, Notes d'étymologie slavo-roumaine. DISCUSSIONS: A. ROSETTI, Sur la valeur impressive et expressive de l'*-i* dans la poésie roumaine. EUGEN SEIDEL, Über die « Gelenkspartikel » im Rumänischen. COMPTES RENDUS: JENŐ WICHMANN, Wörterbuch der ungarischen Mádéaer Nordcsángó und des Hétfalusi Csángódialektes nebst Grammatikalischen Anzeichnungen und Texten aus dem Nordcsángódialekt (SEVER POP). HEINZ WISSEMANN, Die Syntax der nominalen Determination im Großrumänischen (C. RACOVIȚĂ). DIMITRIE GUSTI, Problema sociologiei; sistem și metodă (A. ROSETTI).

EINAR MUNKSGAARD, 6, NÖRREGADE, COPENHAGUE

Tome IX, 1941. In 8°, 121 pages . . . . . 8 Cour. dan.
SOMMAIRE: EUGEN SEIDEL, Aufgaben und Methoden der etymologischen Forschung. GEORGES STRAKA, Voyelle et consonne. INGEBORG SEIDEL-SLOTTY, Etymologische Formeln und Figuren im Rumänischen. IORGU IORDAN, Notes de lexicologie roumaine. A. ROSETTI, Sur quelques termes du daco-roumain relatifs à la propriété terrienne. B. CAZACU, Les dénominations roumaines du foie et des poumons d'après l'*ALR*. A. ROSETTI, Slavo-romanica. VI, Sur le daco-slave. V. SCURTU, Le rhotacisme dans la région d'Ugocea (dép. Satu-Mare). MÉLANGES: B.-O. UNBEGAUN, Notes d'argot roumain. EUGEN SEIDEL, Romanisches „Völkertum" sprachwissenschaftlich gesehen. A. ROSETTI, Classification des voyelles roumaines. EUGEN SEIDEL, Der gegenwärtige Stand der rumänischen und allgemeinen Artikelprobleme.

Tome X, 1942. In 8°, 215 pages . . . . . 8 Cour. dan.
SOMMAIRE: Notes sur la vocalisation de *l*. IORGU IORDAN, Étymologies populaires. INGEBORG SEIDEL-SLOTTY, Über die Sprache der Höflichkeit. Eine vergleichende Studie. I. ȘIADBEI, Sur la syncope de la voyelle pénultième atone latine dans les langues romanes. A. ROSETTI, Albano-romanica: I. De l'influence du grec et du slave méridional sur l'albanais et le roumain. II. Alb. *zânə, vanə*, dr. *zînă* „fée". III Alb. *fshat*, dr. *sat* „village". EUGEN SEIDEL, Linguistische Beobachtungen in der Ukraine. Nachschrift. A. ROSETTI, Slavo-romanica. VII. Sur la palatalisation des occlusives dentales dans les parlers roumains de Transylvanie. NÉCROLOGIE: N. VAN WIJK (A. R.), KR. SANDFELD (A. R.), VIGGO BRÖNDAL (A. R.). COMPTES RENDUS: D. CARACOSTEA, Expresivitatea limbii române (Eugen Seidel). INDEX DES TOMES VI-X, par I. COTEANU et D. BODNARIU: Auteurs, Matières, Mots.

Tome XI, 1943. In 8°, 130 pages . . . . . 8 Cour. dan.
SOMMAIRE: T. VIANU, Structure du temps et flexion verbale. HENRI JACQUIER, Chiasme morphonologique. INGEBORG SEIDEL-SLOTTY, Syntax und Semantik. IORGU IORDAN, Vlăduțu' mancu. I. ȘIADBEI, Sur l'histoire de l'imparfait de l'indicatif en roumain. A. ROSETTI, Slavo-romanica. VIII. Roum. *Crăciun* « Noël ». IX. De l'influence du slave méridional sur le neo-grec et le roumain. EUGEN SEIDEL, Linguistische Beobachtungen in der Ukraine. Skizze der moldovanischen Sprache in Donezbecken. MÉLANGES: M. LASCARIS, *Tzintzaloukis*, un nom roumain? DISCUSSIONS: EUGEN SEIDEL, E. BUYSSENS, A. ROSETTI, Sur le traitement des groupes lat *ct* et *cs* en roumain. COMPTES RENDUS: W. v. WARTBURG, Einführung in Problematik und Methodik der Sprachwissenschaft, Halle, 1943 (INGEBORG SEIDEL-SLOTTY).

INSTITUTUL DE LINGUISTICĂ ROMÂNĂ
7, STR. EDGAR QUINET – BUCUREȘTI 1. I.
SOCIETATEA ROMÂNĂ DE LINGUISTICĂ

Seria I. Memorii, 1.
IORGU IORDAN, Nicolae Drăganu (1884—1939), București, 1942. Lei 50.

Memorii, 2.
EUGEN SEIDEL, Fonologia și problemele ei actuale, București, 1942. Lei 100.

Memorii, 2 A.
EUGEN SEIDEL, Das Wesen der Phonologie, Kopenhagen-București, 1943. 4 dän. Kr.

Mémoires, 3.
A. ROSETTI, Le mot. Esquisse d'une théorie générale, Copenhague. București, 1943. 4 Cour. dan.

Seria II. Studii, 1.
I. COTEANU, Prima listă a numelor românești de plante, București, 1942. Lei 80.

Studii, 2.
OVIDE DENSUSIANU, Histoire de la langue roumaine, Tome second. Index, par I. COTEANU, Copenhague-București, 1943. 4 Cour. dan.

Studii, 3.
NICOLAE DRĂGANU, Morfemele românești ale complementului în acuzativ și vechimea lor. Un capitol de sintaxă românească, București, 1943. Lei 200.

IORGU IORDAN, Stilistica limbii române, București, 1944. Studii, 4. Lei 1.000.

C. 20.893

Lei 500